PROMETHEUS

Časopis pre občiansku spoločnosť a humanizmus

Prometheus • 1/2005 Cena: 20 Sk

Podporiť či nepodporiť európsku ústavu?

Patrí náboženstvo do škôl?

Viac poriadku do financovania cirkví!

O. Pietruchová: „Verím, že ženy si nedajú vnútiť patriarchálny spôsob života“

ISSN 1336-6424

Vážení čitatelia a čitateľky,

do rúk sa Vám dostáva prvé číslo dvojmesačníka Prometheus, časopisu pre občiansku spoločnosť a humanizmus. Prostredníctvom neho Vám chceme ponúknuť informácie, názory, úvahy, zaujímavosti z iného pohľadu, aký dnes prevláda v našej spoločnosti. Tak, ako Prometheus v antickej báji priniesol oheň ľuďom, tak aj naším cieľom je vniesť viac svetla do poznania a vnímania sveta okolo nás. Týmto časopisom chceme osloviť všetkých tých, ktorí sa nechávajú viesť vlastným rozumom, a nepodliehajú iracionálnym názorom.

V jednotlivých číslach sa budeme venovať témam občianskej spoločnosti, ľudských práv, humanizmu, vzťahu medzi cirkvou a štátom či vedou a náboženstvom. Budeme Vám prinášať aktuálne témy, pravidelné i nepravidelné rubriky z diania doma i v zahraničí, z histórie, vedy i literatúry.

Časopis vydáva Spoločnosť Prometheus s láskavou podporou amerického Inštitútu pre humanistické štúdie. Aby sme sa predstavili, Spoločnosť Prometheus je občianske združenie zamerané na ochranu práv a záujmov všetkých občanov, ktorí sa nehlásia k žiadnemu náboženstvu. Presadzuje obranu a uplatňovanie slobody myslenia, náboženského vyznania či iného presvedčenia v súlade s ústavou.

Veríme, že tento časopis si získa Vašu priazeň a že sa stane Vaším pravidelným spoločníkom.

Judita Takáčová
šéfredaktorka

PROMETHEUS

Časopis pre občiansku spoločnosť a humanizmus
I. ročník

Vydáva: Spoločnosť Prometheus
Štefánikova 4, 811 05 Bratislava
Predseda: Ivan Poljak
Tel./fax: 02/52491191
E-mail: humanist@pobox.sk, **web:** http://slovakia.humanists.net
Šéfredaktorka: Judita Takáčová
Redakcia: Radovan Pavlík, Alena Behúnová
Výrobná sekretárka: Alena Behúnová
Grafika: INFOMA®Business Trading, spol. s r. o., Mgr. Marcel Kostelník
Registračné číslo: 3336/2005
ISSN: 1336 - 6424
Tlač: OTA, a. s. Košice
Rozširuje Mediaprint-Kapa a ďalší distribútori
Za obsah inzercie zodpovedá inzerent.
Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.
Toto číslo vyšlo 21. februára 2005.

OBJEDNÁVKA PREDPLATNÉHO

Záväzne si objednávam

☐ ročné predplatné v sume 100,- Sk (6 čísel)
☐ polročné predplatné v sume 50,- Sk (3 čísla)

PLATITEĽ:
Meno a priezvisko: .....
Adresa: .....
Mesto: ..... PSČ: .....
Dátum: ..... Podpis: .....

Každý predplatiteľ od nás ako **darček** dostane knihu Chestera Dolana **Obžaloba náboženstva** v slovenskom i anglickom jazyku na CD.
Objednávky na predplatné zasielajte na adresu Spoločnosť Prometheus, Štefánikova 4, 811 05 Bratislava, alebo nás kontaktujte prostredníctvom predplatiteľského servisu na tel. čísle: 02/52 49 11 91.

3 Ideológia farárov povinná?
Patrí náboženstvo do škôl? Čo prináša zmluva medzi SR a Svätou stolicou o náboženskej výchove a vzdelávaní? Aká etická výchova by sa mala vyučovať?

7 Zo sveta
Aktuálne informácie o dianí na poli cirkví a náboženstva v Maďarsku, na Ukrajine, v Rakúsku a v samotnom Vatikáne.

8 Rád vysvetlím, kto sú humanisti
Úvaha Rastislava Škodu o tom, kto sú humanisti.

10 „Verím, že ženy si nedajú vnútiť patriarchálny spôsob života“
Rozhovor s Oľgou Pietruchovou o reprodukčných právach, náboženstve v školách a postavení žien v spoločnosti.

12 Slovensko starne
O nepriaznivom demografickom vývoji na Slovensku.

13 Odmietnuť európsku ústavu?
Pohľad Roba Buitenwega, viceprezidenta Medzinárodnej humanistickej a etickej únie na európsku ústavu.

14 Žiaden svetonázor by nemal mať exkluzivitu
Rozhovor s poslancom Európskeho parlamentu Vladimírom Maňkom o európskej ústave.

15 Pohľad Američana na teokraciu
Výňatok z pripravovaného slovenského vydania knihy Chestera Dolana ***Religion on Trial.***

17 Tajomstvá inkvizície
O vzniku a dejinách inkvizície.

19 Hamlet a fyzika
Skoro celkom vážna úvaha astronóma Igora Kapišinského o tom, prečo sme a či by sme mohli aj nebyť.

21 Nehorázna trúfalosť biskupov
Majú biskupi právo zasahovať do nezávislosti vedy?

22 Viac poriadku do financovania cirkví
O iniciatívach týkajúcich sa sprehľadnenia majetku a financovania cirkví.

23 Svetové náboženstvá: Islam
Čo je islam? Kedy vznikol? Aké sú jeho základné piliere?

26 Ideológia jednej strany povýšená na národnú identitu
Analýza Petra Weissa Deklarácie NR SR o zvrchovanosti členských štátov EÚ a štátov kandidujúcich na členstvo v EÚ v kultúrno-etických otázkach.

27 Zaujímavosti: Predstavy o vzniku života na zemi u vybraných národov
Stvorenie sveta z pohľadu starých Egypťanov, severoamerických a juhoamerických Indiánov a Tibeťanov.

28 Knižné novinky
Voltairov odkaz, Učiteľom etickej výchovy.

30 Zábava
Vtipy, krížovka.

31 Výročia humanistov v r. 2005
Desatoro ateistu

Ideológia farárov povinná?

Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní platí od začiatku júla 2004. Vtedy si vymenili minister školstva Martin Fronc s apoštolským nunciom H. J. Nowackým ratifikačné listiny. V tom istom mesiaci podpísal minister obdobnú dohodu aj s ostatnými registrovanými cirkvami na Slovensku. Odvtedy je do škôl zavedené povinné náboženstvo, a to od prvého ročníka základných škôl. Do septembra 2004 bola náboženská výchova len nepovinným, teda voliteľným predmetom.

Zmenu náboženskej výchovy z nepovinného predmetu na povinný sprevádzajú finančné a iné výhody, aké z tohto aktu vyplývajú niektorým cirkvám. Týmto krokom si cirkvi zabezpečili posilnenie svojho vplyvu. Zvýšila sa totiž potreba na väčší počet učiteľov náboženskej výchovy. S tým súvisia aj ich platy, ako aj zabezpečenie vyučovania učebnicami a metodickými príručkami. Humanisti však nič podobné nepocítili, čo je jasným prejavom ich diskriminácie.

Absolútna nepripravenosť

Etická, resp. náboženská výchova boli zavádzané do škôl unáhlene, improvizovane. Vidno to okrem iného z obsahu organizačných pokynov, ktorý zahŕňa aj ustanovenie, že etickú výchovu na 1. stupni základných škôl vyučuje učiteľ 1. stupňa príslušného ročníka, ktorý do 1. 9. 2004 absolvoval jednodňové školenie etickej výchovy a postupne do 1. 9. 2007 absolvuje priebežné vzdelávanie etickej výchovy v rozsahu 80 hodín. Pre predmet náboženská výchova však platia štandardné podmienky kvalifikovanosti učiteľov. Stanovené kvalifikačné podmienky na výučbu etiky sú hlbokým nedocenením zmyslu a poslania nového povinného predmetu, podcenením učiteľskej kvalifikácie, a takpovediac diskrimináciou žiakov, ktorí si budú voliť etickú výchovu.

Distribúciu učebníc náboženskej výchovy pre 1. ročník základných škôl zabezpečuje ministerstvo školstva prostredníctvom distribučnej firmy. Učebnice etickej výchovy však vôbec neexistujú, pretože ministerstvo, a toto je ďalší argument podporujúci názor o nepripravenosti a improvizácii pri prijímaní opatrenia, nezabezpečilo ich tvorbu, schválenie a distribúciu.

Pri predvídavej a cielenej príprave učiteľov by sa nemuselo improvizovať a získavať kvalifikáciu na vyučovanie týchto predmetov dodatočnými náhradnými kurzami.

V r. 2001 malo kvalifikáciu na vyučovanie etickej výchovy na základných školách 2029 učiteľov s kombináciou etika/etická výchova; kvalifikáciu katechetika 1117 učiteľov a 1421 učiteľov malo aprobáciu náboženstvo/etická výchova. Nepovinný predmet etická výchova na 1. stupni základných škôl vtedy vyučovalo spolu 40 učiteľov, z toho 26 (65,0 %) odborne a 14 učiteľov (35,0 %) neodborne. Predmet náboženská výchova na 1. stupni základných škôl vyučovalo dovedna 2316 učiteľov, z toho 2033 (87,8 %) odborne a 283 (12,2 %) neodborne. Stav kvalifikovanosti učiteľov a odbornosti vyučovania sa od posledného zisťovania zmenil, ale určite nie tak, ako by si to vyžadovalo zavedenie povinného predmetu etická výchova.

V štruktúre kvalifikovaných učiteľov etickej a náboženskej výchovy na základných školách prevažujú učitelia s kombináciou náboženská + etická výchova. Predmet náboženská výchova však môže vyučovať len osoba poverená tzv. kanonickou misiou konkrétnou cirkvou. Odvolanie cirkevného poverenia nesie so sebou stratu práva vyučovať náboženstvo. Tieto ustanovenia sú vecou dohôd štátu s cirkvou. Ich zmyslom je zabezpečiť čistotu a presvedčivosť výučby náboženstva v škole. Otázka znie, či a ako môže učiteľ náboženstva s kanonickou misiou presvedčivo a efektívne vyučovať alternatívny predmet etická výchova?
Pri skutočne alternatívnom obsahu etickej výchovy nemôže byť pre učiteľa náboženskej výchovy prijateľné vyučovanie humanistickej etickej výchovy.

Nejde o diskrimináciu?

Je absurdné, ak humanistickú etickú výchovu vyučujú učitelia s kanonickou misiou a teologické fakulty pripravujú učiteľov humanistickej etickej výchovy, hoci táto skutočnosť vyplýva z povahy súčasného obsahu etickej výchovy. Za predpokladu, že obsah etickej výchovy bude koncipovaný ako humanistický, vzniknú na vysokých školách nové študijné odbory „humanistická etická výchova“. Skúsenosti v tomto smere majú v Nemecku, Holandsku i inde. V existujúcej situácii sa môžu humanisti spoliehať len na súdnosť, zdravý rozum a zodpovednosť riaditeľov škôl, ktorí v rámci svojich kompetencií nebudú zverovať vyučovanie etickej výchovy učiteľom náboženstva povereným kanonickou misiou.

V organizácii vyučovania povinnej etickej a náboženskej výchovy sa v praxi vyskytujú veľké ťažkosti. Riaditeľovi školy je ponechaná možnosť rozhodnúť o počte žiakov v skupine. Ak v konkrétnom prípade riaditeľ rozhodne, že skupinu kvôli nízkemu počtu žiakov nevytvorí, odoprie im výchovu v súlade s vôľou a presvedčením rodičov. Predpokladáme, že Ústava SR, nedávno prijatý antidiskriminačný zákon, ale aj ďalšie právne normy, možnosti takéto rozhodovania riaditeľom škôl bezstrestne neumožňujú.

Ministerstvo školstva na čele s Martinom Froncom pri zavádzaní predmetu etická výchova na 1. stupeň základných škôl len improvizuje.

Akú etickú výchovu?

Názov predmetu „etická výchova“ je nevhodný, veku detí neprimeraný, nezrozumiteľný, cudzí, abstraktný. Tento nedostatok zrejme spôsobila úporná snaha vytvoriť pendant k náboženskej výchove.

Tradície európskej i slovenskej pedagogiky chápu výchovu, najmä mravnú výchovu, ako organickú súčasť vyučovania. Vyučovanie bez výchovy, osobitne bez mravnej, je v tomto veku nemožné a neprijateľné. Súčasne s tým platí, že humanistickú mravnú výchovu nemožno redukovať na vyučovací predmet s jednohodinovou dotáciou v týždni.

Humanistická morálka sa opiera o rozvíjajúce sa vedecké poznanie a súčasne aj o najlepšie tradície ľudskej morálky so skutočnými humanistickými mravnými a svetonázorovými hodnotami. Z tohto dôvodu humanisti uprednostňujú jednotu mravnej výchovy a vyučovania. Preferujú mravnú výchovu prirodzene začlenenú do vyučovania v jednote s obsahom vyučovacích predmetov, nie mravnú výchovu vtesnanú do osobitného jednohodinového predmetu. →

Čo prináša zmluva medzi SR a Svätou stolicou o náboženskej výchove a vzdelávaní?

- **Slovensko v zmluve uznáva právo katolíckej cirkvi na zriaďovanie a riadenie vlastných škôl a školských zariadení.**
- **SR sa zaväzuje, že nebude požadovať, aby katolícke školy uskutočňovali také výchovné a vzdelávacie programy, ktoré nezodpovedajú katolíckej výchove a vzdelávaniu.**
- **Katolíckym školám sa tiež poskytuje finančné zabezpečenie v rovnakom rozsahu, ako ho majú štátne školy.**
- **Konferencia biskupov Slovenska zriadi po dohode s ministerstvom školstva Katolícke pedagogické a katechetické centrum s celoslovenskou pôsobnosťou, ktoré bude finančne podporované zo štátneho rozpočtu.**
- **Predmet katolícka náboženská výchova sa podľa zmluvy má vyučovať ako povinne voliteľný predmet na základných a stredných školách.**
- **Katolícke náboženstvo a katolícka náboženská výchova sa vyučuje podľa učebných plánov a učebných osnov, ktoré schvaľuje Konferencia biskupov Slovenska po vyjadrení ministerstva školstva.**

Nealternatívna alternatíva

Po ratifikácii Zmluvy medzi SR a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní minister Fronc vyhlásil, že „nikto nie je do ničoho nútený, je rešpektovaná sloboda svedomia. Neveriaci si môže vybrať etickú výchovu”. Asi zabudol, že ním podpísaný pokyn k zavedeniu povinne voliteľného predmetu náboženská výchova v alternatíve s etickou výchovou doslova prinúti časť rodičov a ich deti navštevovať vyučovanie predmetu, o ktorý nemajú záujem, resp. ktorý nechcú, lebo svojím obsahom nerešpektuje ich presvedčenie.

Predpokladáme, že pod pojmom „neveriaci“ mal pán minister na mysli nábožensky neveriacich občanov, ktorí sa v našom kultúrnom prostredí označujú pojmom „humanisti“ ako opozitum pojmu „teisti“. Rodičia humanisti nie že si môžu pre svoje deti vybrať etickú výchovu, ale podľa citovaného pokynu si ju vybrať musia, sú k tomu ministrovým pokynom donucovaní.

Vzhľadom na to, že ide o reálny a veľmi významný rozpor spočívajúci v diskriminácii tisícov rodín, rodičov a žiakov, predkladáme náš pokus o jeho analýzu v nádeji, že podnieti diskusiu, ktorá by mohla prispieť k efektívnemu riešeniu. Naše argumenty zhrnieme do nasledujúcich bodov:

1. Náboženská výchova a etická výchova sú vydávané za dva alternatívne vyučovacie predmety, lenže ak alternatíva je voľba medzi dvoma alebo niekoľkými vzájomne sa vylučujúcimi možnosťami, tak rodičom humanistom sa nenúka alternatíva, ale povinnosť vybrať pre svoje deti jednu z dvoch pre nich neprijateľných možností.

2. Etická výchova pôvodne nebola a nie je koncipovaná ani ako alternatívny, ani ako povinný predmet k predmetu náboženská výchova. Autori koncepcie a obsahu etickej výchovy sa snažili nevychádzať z konkrétnych ideologických, filozofických alebo náboženských pozícií. Neúnosnosť svojich metodologických predstáv, ktorá nerešpektuje svetonázorovú pluralitnú sociálnu skutočnosť, predstavili sami pri tvorbe obsahu etickej výchovy pre cirkevné školy.

3. Skutočná alternatívnosť kresťanskej mravnej výchovy a humanistickej mravnej výchovy je viac než zreteľná z ich rozdielnych cieľov. Podľa Tomášekovej Pedagogiky kresťanská výchova predpokladá *„rozvinutie nadprirodzených vlôh vložených do duše kresťana, vyžaduje takú činnosť výchovnú, ktorá svojím východiskom a cieľom tkvie v nadprirodzenosti. Podľa jasnej náuky novozákonnej, pokiaľ ide o nadprirodzenú vieru, vykúpenie a posvätenie, človek je viazaný na prostredníka, a tým je Kristus. Je teda Kristus priamym východiskom a cieľom kresťanskej výchovy“*. Humanistická výchova je zas svojími cieľmi zameraná na výchovu dobrého občana – humanistu, podľa ktorého ľudské bytosti majú právo a zodpovednosť utvárať si svoj vlastný život a dávať mu zmysel, ktorý nepripúšťa nadprirodzené názory, usiluje sa o formovanie humánnejšej spoločnosti na základe etiky budovanej na ľudských a iných prirodzených hodnotách, v duchu rozumu a slobody skúmania, prostredníctvom ľudských schopností.

4. Obsah povinného predmetu etická výchova redukovaného na tzv. prosociálnu výchovu zďaleka nezodpovedá uvedeným humanistickým ideám a zásadám. Pre humanistov je preto neprijateľný. Ide o státisíce občanov (pri sčítaní ľudu v r. 2001 bolo registrovaných 697 308 [12,96 %] obyvateľov bez náboženského vyznania, náboženské vyznanie neuviedlo ďalších 160 598 [2,99 %] obyvateľov), ktorým Ústava SR zaručuje slobodu v tom, že SR je štátom, v ktorom ... *každý má právo byť bez náboženského vyznania.*

5. Humanisti chcú, aby sa ich deti v obsahu vyučovania predmetu etická výchova veku primeranou formou osvojovali základy humanistickej morálky. Nechcú, aby ich deti podľahli lacnému skepticizmu, aby ignorovali veľké vedecké, technologické a sociálne výdobytky.

6. Humanistické chápanie morálky i obsahu vyučovania v jeho dnešnej obsahovej podobe predpokladá aj platný školský zákon: *„Základná škola poskytuje základné vzdelanie; zabezpe-*

čuje rozumovú výchovu v zmysle vedeckého poznania a v súlade so zásadami vlastenectva, humanity a demokracie a poskytuje mravnú, estetickú, pracovnú, zdravotnú, telesnú výchovu a ekologickú výchovu žiakov; umožňuje aj náboženskú výchovu“.

7. MŠ SR prijalo toto opatrenie s oporou o § 14 ods. 1 zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, ktorý predpokladá racionálny, zdôvodnený prístup k vydávaniu právnych predpisov smerníc a pokynov. Ministerstvo nekonalo v tomto duchu a nekonalo tak s najväčšou pravdepodobnosťou preto, lebo buď chýbali racionálne argumenty na takýto krok, alebo v tomto prípade pohŕdalo mienkou odborníkov i konkrétnej časti občianskej verejnosti. Možné sú aj ďalšie politické, ekonomické, pedagogické i iné dôvody, ktoré ho k tomu viedli.

8. Zavedením povinne voliteľného predmetu náboženská výchova v alternácii s etickou výchovou sa rozšíril učebný plán 1. ročníka o jednu vyučovaciu hodinu týždenne. Kvantitatívne toto opatrenie znamená veľmi vážny zásah do školskej záťaže 6-ročných žiakov. Už dnes sú niektorí prváci po absolvovaní štyroch- piatich hodín povinného vyučovania unavení, a ako tvrdia niektoré vychovávateľky ŠKD, od únavy zaspávajú s hlavou na lavici.

9. Horšie je to s kvalitatívnou stránkou pripravenosti, pod ktorou rozumieme kvalitu obsahu vyučovania, jeho metód, zabezpečenia potrebných prostriedkov, akými sú učebné osnovy, učebnice, metodické príručky, učebné pomôcky. Etika ako vyučovací predmet v 1. ročníku ZŠ je jedna z najnáročnejších pedagogických úloh, v ktorej môže byť úspešný len veľmi dobre pripravený učiteľ. Sťažuje ju dnes aj skutočnosť, že predelementárnu mravnú výchovu v materských školách nedostáva takmer 28 % 5- 6- ročných detí.

10. Povinné vyučovanie etiky a náboženstva mení charakter školy aj tým, že štát ukladá rodine povinnosť deklarovať vlastnú svetonozárovo-morálnu identitu povinnosťou voľby etickej alebo náboženskej výchovy. Lenže nie každému sa žiada manifestovať to, o čo sa duchovne opiera a bez čoho človek nemôže žiť. Sú ľudia, občania, rodičia, ktorí necítia potrebu verejne prezentovať svoj vlastný svetonázor a morálku. Pokladajú to za súkromnú, ba až intímnu vec. O tom, čo znamená tyrania štátu v oblasti svetonázoru a morálky, sme sa aj vo vlastnej histórii už mohli viacnásobne presvedčiť. Čo bude znamenať tyrania väčšiny pri existujúcej obmedzenej voľbe vyučovania etickej a náboženskej výchovy, ukáže budúcnosť.

11. Povinná svetonázorovo-morálna registrácia prostredníctvom vynúteného výberu vyučovacieho predmetu môže viesť k viacerým deformáciám konkrétnej školy a výchovy v nej. Medzi žiakmi jednotlivých konfesií dochádza k nezhodám, sporom, vzájomnému osočovaniu, podceňovaniu, urážkam, ba i priamej agresivite voči sebe navzájom. Väčšinová konfesia vo svojich prejavoch už aj podvedome vyvíja tlak nielen na menšinové skupiny žiakov, ale aj na učiteľov. Neraz však aj priamym alebo nepriamym nátlakom presadzuje svoje hodnoty, tradície, obrady a ďalšie atribúty. Môže dôjsť, jemne povedané, k „vykĺbeniu“ života a práce školy v majoritnom duchu a k celkovej indoktrinácii, resp. ideologizácii výchovnej a vzdelávacej práce školy učením majoritnej skupiny.

12. Svetonázorovo-morálne a konfesionálne rozvrstvenie občanov Slovenskej republiky reálne existuje. Treba ho nielen poznať, brať na vedomie, ale aj dôsledne rešpektovať. Strety, trecie plochy, nezhody, hašterenie, nepriateľstvo a jeho rôzne prejavy medzi veriacimi rôznych vyznaní, resp. medzi nábožensky veriacimi a humanistami boli a sú. Zavedením povinnej výučby etickej a náboženskej výchovy sa spomenuté negatívne javy môžu nielen prehĺbiť a vyostriť, ale rozumnou a demokratickou školskou politikou im možno predchádzať, postupne otupovať ich ostrie a aktívnym pluralizmom znížiť na minimum, prípadne aj celkom eliminovať. Škola sa však môže stať inštitúciou výchovy k úcte a rešpektu voči inak mysliacim iba vtedy, keď každý bude mať rovnakú príležitosť voľby. Humanisti ju dnes nemajú.

Matej Beňo *(humaneti@pobox.sk)*

Povedie to k znižovaniu úrovne školy napr. tým, že sa časť učiteľov bude postupne alibisticky vzdávať plnenia úloh mravnej výchovy vo vyučovaní každého vyučovacieho predmetu.

Prirodzenou a logickou potrebou a požiadavkou humanistov je buď zrušenie povinného vyučovania existujúcej etickej výchovy, alebo prepracovanie obsahu existujúcej etickej výchovy na obsah humanistickej etickej výchovy a tvorba a vydanie zodpovedajúcich učebníc a metodických príručiek. V súlade s tým budú vysoké školy zabezpečovať prípravu kvalifikovaných učiteľov humanistickej etickej výchovy. Uvedené požiadavky sú zároveň aj morálnou výzvou pre humanistov – vedcov, spisovateľov, pedagógov, skúsených učiteľov a školských pracovníkov, aby sa ujali realizácie myšlienky tvorby obsahu vyučovacieho predmetu humanistická etika i učebníc pre základnú školu, počnúc jej prvým ročníkom. Budú to prvé pedagogické dokumenty tohto druhu v histórii slovenskej školy.

Záujmom rodičov humanistov je, aby sa ich deti naučili vážiť si rozličné kultúrne tradície. Chcú, aby im bolo umožnené porovnávacie štúdium náboženstiev, jazykov, kultúr a umeleckých prejavov. Sú presvedčení, že právo veriť a praktizovať svoje náboženstvo alebo vieru bez akejkoľvek diskriminácie sa musí rešpektovať. Diskriminácia vo výchove alebo kultúrnych aktivitách je neprípustná. Nikomu sa nesmie bez dôvodu obmedzovať alebo zakazovať činnosť, pre ktorú sa rozhodol z vlastnej vôle, kým by sa tým neobmedzili práva iných.

Radovan Pavlík

Aké sú konkrétne skúsenosti učiteľov so zavedením povinne voliteľnej náboženskej a etickej výchovy na školách?

➔ Podľa ***Šarloty Kudrikovej***, zástupkyne riaditeľa základnej školy v Strede nad Bodrogom na východnom Slovensku, je počet žiakov 1. ročníka, ktorí sa prihlásili na náboženskú výchovu a na etickú výchovu, rovnaký. Problém vidí v tom, že na rozdiel od náboženskej výchovy, pre ktorú škola dostala učebnice vydané ministerstvom, pre žiakov nie sú k dispozícii žiadne učebné pomôcky na predmet etická výchova. Metodické príručky na tento predmet majú k dispozícii len učitelia. Škole boli ponúknuté jedine pracovné zošity etickej výchovy, ktoré si však žiaci musia zaplatiť sami. Podľa Š. Kudrikovej zvýšenie počtu vyučovacích hodín o 1 hodinu etickej alebo náboženskej výchovy je pre žiakov na 1. stupni náročné.

➔ ***Eleonóra Fogelová***, učiteľka na základnej škole v Križovanoch v trnavskom okrese, pripravuje žiakov 9. ročníka na štúdium na strednej škole z matematiky. Prekvapuje ju, že kým žiaci sa na náboženskú výchovu musia deliť tak, aby ich v jednej skupine nebolo viac ako 18, na náročnejších predmetoch, akými sú matematika alebo slovenský jazyk, je ich v triede aj 30, čo učiteľom výrazne sťažuje prácu. Z výchovného hľadiska i z hľadiska rozširovania všeobecného rozhľadu E. Fogelová nevidí v náboženskej výchove na základe vlastných skúseností žiaden prínos. Zaráža ju aj tá skutočnosť, že riaditelia škôl nemajú možnosť vykonávať na hodinách náboženskej výchovy hospitáciu, a tak nemajú na vyučovací proces žiaden dosah.

(-jt-)

Spoločnosť Prometheus dostala niekoľko listov k problému vyučovania náboženstva na školách. Z ohlasov sme vybrali nasledujúce:

Opíšem situáciu, ktorá nastala medzi deťmi tretieho ročníka.

Chlapci sa hrali na koberci a hovorili o daroch, ktoré dostali na sväté prijímanie. Jeden dostal hodinky, druhý peniaze, tretí zlatú retiazku a pod. Páčila sa im aj hostina, ktorú im vystrojili rodičia. Jeden chlapec nehovoril nič, len počúval. Spolužiaci sa ho spýtali, prečo nebol v nedeľu aj on na svätom prijímaní. Keby bol aj on, mal by dary a veľkú hostinu. Chlapec im povedal, že nechodí do kostola. Dodal ešte, že Boh neexistuje. V tom momente ho začali drgať a postrkávať k môjmu stolu. Chlapec sa zľakol, prestupoval z nohy na nohu. Ostatné deti žalovali, že nechodí do kostola. Deti boli zhrozené a veľmi škaredo sa k nemu chovali. On vystrašený vstal a čakal na moju reakciu. Keď som deťom povedala, že je to celkom normálne a že je veľa ľudí, ktorí neveria v Boha, opadol z neho strach a konečne sa usmial. Vysvetlila som im, že jeho rodičia si to tak želajú.

Každý štvrtok po celý rok plakal žiak štvrtého ročníka, že nechce ísť na náboženstvo. Vysvetľovala som mu, že ho rodičia prihlásili a musí tam ísť. Ak nechce chodiť na náboženskú výchovu, musí si to vybaviť s rodičmi. Asi po dvoch mesiacoch mi doniesol papier, že nemusí chodiť na náboženskú výchovu. Opýtala som sa ho, prečo tak veľmi nechce. Jeho odpoveď ma šokovala. Povedal mi, že na každej hodine len kreslia a nič viac. Tie deti, ktoré nechcú kresliť a vyrušujú, musia opisovať texty z knihy. Komu by sa páčila takáto hodina?

S. J., vychovávateľka ŠKD, okres Prešov

Zavedenie povinne voliteľného predmetu náboženská výchova alebo etická výchova je podľa mňa – matky a zároveň i učiteľky 1. ročníka ZŠ niečím absurdným, keďže na rozdiel od nezainteresovaných rodičov vidím, ako to v skutočnosti chodí s vyučovaním týchto dvoch predmetov – aspoň na našej škole. Pre mňa je to úplne nelogické, že tieto dva predmety učí ten istý učiteľ – silne veriaci, ktorý študoval na teologickej fakulte.

Moja dcéra k nemu chodí už štvrtý rok na etickú výchovu. Je to moja pofesijná deformácia, že sa jej často pýtam, čo v škole?... A tak často počúvam ... etická výchova bola len 20-30 minút, hrali sme futbal, basketbal, kreslili sme ... To isté mi hovorili moji žiaci – tretiaci o hodinách náboženskej výchovy. Takéto vyučovanie je zbytočné strácanie drahocenného času! Nechcem uraziť iných pedagógov, verím, že je to i ináč...

Ale keď náboženstvo, tak i vyučovanie etickej výchovy by malo byť s nenáboženskou ideológiou a učiteľmi ateistami.

Je mi ľúto budúcich prváčikov, že budú musieť obsedieť o jednu hodinu navyše než ich predchodcovia. Veď ich práca v škole je i tak veľmi náročná a vyčerpávajúca. Mali by sa radšej hrať, pohybovať sa, cvičiť... čo im umožňuje po vyučovaní pobyt v školskom klube detí, za ktorý sa majú platiť nemalé sumy... Náš štát deti radšej usadí o jednu hodinu do tried dlhšie. Na to sú peniaze?

A. S., učiteľka ZŠ, Prešov

Mám tri deti, vychovávam ich v ateistickom duchu. Vôbec sa mi nepáči, že náboženská výchova sa vyučuje v školách. Na to sú iné inštitúcie. Škola by mala byť úplne nestranná. Pre moje dieťa bohato stačí vysedieť v škole 5-6 hodín denne. Je dosť čudné, že učiteľ, ktorý učí náboženskú výchovu, učí aj etickú výchovu. Ja ako rodič vôbec nepoznám obsah hodín náboženskej výchovy a ani etickej výchovy. Deti sú aj tak dosť často zaťažené a netreba im pridávať ďalšie hodiny.

Som zvedavá, ako by reagoval učiteľ dejepisu a prírodopisu, ak by mu žiak povedal, že človeka a svet stvoril Boh.

J. B., matka, Prešov

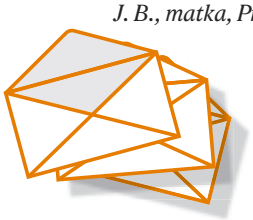

Prehľad počtu žiakov na škole a prehľad žiakov učiacich sa náboženskú a etickú výchovu v ročníkoch podľa krajov

Kraj	Prvý ročník			Piaty ročník			Deviaty ročník		
	Žiaci spolu	Náboženská výchova	Etická výchova	Žiaci spolu	Náboženská výchova	Etická výchova	Žiaci spolu	Náboženská výchova	Etická výchova
Bratislavský	4909	2823	2067	4890	2311	2567	6006	2839	3167
Trnavský	5379	4269	1110	6053	4288	1765	6402	4584	1818
Trenčiansky	5635	4313	1322	7012	4968	2044	7533	5338	2195
Nitriansky	6853	5184	1669	7403	4956	2447	8043	5762	2281
Žilinský	7977	6851	1126	8908	7138	1769	9258	7588	1670
Banskobystrický	6883	4218	2645	7297	3752	3545	7286	3842	3444
Prešovský	10655	9930	725	11085	9506	1579	10422	8913	1509
Košický	9744	6950	2794	9173	5751	3422	8443	5402	3041

Spracoval 27.1.2005, Ing. Anton Kvassay, Ústav informácií a prognóz školstva

Venujte 2% Vašich daní Spoločnosti PROMETHEUS!
Podporíte tak naše aktivity pri šírení humanizmu na Slovensku!
Viac informácií na www.rozhodni.sk.
Spoločnosť Prometheus
Štefánikova 4, 811 05 Bratislava
Tel./fax: 02/52 49 11 91
http://slovakia.humanists.net
IČO: 30845751 • Bankový účet: 11481540/ 0900
O spôsobe venovania 2 % dane sa zamestnanci môžu informovať u svojho zamestnávateľa. V prípade potreby Vám viac informácií poskytneme na tel. čísle 02/52491191.

Gyurcsány bojuje proti Vatikánu

Maďarský premiér Ferenc Gyurcsány počas svojej decembrovej návštevy vo Vatikáne ostro kritizoval katolícku cirkev v Maďarsku za to, že sa mieša do vnútornej politiky štátu. Jeho vyjadrenia okamžite vyvolali kritiku predstaviteľov opozičného Fideszu, ktorí Gyurcsányove vyjadrenia označili za nehorázne. Na krátkej audiencii Ján Pavol II. pripomenul premiérovi konštruktívnu dohodu, ktorá bola podpísaná medzi Svätou stolicou a Maďarskou republikou v roku 1997 počas vlády Gyulu Horna. Štátny tajomník Vatikánu Angelo Sodano zase trval na dodržaní spomínanej dohody, na základe ktorej by sa mala vytvoriť tzv. vatikánska zmiešaná komisia na riešenie sporných otázok. Gyurcsány však vyhlásil: „Postoj, aký maďarská katolícka cirkev zaujala v otázkach referenda o dvojitom občianstve, považujeme za sporný. Pochybnosti pritom vyvoláva nielen u tých, ktorí svoje náboženstvo nepraktizujú alebo sú ateistami, ale aj u mnohých veriacich.“ Podľa zástupcu šéfa opozičnej strany Fidesz Pétera Harracha premiér nedehonestoval len seba, ale aj celú krajinu. Dodal, že je „povinnosťou cirkví, aby informovali veriacich a v takýchto otázkach ich orientovali.“

UKRAJINA: Politická kríza prehĺbila spory najväčších cirkví

Politická kríza, ktorá koncom minulého roku zasiahla Ukrajinu, nerozdelila ľudí len na rusky hovoriaci východ a ukrajinský západ, ale rozšírila aj priepasť medzi dvoma hlavnými vierovyznaniami - pravoslávnym a gréckokatolíckym.

Pravoslávna cirkev, ktorej členovia žijú väčšinou vo východných oblastiach a ktorá je podriadená patriarchovi v Moskve, netajila svoju podporu proruskému kandidátovi Viktorovi Janukovyčovi. Gréckokatolíci napriek tomu, že majú rovnaké zvyky a tradície ako pravoslávni, i keď uznávajú autoritu rímskeho pápeža, zaujali opačný postoj a podporovali opozičného kandidáta Viktora Juščenka. Na stranu opozície sa pridal aj pravoslávny kyjevský patriarcha, ktorý sa po rozpade Sovietskeho zväzu od Moskvy osamostatnil.

„Naša cirkev je s ľuďmi, ktorí na uliciach požadujú spravodlivosť a pravdu. Je to boj medzi dobrom a zlom, demokraciou a autokraciou, ľuďmi a oligarchami,“ povedal kyjevský patriarcha Filaret. Napriek tomu však podčiarkol, že jeho cirkev sa zdržiava podpory akéhokoľvek kandidáta. Gréckokatolícki aj pravoslávni kňazi patriaci pod Kyjev organizovali na Námestí nezávislosti pre demonštrantov bohoslužby.

Gréckokatolícki a pravoslávni kňazi tiež nešetrili svojimi vyhláseniami druhú stranu. „Ostro odsudzujeme zasahovanie moskovského patriarchu do volebnej kampane, ktorý sa otvorene pridal na stranu pána Janukovyča,“ vyhlásil patriarcha Filaret. Pravoslávny biskup Nikon z východu sa zas obával, že určití ľudia z Juščenkovho okruhu chcú jeho cirkev vytlačiť z Ukrajiny úplne. Pravoslávni kňazi sa za Janukovyča počas volebnej kampane modlili a podporovali ho aj v televízii.

Spory medzi obidvoma najväčšími cirkvami sa však nezrodili počas novembrových volieb. Už od pádu komunistického režimu sa pravoslávna a gréckokatolícka cirkev na Ukrajine nevie dohodnúť, komu patria kostoly zhabané za čias Sovietskeho zväzu.

Vatikán kritizuje vytláčanie náboženstva z politiky

Stály pozorovateľ Svätej stolice pri OSN v New Yorku, arcibiskup Celestino Migliore vo vystúpení na zasadnutí Organizácie spojených národov povedal: „Je paradoxné, že viac individuálnej slobody môže viesť k väčšej netolerantnosti voči verejným formám prejavu viery. Kto chce ohraničiť náboženstvo na súkromnú sféru, ignoruje a neguje podstatu pravého náboženského presvedčenia. Stále častejšie sa spochybňuje právo náboženských spoločenstiev rovnoprávne sa zúčastňovať na verejnej demokratickej diskusii. Obsah úsilia o náboženskú slobodu v oblasti práva a zákonodarstva sa týmto spôsobom vyprázdňuje,“ povedal vatikánsky diplomat. Apeloval na parlamentárov a vlády, aby rešpektovali autonómiu náboženských inštitúcií v oblasti sociálnej pomoci, vzdelávania a charity. Zároveň zdôraznil:

„Je potrebné zaručiť, aby mohli poskytovať svoj prínos a súčasne si mohli zachovať svoje náboženské poslanie. Pokusy miešať sa do vnútorných záležitostí náboženských zariadení by ohrozili podstatu ich bytia a poškodili by spoločnosť.“ Arcibiskup Migliore na záver vyhlásil, že Svätá stolica bude energicky brániť slobodu svedomia a náboženskú slobodu na individuálnej i na celospoločenskej úrovni.

V Rakúsku opustilo katolícku cirkev v roku 2004 viac ako 44 000 veriacich

Katolícka cirkev v Rakúsku zaznamenala uplynulý rok taký vysoký počet vystúpení veriacich z nej ako ešte nikdy predtým.

Z údajov získaných z rôznych diecéz sa v roku 2004 oficiálne odhlásilo z cirkvi viac ako 44 000 veriacich. Tento stav podľa informácií rakúskych médií zavinil v prvom rade škandál okolo detskej pornografie na kňazskom seminári v diecéze St. Pölten, ktorý viedol na jeseň 2004 k odstúpeniu tamojšieho biskupa Kurta Krenna.

V Rakúsku, ktoré má okolo 8,5 milióna obyvateľov, v priebehu uplynulých 15 rokov poklesol počet katolíkov z 6,41 miliónov na dnešných 5,7 milióna, t.j. približne o desať percent. V Rakúsku platia katolíci ročnú cirkevnú daň v priemernej výške 70 eur (v prepočte asi 2800 Sk).

Spracované zo zahraničných zdrojov ***(-jt-)***

Rád vysvetlím, kto sú humanisti

V situácii, ktorá vznikla na našich školách po Pokyne MŠ SR z 20. mája 2004 k zavedeniu povinne voliteľného predmetu náboženská výchova v alternatíve s etickou výchovou od 1. 9. 2004, počnúc 1. ročníkom základnej školy, vyšlo na jeseň v Učiteľských novinách niekoľko článkov o etickej výchove. V jednom zdôrazňoval F. Kočiš, že „mravný základ v rozumčeku detí môže zabezpečiť iba náboženská výchova“, v replike som ja citoval Bibliu SSV (1996), že „Desatoro je prirodzeným zákonom, a preto je také staré ako samo ľudstvo ... Chamurapiho zákon je aspoň o päťsto rokov starší ako vyhlásenie Desatora na Sinaji.“ V ďalšom upozorňoval Matej Beňo, že v etickej výchove možno informovať o náboženstvách, ale ak má táto byť alternatívou k náboženstvu, musí byť humanistická a nemôžu ju vyučovať učitelia s kanonickou misiou vzdelávaní na teologických fakultách. Ivan Olejár ostro zaprotestoval a upieral ateistom právo privlastňovať si pojem humanizmus.

Zarazilo ma, ako neznalo manipuluje vzdelaný autor s ušľachtilým výrazom humanizmus vo všetkých slovných obmenách. Do citácie Beňovej vety „Humanisti nemôžu súhlasiť s tým, aby humanistickú etickú výchovu vyučovali učitelia s kanonickou misiou ...“ vložil za slovo humanisti do zátvorky poznámku: „Podotýkam, že je to vami účelovo vyfabrikovaný pojem.“ A sám ho celkom plynulo používa 23-krát, v niektorých riadkoch dvakrát! Zle sa vyjadril, iné majúc na mysli, ako to vidieť aj v ďalších súvislostiach. Aby bolo jasno:

Koreň tohto slova „vyfabrikovali“ renesanční vychovávatelia v 15. storočí výrazom *umanisti* pre profesorov a študentov klasickej literatúry (vtedy gramatiky, poetiky, rétoriky, histórie a morálnej filozofie). *Studia humanitatis* (ekvivalent gréckeho *paideia,* čo súviselo s tým, že latinčina bola rozšírenejšia ako gréčtina) boli v tom čase výchovným a politickým ideálom, ktorý bol intelektuálnou bázou celého renesančného hnutia vo všetkých odvetviach intelektuálnej činnosti (literatúra, veda, maliarstvo a sochárstvo i architektúra a filozofia). Výraz *Humanismus* použili ako prví nemeckí vedci v 19. storočí na označenie dôrazu renesancie na klasické výchovné štúdie.

Výraz *humanitas* znamenal už vtedy rozvoj ľudskej *virtu* (skôr sila, moc, ako cnosť) vo všetkých formách a do úplnej celosti. Išlo teda nielen o vlastnosti spojené s dnes moderným slovom humanita (humánnosť, po našom ľudskosť) – ako porozumenie, dobrotivosť, súcit, milosť –, ale aj agresívnejšie charakteristiky ako statočnosť, rozvážnosť, rozumnosť, výrečnosť, ba aj snahu o pocty *(love of honour)*.

Prameňom nových myšlienok bola záplava aj cez islam objavovaných a prekladaných gréckych a rímskych diel od Platóna a Aristotela po Cicera a Lívia. Pre *umanisti* (humanistov) sa stali aj základnou štruktúrou, aj metódou. Išlo im o prestavbu pasívnej a ignorantskej spoločnosti stredovekého kresťanstva, „veku temna“, charakterizovaného poníženosťou, sebaspytovaním a pasivitou, do nového spoločenského poriadku vyžadujúceho uplatnenie všetkých ľudských schopností pri objavovaní a spracúvaní skutočnosti bez apriórnych názorov akéhokoľvek druhu, čo znamenalo konflikt s kresťanskou spiritualitou.

„***Humanizmus*** sa teda dá definovať ako to renesančné hnutie, ktoré sa zameralo na ideál humanity. Napriek užšej definícii talianskeho pojmu *umanisti* sa všetci renesanční spisovatelia kultivujúci humanitu, ako aj všetci ich priami „potomkovia“ dajú správne nazývať humanistami.“ *Encyclopaedia Britannica*

V encyklopédiách existujú početné definície humanizmu typu Humanizmus je ...

... hľadanie, bez náboženstva, toho najlepšieho v človeku a pre človeka.“
Chambers Pocket Dictionary

... doktrína, názor alebo spôsob života zameraný na ľudské záujmy a hodnoty; predovšetkým filozofia, ktorá spravidla odmieta supernaturalizmus (vieru v nadprirodzeno) a zdôrazňuje dôstojnosť jednotlivca, ako aj hodnotu a schopnosť sebarealizácie človeka na základe vlastného rozumu.“
Merriam Webster Dictionary

... nenáboženská filozofia založená na liberálnych ľudských hodnotách.“
Little Oxford Dictionary

... chápať prírodný svet a osud človeka na podklade rozumu v protiklade k zjaveniu či náboženskej autorite; tak položiť aj základy morálnosti ... Humanistická etika sa pozná podľa toho, že cieľ morálnej akcie vidí skôr v blahu ľudstva ako v plnení božej vôle.“
Oxford Companion to Philosophy

... odmietnuť náboženstvo a vlastnými silami viesť ľudstvo dopredu.“
Collins Concise Dictionary

... to, čo je charakteristicky ľudské a nie nadprirodzené, čo patrí človeku a nie čomusi mimo prírody, čo pozdvihuje človeka na vrchol výšok a ako človeka ho najviac uspokojuje.“
Encyclopedia of the Social Sciences

... je to morálne zameraný štýl intelektuálneho ateizmu, ku ktorému sa otvorene priznáva len malá menšina ľudí, ale mlčky ho prijalo široké spektrum vzdelaných ľudí na celom Západnom svete.“
Oxford Companion to the Mind

„Humanizmus je filozofia bez boha založená na rozume a poznaní.“
Institute for Humanist Studies

Viem, že existujú aj kresťanské definície v kresťanských encyklopédiách, ale tie nemajú korene v pôvodnej zemine a presadzovanie do cudzieho prostredia im nežičí. Ivan Olejár zabíja diskusiu, keď starovekých cirkevných otcov (napr. aj sv. Jána Chryzostoma s jeho nezmieriteľným odsúdením židovského národa?) i súčasných tvorcov zameraných „na slávu Božiu“ nazýva kresťanskými humanistami – má na to právo, ale to hovorí o inom. Matej Beňo na mnohých miestach explicitne povedal, o aký humanizmus nám ide, napr. v odstavci „Humanisti neveria ...“ , kde štyri zo šiestich postulátov sú vyslovene ateistické a ostatné dva, povedzme, libertariánske. Olejár to dobre vie, veď na jednom mieste píše, že „humanizmus ... sa vždy vzťahoval, vzťahuje a bude vzťahovať aj na ľudí veriacich v Boha“. Toto „aj“ je rozhodujúce a musí tu byť. Ak sa vynechá, stratí veta zmysel, resp. stane sa nezmyslom. Týmto „aj“ sa vyslovuje, že humanizmus je výraz, určený v prvom rade pre iných ľudí ako slepo veriacich v Boha. Ako sme si už povedali, bol určený pre humanistov – od lat. *homo*, človek, teda veriacich v človeka a jeho schopnosti. Opakujem, Olejár to dobre vie, lebo po rečníckej otázke „Akí humanisti?“ píše, že „prezentované kritériá sa vzťahujú podľa každej serióznej filozofickej príručky v prvom rade na ateistov“. Prečo potom obžalúvať Mateja Beňu, že „si šikovne a bez hanby privlastnil pojem humanizmus“, keď sa prihlásil k sekulárnemu humanizmu, inak povedané ateizmu? Nikto nehovorí o hanbe byť religióznym (veriacim) humanistom.

Náboženstvá majú schopnosť adaptovať sa na spoločnosť a pre vzdelaných kresťanov nebolo nikdy problémom nasadnúť na idúci vlak. Teraz nútia dokonca humanistov uspokojiť sa s miestom v druhej triede pre „sekulárnych humanistov“, sami sa usalašiac

v prvej triede „religiózneho“, náboženského, teda nielen kresťanského humanizmu (videl som ako pravdepodobne úmyselnú tlačovú chybu „sekundárny“ humanizmus). Uznávame, že toto sú dnes dva živé pojmy a v modernom svete nadobúdajú v súvislosti s terorizmom nesmierny význam. Všetky iné – pred- a zaalpských, scholastických, neotomistických, socialistických a i. humanistov – môžeme zabudnúť.

Otázka náboženstva sa neočakávane stáva aktuálnou v súvislosti s oživením islamu a vznikom dogmatického islamizmu nielen v arabských, ale aj rozličných iných častiach sveta; s rastom vplyvu kresťanských predstáv o usporiadaní spoločnosti v USA s ich bigotným prezidentom a politikmi; v súvislosti s klerikalizáciou štátu na Slovensku – stačí uviesť protiústavnú Zmluvu medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní.

Jedna pätina občanov Slovenska potrebuje pre určité príležitosti náležité označenie. Nerobí mi problém napísať do sčítacieho hárku bez vyznania, bezkonfesijný alebo ateista, povedať, že som neveriaci, bezverec či bezbožník; do zabudnutia upadli výrazy ako voľnomyšlienkar a slobodomyseľný; za vlasy pritiahnutý považujem výraz „občan nekonfesijného filozofického presvedčenia“. Niekedy označujem svoje presvedčenie za svetonázor, nikdy nie za náboženstvo. Niektoré z týchto výrazov dostali negatívnu konotáciu (bezbožník, ateista) a väčšina tých podstatných mien nemá prídavné mená a príslovky, takže niekedy sa s nimi ťažko narába. Podobne to bolo aj v iných rečiach a myslím, že to bol jeden z dôvodov, prečo došlo v posledných desaťročiach minulého storočia v anglosaských krajinách v kruhoch ateistov k oživeniu výrazu humanizmus, často s prívlastkom sekulárny. Nie všetci ho užívajú, existujú spolky Freidenkerov aj freethinkerov. Výnimkou je Francúzsko, kde sa sekulárny humanizmus nazýva *laïcité*, laicizmus; u nás má toto slovo spravidla iný význam.

Je načase, aby sa výrazu humanista vrátil jeho pôvodný význam. Stratená vec volá po svojom pánovi a on ju potrebuje. Matej Beňo to vyjadril slovami „humanisti ako opozitum (protiklad) pojmu teisti“. Žiadame výlučné právo na skupinové označenie „humanisti“ (kam patria aj agnostici, racionalisti, naturalisti, sekularisti, skeptici a i.), ako sú tí druhí „teisti“ (resp. „monoteisti“, čo je tiež skupinové označenie a patria tam kresťania, židia a moslimovia). Jedným slovom: žiadame uznať nás za v určitom zmysle rovnocenných partnerov či súperov a dať nám postupne práva, ktoré nám v súčasnej svetovej spoločnosti patria. Pre úplnosť dodávam, že prídavné meno znie „humanistický“ (nedá sa mýliť s „humánnym“) a vytvárajú sa nové príbuzné slová, napr. humanistika pre náuku o humanizme (ateizme) v názve univerzity v Utrechte.

Celosvetová strešná inštitúcia okolo 100 národných humanistických organizácií v 34 štátoch sa nazýva *International Humanist and Ethical Union* v Londýne; existuje *International Academy of Humanism* v New Yorku; holandská Univerzita pre humanistiku v Utrechte existuje od roku 1989 – to je len pár dôkazov životaschopnosti medzi nami už bežného, pre mnohých nového významu pojmu humanizmus používaného často s prívlastkom sekulárny. Sme realisti, súhlasíme, a tým, čo nevidia *contradictio in adjecto* (protirečenie v prívlastku), pripúšťame religiózny, náboženský, kresťanský (a čo nevidieť) islamský humanizmus do tých čias, kým si nezvyknú na skupinové označenie „teisti“.

V Holandsku, Belgicku a Nemecku je používanie výrazu humanizmus v našom zmysle slova zaužívané, no z cirkevnej strany sa pri diskusii o európskej ústave ozvalo varovanie, aby sa veľká skupina bezkonfesijných spoluobčanov nenazývala humanistickou (Horst Groschopp, „Tretia konfesia“ a organizovaný humanizmus, Zošity humanistov, č.45, september 2004).

Rocco Buttiglione, katolícky profesor filozofie a Berlusconiho minister, ktorý prepadol pri skúške za komisára EÚ pre údajné nepriateľstvo voči homosexuálom a osamoteným matkám, nedávno veľmi priamo a jednoznačne odpovedal na otázku novinára, či sa cíti zaviazaný zákonom svojho štátu alebo Boha: „Boha.“ Môže to byť dobrý, humánny človek, ale prívlastok humanistu by som mu nedal; akiste by súhlasil s označením religiózneho humanistu. No mal by byť hrdý na pomenovanie teistu.

Náboženstvo treba zachovať pre národ.

Pojem humanisti teda „nevyfabrikoval“ docent Beňo, ten pojem má už zo päťsto rokov. Ale som rád, že tento lapsus Ivana Olejára, ktorý asi chcel povedať „tento význam pojmu humanisti“ – ale či to mení na veci? – mi dal príležitosť predstaviť aj slovenských ateistov v tomto staro-novom rúchu.

Okrem toho je zrejmé, že Ivan Olejár nepochopil zmysel alternatívy v Pokyne MŠ SR z 20. mája 2004 k zavedeniu povinne voliteľného predmetu náboženská výchova v alternatíve s etickou výchovou od 1. 9. 2004 počnúc 1. ročníkom základnej školy, keď Beňovi vyčíta požiadavku viacerých odborných učiteľov pre etickej výchovy. Alternatívou náboženskej výchovy môže byť len humanistická etická výchova. Samotnú etickú výchovu nemožno stavať do protikladu – ako alternatívu – k náboženskej výchove. Etická výchova ako taká, t.j. základné morálne a etické zásady, to spoločné dedičstvo celej ľudskej civilizácie, ktoré uznávajú teisti aj neteisti, je rovnaká vo všetkých ľudských spoločenstvách.
Až keď – s vekom dieťaťa – príde reč na náboženstvo, resp. svetonázor, čo môže byť veľmi skoro, ale podľa mojej mienky by malo byť čo najneskoršie, rozchádzajú sa výchovné ciele a cesty teistov a neteistov. Ide o to, že po 40 rokoch viac ako podpory ateizmu za totality a 15 rokoch jej doznievania sa teizmus víťazne stáva povinným predmetom, kým neteizmus (ateizmus, humanizmus) niektoré budovy školy zatiaľ porazenecky obchádza a hľadá do nich vstup.

Nemusíme zdôrazňovať, že objasnenie pojmu humanizmus sa od zavedenia povinne voliteľných predmetov náboženská výchova a etika stalo výsostne aktuálnym. Alternatívou náboženskej výchovy môže byť len (sekulárno) humanistická (etická) výchova. S veľkým záujmom očakávame stanoviská ďalších slovenských humanistov, cirkevných kruhov, pedagógov a ministerstva školstva k tejto problematike.

Rastislav Škoda
RastSkoda@t-online.de

„Verím, že ženy si nedajú vnútiť patriarchálny spôsob života“

Zhovárali sme sa s Oľgou Pietruchovou, predsedníčkou občianskeho združenia Možnosť voľby a výkonnou riaditeľkou Spoločnosti pre plánované rodičovstvo

Pôsobíte v Spoločnosti pre plánované rodičovstvo. Je z vášho pohľadu informovanosť o problematike reprodukčných práv a plánovanom rodičovstve na Slovensku dostatočná?

→ Podľa mňa absolútne nie je dostatočná, pretože ak ju porovnávame najmä s Európskou úniou, kde sexuálna výchova je neoddeliteľnou súčasťou vyučovacieho procesu, tak u nás je na individuálnej úrovni. Veľmi to záleží od učiteľov a učiteliek, ktorí vyučujú etickú výchovu alebo biológiu. Okrem toho tu neexistuje žiaden systematický prístup. Naopak, zdá sa, že snahy zaviesť ho sa potláčajú tým, že sa zaviedlo náboženstvo ako povinne voliteľný predmet od prvej triedy základných škôl, kde vyučovanie sexuálnej výchovy je súčasťou náboženstva. Vyučovanie je silne ideologicky podfarbené a mládež nedostáva také základné objektívne informácie o plánovaní rodičovstva, aké by mala dostať.

Jedným z cieľov vašej spoločnosti je práve rozšírenie vyučovania sexuálnej výchovy na všetkých stupňoch škôl. Kam presne smerujú vaše návrhy?

→ Chceli by sme, aby existoval určitý minimálny štandard sexuálnej výchovy. Bežne sa hodnotí podľa znalostí detí, keď opúšťajú školu - podľa toho, čo vedia. V škole by sa mali dozvedieť o ochrane pred AIDS a inými sexuálne prenosnými chorobami, o možnostiach plánovania rodičovstva, o antikoncepcii. Samozrejme, súhlasím s tým, že nie je dobré začínať príliš skoro so sexuálnym stykom, ale mladí ľudia majú právo na informácie, aby boli na intímny život pripravení. Zahmlievanie a nedostatočné poskytovanie informácií potom speje k tomu, že u nás napríklad neklesá počet neplánovaných tehotenstiev tínedžeriek. Je to samozrejme nežiaduci jav, ktorému by sme chceli predísť. Teda ešte raz, ide nám o ten minimálny štandard poznatkov, ktoré by mládež mala dostať v rámci sexuálnej výchovy.

Kde vidíte hlavné nebezpečenstvá v zavádzaní náboženstva na prvý stupeň základných škôl?

→ Keď som chodila do školy, musela som sa povinne učiť marxizmus a leninizmus. Teraz mám pocit, že spejeme od jednej totalitnej ideológie k druhej totalitnej ideológii. Teoreticky tu existuje možnosť voľby, že sa deti alebo vlastne ich rodičia rozhodnú, aký predmet budú deti navštevovať. V praxi je to však tak, že na menších školách, najmä v dedinách a v menších mestách, riaditelia často nemajú možnosť zaplatiť učiteľa či učiteľku etickej výchovy, nehovoriac o tom, že hoci je u nás jedenásť registrovaných náboženstiev, jedine katolícka cirkev má prostriedky na to, aby vyučovala všade. A keďže prax je taká, že keď o vyučovanie požiada napríklad dieťa židovského náboženského vyznania a škola mu to nevie poskytnúť, zaradí sa do tej najbližšej skupiny. Pritom medzi židovstvom a katolicizmom je podstatný rozdiel, tak ako aj medzi všetkými ostatnými prúdmi. Čiže to najväčšie nebezpečenstvo vidím v tom, že sa bude univerzálne vyučovať katechizmus ako náhrada etiky a všetkých ostatných náboženstiev.

> ***„Je ironické, že kresťanstvo prežíva aj na Slovensku práve vďaka ženám, a najmä vďaka starším ženám, ktoré chodia do kostolov.“***

Veľkým úspechom aktivistov a aktivistiek v boji proti diskriminácii bolo prijatie antidiskriminačného zákona. Máte informácie o tom, do akej miery prispel tento zákon k zmene situácie v oblasti antidiskriminácie, najmä vo vzťahu zamestnávateľ – zamestnanec?

→ Ja mám pocit, že sa zatiaľ nezmenilo vôbec nič. Samozrejme, nemusíme sa tváriť, že to bola nejaká úžasná politická snaha. Bol to vlastne nátlak Európskej únie. Keby nebolo EÚ, tak neexistuje ani množstvo ďalších antidiskriminačných opatrení. Pozrime sa len na vyjadrenia ministra spravodlivosti, a hlavne ministra vnútra z leta minulého roku, že kým on bude na ministerstve, tento zákon nebude vymáhateľný, najmä pokiaľ ide o homosexuálov. Podľa môjho osobného názoru tento zákon slúži viacmenej na zalepenie očí pre Európsku úniu. Potrvá to však ešte veľmi dlho, kým sa tento zákon bude uplatňovať v praxi. A závisí to aj od žien a od mnohých iných znevýhodnených skupín, kedy sa konečne odhodlajú ísť na súd a súdne vymáhať svoje práva.

Vaše slová len potvrdzujú to, že rovnoprávnosť existuje väčšinou len de iure, na papieri, neexistuje však de facto. Akým spôsobom však dosiahnuť skutočnú rovnoprávnosť? Bez zmeny myslenia to asi nepôjde...

→ Jedná sa v prvom rade o siahodlhé zmeny v myslení a o zmeny v prístupe spoločnosti, čo je určite jedna z najťažších ciest. Skôr mám však pocit, že

my ideme tým opačným smerom, pretože rozmáhaním sa religiozity a náboženstva, zdôrazňovania tradičných rodinných hodnôt myslenie skôr ustupuje od emancipačného myslenia, ktoré bolo bežné za socializmu, aj keď tu nechcem propagovať toto spoločenské zriadenie, ono malo, samozrejme, svoje podstatné chyby. Ale ani súčasná situácia nie je v poriadku, keď sa snažíme všetko negovať. Nemôžem súhlasiť s filozofiou, že ak v socializme bola snaha o emancipáciu žien, tak teraz táto snaha skončí. A ak Marx spomínal rovnoprávnosť žien a teraz Marxa neuznávame, tak potom neuznávame ani rodovú rovnosť. Tieto názory určite nepomáhajú tomu, aby sa zmenil prístup spoločnosti. Na druhej strane, mám veľkú nádej po vstupe Slovenska do Európskej únie. Tie tlaky tam sú a budú a slovenské ženy sú vzdelané a na slušnej úrovni, zamestnanosť je tiež pomerne dobrá. Verím, že si nedajú vnútiť patriarchálny, resp. ešte patriarchálnejší spôsob života ako v súčasnosti.

V tejto súvislosti by som sa vás rada opýtala, do akej miery podľa vás prispel práve katolicizmus k nerovnoprávnemu postaveniu žien v spoločnosti?

→ Musím sa priznať, že je to téma, ktorá ma veľmi zaujíma a ktorej sa veľa venujem, hlavne čítaním a študovaním literatúry. Predkresťanské náboženstvá, ktoré dnes nazývame pohanské alebo primitívne, uctievali ženu ako bohyňu a darkyňu života na veľmi vysokej úrovni. V súčasnosti však existuje taký názor, že keď to nebol patriarchát, tak to musel byť matriarchát. Nie je to pravda, boli to napríklad Minojská kultúra na Kréte a iné spoločnosti, kde ľudia žili v rovnoprávnosti a kde žena – nielen ako darkyňa života, ale aj ako partnerka – bola uctievaná rovnakým spôsobom. Až neskôr sa presadili náboženské dogmy prispievajúce k zmene postoja k ženám. K tým patrí napr. v kresťanstve príbeh Márie Magdalény ako jednej z najbližších spoločníčiek Ježišových, ktorá bola cirkvou vyhlásená za prostitútku a tisícročia ponechávaná v tomto obraze. Je tu dogma nepoškvrneného počatia, ktorá stavia ženy pred nedosiahnuteľný ideál, pretože také niečo nie je prirodzene možné. Dedičný hriech Evy, snaha obmedzovať slobodnú voľbu ženy a prezentovať sexualitu ako hriech, na druhej strane celibát a postoj cirkvi k vylúčenie žien z cirkevnej hierarchie robí z katolíckej cirkvi inštitúciu diskriminujúcu ženy ako také. Je až ironické, že kresťanstvo prežíva aj na Slovensku práve vďaka ženám, a najmä vďaka starším ženám, ktoré chodia do kostolov.

„Zmluva o výhradách svedomia je zameraná na to, aby sa obmedzoval prístup k reprodukčným právam.“

Na druhej strane sa u nás čoraz viac presadzuje feminizmus. V spoločnosti sa však ešte stále stretáva s negatívnym vnímaním. Dá sa vôbec zmeniť spoločenská mienka voči tomuto filozofickému smeru, voči feminizmu ako takému?

→ Ja by som povedala, nie že „ešte stále sa stretáva“, ale skôr že niekto umelo vyrába negatívny postoj k feminizmu, aby sa ho ženy báli a nebojovali za svoje práva. Stačí prejsť pár kilometrov do Viedne a tam máte oficiálnu inštitúciu, kanceláriu pre ženské záležitosti, ktorá vyhlasuje napr. súťaže vo feministickej architektúre. Pre nich feminizmus neznamená, že je to zlé pre mužov, ale že je to dobré pre ženy a že sa cez feministický pohľad alebo prístup vyrovnávajú nevýhody. Ja som toho názoru, že negatívne zafarbenie slovíčka feminizmus sa u nás niekomu veľmi dobre hodí a je to aj umelo živené. V tejto súvislosti chcem upozorniť na články ministra vnútra, ktoré sú na hranici štvania, aj keď nielen proti feministkám, ale k liberálnemu prístupu k spoločnosti. Liberál sa síce ako nadávka ešte celkom neujala, ale o feministke sa to už povedať nedá.

Ako vnímate pretrvávajúce negatívne postoje cirkvi k používaniu kondómov aj v súvislosti s prevenciou a bojom proti AIDS?

→ Podľa mňa to je už na hranici kriminality, keď v čase, keď vyše 40 miliónov ľudí je chorých na AIDS, sa niektorí tvária, že kondómy nemajú miesto v ochrane pred AIDS a rozprávajú iba o abstinecii a pohlavnej zdržanlivosti. Je to predsa absolútne neprirodzené nielen u ľudskej, ale ani u akejkoľvek inej živej bytosti, azda okrem tých, ktorí žijú v celibáte alebo by mali žiť v celibáte. Som presvedčená o tom, že tento prístup katolíckej cirkvi je veľmi spiatočnícky a nesprávny.

V súčasnosti sa pripravuje na schválenie vatikánska zmluva o výhrade svedomia. Vy ste v mene občianskej iniciatívy Možnosť voľby dokonca písali výzvu do Európskeho parlamentu, aby sa touto vecou zaoberal. Kde vidíte jej hlavné nebezpečenstvá?

→ Vidím ich hlavne v tom, že táto zmluva je zameraná na to, aby sa obmedzoval prístup k reprodukčným právam, pretože KDH rado vyťahuje interrupcie, čo je najkontroverznejšia otázka, aj keď tu nejde iba o interrupcie, tu ide aj o umelé oplodnenie, o antikoncepciu, o moderné metódy plánovania rodičovstva. Prístup širokej verejnosti, a najmä žien k službám reprodukčného zdravia by bol výrazne obmedzený. Hlavne sa obávam toho, že u nás na Slovensku nikdy nič nie je len tak a mám obavy, že by sa to zneužívalo. Už dnes máme echá z mnohých škôl, ktorých riaditelia sú nábožensky založení a školy sa potom musia riadiť podľa toho. Nehovoriac o tom, že minister školstva je tiež kresťanský demokrat, a tak sa akosi všetko prispôsobuje tejto ideológii. Mám pocit, že by sa to mohlo rovnako zneužívať. V súčasnosti sú známe situácie, keď napriek tomu, že výhrada svedomia právom jednotlivca, ktorá sa už dnes široko uplatňuje, existujú nemocnice, kde ak jej šéf lekár alebo riaditeľ je nábožensky založený, tak sa v celej nemocnici interrupcie nevykonávajú, pretože nemocnica si uplatnila výhradu svedomia, čo je nezmysel.

„Najväčšie nebezpečenstvo vidím v tom, že sa bude univerzálne vyučovať katechizmus ako náhrada za etiku a všetky ostatné náboženstvá.“

Pokiaľ ide o interrupcie, ústavný súd doteraz za viac než dva roky nerozhodol o tejto otázke, ktorá je aj verejnosťou vnímaná veľmi citlivo. Ako vnímate skutočnosť, že v tejto veci nebolo doteraz rozhodnuté?

→ Podľa mňa je skôr pozitívne, že ústavný súd sa tejto veci skutočne vážne venuje a nepodlieha politickým tlakom, ktoré tu nesporne sú. Pripadá mi len trochu smiešne, keď pri poslednom pojednávaní sa hovorilo o tom, že sa počká na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Vo vs. France, kde sa jednalo o to, či má plod ľudské práva. Európsky súd jasne povedal, že plod nemá ľudské práva, a tak to minister spravodlivosti zas podal svojím spôsobom, že to pre nás nie je relevantné. Neviem si predstaviť, na základe čoho by mal ústavný súd rozhodnúť proti súčasnému stavu, ak bude rozhodovať objektívne. Keď sa pozrieme spätne do análov, keď sa prijímala ústava, bol to poslanec Fischer, ktorý vystúpil a naformuloval článok 15 ústavy tak, aby sa ústava nedostala okamžite do rozporu s interrupčným zákonom, čiže ústava bola šitá tak, aby bol spomínaný zákon v poriadku. Nehovoriac o tom, že keď v r. 2001 kresťanskí demokrati chceli zmeniť ústavu, argumentovali tým, že ústava je vágna a že umožňuje všetko, od interrupcií až po eutanáziu. A zrazu, keď im tie názory neprešli, tak už ústava vágna nie je a odvolávajú sa na ústavný súd. Podľa mňa je to dôkazom toho, že ide o vykonštruovanú kauzu, ktorá sa nezakladá na skutočných právnych pochybnostiach, ale čiste na ideologických.

V lete minulého roku vyvolalo dosť veľké pobúrenie vymenovanie Anny Záborskej za predsedníčku Výboru pre rovnaké príležitosti a práva žien Európskeho parlamentu. Najväčší odpor vyjadrili práve feministické organizácie na Slovensku. Ako vnímate s odstupom času jej účinkovanie na tomto poste?

→ Pre každú krajinu a pre ženské hnutie v danej krajine je obrovskou výhodou, keď má političku na takej pozícii. Mohlo to posunúť túto tematiku na Slovensku veľký kus dopredu. Na Slovensku je však všetko vždy inak, a to je určitou brzdou. Ťažko povedať, ako sa prejavila. Ak sa Kresťanskodemokratické hnutie na začiatku vytešovalo, ako bude ovplyvňovať výbor, tak opak je pravdou, pretože v tom výbore prevládajú feministicky ladené poslankyne a ona ako predsedníčka výboru musí prezentovať názor celého výboru.

Zhovárala sa ***Judita Takáčová***
Foto: ***Alena Behúnová***

Slovensko starne

Počet narodených detí v Európe v posledných dvoch – troch desaťročiach 20. storočia výrazne klesol. Slovensko patrí ku krajinám, ktoré sú na tom najhoršie. Nepriaznivé dôsledky nízkej pôrodnosti a relatívne vysokej úmrtnosti sa čoskoro prejavia znižovaním podielu obyvateľov v produktívnom veku a zvyšovaním poproduktívnej skupiny. Čoraz viac peňazí bude nutné investovať do zdravotných a sociálnych služieb.

Pokles pôrodnosti je celoeurópskym fenoménom, v západných krajinách kompenzovaný migračným ziskom z iných kontinentov.

Po roku 1989 klesla pôrodnosť na Slovensku o tretinu

Kým sedemdesiate roky boli na Slovensku charakteristické zvýšením pôrodnosti, ktorá bola podporovaná propopulačnými opatreniami, v 80. rokoch pôrodnosť postupne stále klesala. Po zmene politického systému v roku 1998 klesla za desať rokov o celú tretinu, z hodnoty 15,2 narodených detí na 1000 obyvateľov na 9,5 narodených detí. Slovenská republika sa tak spolu s Českou republikou dostala medzi krajiny s najnižšou mierou pôrodnosti v Európe.

Aby nedochádzalo k prirodzenému úbytku obyvateľstva, mali by sa jednej žene narodiť viac ako 2 deti. Presne to pomenúva ukazovateľ úhrnnej plodnosti, ktorý by mal byť vyšší ako 2,1 dieťaťa na 1 ženu. V celej Európe len Albánsko a Island majú tieto hodnoty nad 2,1. Relatívne dobre sú na tom štáty ako Írsko s hodnotu 2,0, Holandsko 1,73 či Švédsko 1,65. Hoci ani tieto hodnoty nezabránia prirodzenému úbytku obyvateľstva, sú neporovnateľne priaznivejšie ako napríklad v Rakúsku s hodnotou 1,4. Slovensko a Česko s hodnotami 1,19 a 1,17 sa ocitli na poslednom mieste v Európe.

Hrubá miera pôrodnosti

	1960	1965	1975	1985	1995	2000	2001	2002
Rakúsko	17,9	17,9	12,4	11,6	11,2	9,8	9,4	9,7
Česká republika	13,3	15,1	19,1	13,1	9,3	8,8	8,9	9,1
Slovensko	**22,1**	**19,3**	**20,6**	**17,5**	**11,5**	**10,2**	**9,5**	**9,5**
Írsko	21,4	22,1	21,1	17,6	13,5	14,4	15,0	...
Švédsko	13,7	15,9	12,6	11,8	11,7	10,2	10,3	10,7
Holandsko	20,8	19,9	13,0	12,3	12,3	13,0	12,6	12,5
Taliansko	18,1	19,0	14,9	10,2	9,2	9,4	9,2	...

Môže za to zmena životného štýlu

Príčinou nízkej pôrodnosti v krajinách strednej a východnej Európy, vrátane Slovenska, je podľa väčšiny odborníkov zmena životného štýlu. Model individuálneho úspechu spočívajúceho v profesionálnej kariére, a pokiaľ možno v osobnom bohatstve spojenom s konzumným spôsobom života, je pre mnohých mladých ľudí príťažlivejší ako model početnej rodiny a rodičovstva vôbec. Celkom konkrétnou príčinou, aj keď nie prvotnou, je odklad rodičovstva do vyššieho veku. Ale tým, že ženy odsúvajú materstvo k tridsiatke, alebo ešte za ňu, premeškajú vek, ktorý je k rodeniu biologicky najvhodnejší. Je len samozrejmé, že žena, ktorá prvýkrát porodí po tridsiatke, nebude mať tri alebo aj viac detí.

Strata citovej potreby

Český demograf F. Koschin vysvetľuje pokles pôrodnosti modernizáciou spoločnosti. „Modernizácia je všeobecný pojem pre štrukturálne, kultúrne a technologické zmeny, ku ktorým v spoločnosti dochádza. Tieto zmeny samozrejme ovplyvňujú aj demografické správanie.“ Rozlišuje tri dôvody, prečo majú ľudia deti. Prvým dôvodom je to, že deti sú pracovnou silou, ktorá pomáha rodine zaisťovať živobytie. Druhým je, že deti zaisťujú v starobe svojich rodičov a tretím dôvodom mať dieťa je, že dieťa uspokojuje citovú potrebu rodičov. Zmenou ekonomického a technického vývoja sa znížila potreba účasti detí na práci a štátom zabezpečovaná sociálna starostlivosť v starobe uvoľnila aj druhú povinnosť detí. Na uspokojenie citovej potreby často stačí jedno dieťa. Je však varovné, že rastie počet žien či párov, ktoré nechcú žiadne dieťa, akoby ani citovú potrebu nemali.

Alena Behúnová

Úhrnná plodnosť

	1960	1965	1975	1985	1995	2000	2001	2002
Rakúsko	2,69	3,71	1,83	1,47	1,42	1,36	1,33	1,40
Česká republika	2,11	2,18	2,40	1,96	1,28	1,14	1,14	1,17
Slovensko	**3,07**	**2,80**	**2,53**	**2,26**	**1,52**	**1,30**	**1,20**	**1,19**
Írsko	3,76	4,04	3,43	2,48	1,84	1,90	1,96	2,00
Švédsko	2,20	2,42	1,77	1,74	1,73	1,54	1,57	1,65
Holandsko	3,12	3,04	1,66	1,51	1,53	1,72	1,71	1,73
Taliansko	2,41	2,66	2,21	1,42	1,20	1,24	1,23	....

(Príspevok bol spracovaný z prednášky Doc. MUDr. Anny Valovej CSc. na seminári „Reprodukčné zdravie občianskej rodiny po vstupe Slovenska do Európskej únie“ organizovanom Spoločnosťou Prometheus a Úniou žien Slovenska).

Odmietnuť európsku ústavu?

Humanistické hnutie bolo silne proti začleneniu článku 52 o postavení cirkví a nekonfesionálnych organizácií do európskej ústavy. Bohužiaľ, tento boj sme prehrali. Otázkou teraz zostáva, či by sme mali pokračovať v boji proti tomuto článku, a najmä, či by sme ako humanistická organizácia mali kvôli tomu odmietnuť ústavu. Samozrejme, článok 52 by sa mohol považovať za škvrnu na ústave, otázkou však je, či je škodlivá a či si vyžaduje taký drastický krok, akým by bolo úplné odmietnutie ústavy.

Preambula

V prvom rade treba zdôrazniť, že ústava je víťazstvom pre humanizmus. Napriek obrovskému tlaku niektorých členských štátov, rímskokatolíckej cirkvi a ďalších cirkví preambula európskej ústavy neobsahuje žiadnu zmienku o Bohu alebo o kresťanstve. Preambula jednoducho uvádza, že ústavná zmluva je "inšpirovaná kultúrnymi, náboženskými a humanistickými tradíciami Európy", čím náboženstvá a humanizmus stavia na rovnakú úroveň a vyhýba sa zmienke o konkrétnom náboženstve. Je to veľké víťazstvo pre humanistov, aj keď my sami sme v tomto smere príliš nebojovali. Možno práve preto mnohí humanisti nepovažujú text preambuly za víťazstvo.

Toto víťazstvo však nie je bez rizík. Nebezpečenstvom je, ak súčasný text európskej ústavy sa bude musieť otvoriť v dôsledku odmietnutia ústavy v niektorom členskom štáte EÚ. Napriek tomuto riziku by sa humanisti mali postaviť za odmietnutie ústavy, ak článok "o postavení cirkví a nekonfesionálnych organizácií" je skutočnou hrozbou pre humanizmus.

Článok o "postavení cirkví a nekonfesionálnych organizácií"

Otázka je, či je to naozaj tak. Prvý odsek tohto článku ukladá EÚ rešpektovať a nezasahovať do postavenia, ktoré majú cirkvi podľa vnútroštátneho práva. V odseku 2 tohto článku sa uvádza, že Európska únia "rovnako rešpektuje postavenie, ktoré majú filozofické a nekonfesionálne organizácie podľa vnútroštátneho práva". Odsek 3 článku 52 ukladá EÚ udržiavať s týmito cirkvami a organizáciami "otvorený, transparentný a pravidelný dialóg".

Mnohí humanisti namietajú proti tomuto článku, najmä jeho prvý odsek. Niektorí tvrdia, že článok 52 je "inštitucionalizáciou cirkevnej moci, ktorej predmetom je legitimizácia a prehlbovanie nedemokratických privilégií cirkví a náboženských skupín v celej EÚ" (dokument vydaný NSS a Libre Pensée vyzývajúci na demonštráciu v Bruseli za sekularizmus v Európe). V tom istom dokumente sa uvádza, že "ak takéto ustanovenie bude prijaté, žiadni ľudia, žiaden národ a žiaden štát v Európe nebude môcť zmeniť štátne náboženstvá, dohody medzi štátmi a cirkvami, zákony o rúhaní sa a cirkevné dane, ktoré už existujú v mnohých členských krajinách alebo sú pripravované smerom do budúcnosti."

Humanisti budú možno namietať. Úlohou EÚ však nie je zasahovať do privilégií, ktoré majú cirkvi v niektorých členských štátoch. Nie je to nič nové. A nezavádza to ani nova ústava. Tento odsek je v súlade s princípom subsidiarity EÚ. V Holandsku by sme napríklad nechceli, aby z toho istého dôvodu EÚ zasahovala do našej legislatívy o dobrovoľnej eutanázii.

Treba tiež poznamenať, že odsek 1 a 2 článku o "postavení cirkví a nekonfesionálnych organizácií" navrhovanej ústavy len opakuje text deklarácie, ktorú už vlády členských štátov pripojili →

Zo stanoviska Európskej humanistickej federácie k Ústavnej zmluve EÚ

Rada Európskej humanistickej federácie (EHF) je toho názoru, že najdôležitejším postojom nás ako humanistickej organizácie je podporovať diskusiu medzi členskými organizáciami a jej jednotlivými členmi.

V súlade s tým a vzhľadom na to, že EHF nie je politickou stranou, ani cirkvou vydávajúcou príkazy veriacim, úlohou EHF je viesť kampaň, ktorá nebude ani za, ani proti ratifikácii.

Humanizmus a laicizmus si vyžadujú slobodu myslenia jednotlivcov. V tomto smere je osobitne dôležité, aby si každý preveril všeobecné aspekty novej zmluvy, bez toho, aby sa príliš sústreďoval na jednu alebo viac špecifických otázok.

Ústavná zmluva je dôležitý krok vpred, pokiaľ ide o občianstvo. Je zrejmé, že nie každý môže byť spokojný so všetkým. Napríklad humanisti a laici, ako aj mnohé náboženské skupiny nesúhlasia s článkom 52, ktorý dáva možnosť niektorým cirkvám zasahovať do prípravy politických rozhodnutí. Na druhej strane kresťanská cirkev je sklamaná z toho, že sa do preambuly zmluvy nedostala žiadna zmienka o "kresťanskom dedičstve".

Humanisti a laici však nekritizujú výlučne len náboženské zasahovanie do verejného života, ale im veľmi záleží aj na slobode presvedčenia (ktorá zahŕňa slobodu náboženského vyznania) a boj o demokraciu a občianstvo, ako aj za odluku cirkvi od štátu.

EHF plne podporuje niektoré kľúčové ciele, ako sú veda a spoločnosť, verejné služby, participatívna demokracia, neutralita európskych inštitúcií, udržateľný rozvoj, revízia princípu subsidiarity, ciele a hodnoty Európskej únie (solidarita, demokracia, nediskriminácia, ľudské práva atď.).

Dnes už je príliš neskoro žiadať okamžitú modifikáciu zmluvy.

Rada EHF je však presvedčená, že je najvyšší čas na diskusie a na osobné rozhodnutie nezávislých a zodpovedných občanov.

8.12.2004

k Amsterdamskej zmluve v Turíne v r. 1996. V tomto vyhlásení č. 11 – Vyhlásenie o postavení cirkví a nekonfesionálnych organizácií" sa uvádza, že "Európska únia rovnako rešpektuje postavenie filozofických a nekonfesionálnych organizácií". Ak by teda európska ústava bola odmietnutá, táto deklarácia by inštitúciám EÚ bránila zasahovať do vzťahu medzi členskými štátmi a cirkvami, a medzi členskými štátmi a nekonfesionálnymi organizáciami.

Zdá sa, že náš článok 52 nemení súčasnú situáciu. Nelegitimizuje cirkevnú moc, keďže legitímnosť cirkevnej moci v členských štátoch je otázkou vnútroštátneho práva. A práve toto uvádza aj spomínaný článok, ktorý v žiadnom prípade nezakazuje Veľkej Británii zmeniť postavenie anglikánskej cirkvi. Rovnako žiadnym spôsobom nebráni Poliakom zmeniť privilégiá katolíckej cirkvi. Preto nie je správne tvrdiť, že nikto nemôže zmeniť postavenie cirkví. Každý môže na to využiť všetky prostriedky domáceho, medzinárodného a európskeho práva. EÚ nebude brániť štátom alebo ich obyvateľom v podniknutí akýchkoľvek krokov proti cirkvám alebo náboženstvám v ich krajine. A samotná EÚ, ako vyplýva z ostatných článkov ústavy, najmä článkov kapitoly II, rešpektuje náboženskú slobodu a nepripúšťa diskrimináciu na základe náboženstva.

Druhý odsek spôsobuje humanistom menšie problémy. Možno usudzovať, že sa vzťahuje aj na humanistické organizácie. Znamená to teda, že EÚ nebude brániť v tom, aby napríklad humanistické organizácie v Holandsku dostávali finančné príspevky od štátu.

Mnohí humanisti považujú za nevyhovujúci aj tretí odsek článku 52, ktorý hovorí o udržiavaní "otvoreného, transparentného a pravidelného dialógu s cirkvami a nekonfesionálnymi organizáciami", keďže je podľa nich "nedemokratický a vedie k zakotveniu cirkevnej moci a vplyvu." Nemyslím si, že dialóg s cirkvami a nekonfesionálnymi organizáciami je menej demokratický ako dialóg s odborovými zväzmi či združeniami zamestnávateľov. A či už povedie k zakotveniu cirkevnej moci, bude závisieť od nás. Humanisti môžu žiadať, aby EÚ s nimi zaobchádzala ako s cirkvami. Možno pripustiť, že tento odsek je v rozpore s myšlienkou odluky cirkvi od štátu. Avšak je dialóg naozaj zlá vec, najmä keď má byť otvorený a keď sa na ňom môžu zúčastniť aj humanisti? Nechceme predsa aj my ovplyvňovať politické inštitúcie?

Do budúcnosti

Som presvedčený o tom, že odmietnutie ústavy by bolo veľkou chybou. Je veľkým výdobytkom, že zmienka o kresťanstve a o Bohu nie je do preambuly ústavy zakotvená a že sa tam explicitne spomína humanistická tradícia.

Ústava je navyše prínosom pre humanizáciu politiky EÚ. Obsahuje totiž rozsiahly katalóg klasických a sociálnych ľudských práv. Okrem toho súčasný text ústavy zlepšuje demokratický charakter inštitúcií EÚ. Posilňuje kompetencie Európskeho parlamentu a zavádza možnosť legislatívnej iniciatívy zo strany občanov.

Na záver treba zdôrazniť, že navrhovaná ústava odráža náš humanistický záväzok voči ľudským právam a demokracii. Odmietnutie ústavy nebude mať žiaden vplyv na postavenie cirkví v členských štátoch a poškodí ľudské práva a demokraciu v EÚ. Nemali by sme míňať energiu na úplné zrušenie vplyvu cirkvi za každú cenu. Mali by sme prestať s vnímaním samých seba ako obete všemohúcich, konšpirujúcich cirkví v presvedčení, že samotné zníženie vplyvu cirkví prehĺbi humanistické hodnoty. Skôr by sme mali žiadať, aby sme boli zapojení do dialógu EÚ. Po ratifikácii európskej ústavy nám jej článok 52 poskytne dodatočný nástroj proti akejkoľvek diskriminácii.

Rob Buitenweg
viceprezident Medzinárodnej humanistickej a etickej únie

Žiaden svetonázor by nemal mať exkluzivitu

O postoji k Európskej ústave sme sa rozprávali s poslancom Európskeho parlamentu a podpredsedom Smeru Vladimírom Maňkom

? Ako hodnotíte úsilie kresťanských kruhov presadiť do euroústavy zmienku o kresťanstve a o Bohu?

→ Zakladatelia EÚ pochádzali z tábora kresťanských demokratov a kresťanská tradícia rozhodne má svoje miesto v dejinách Európy ako takej. Je to však príliš málo na to, aby existovala nevyhnutnosť výslovnej zmienky kresťanstva v preambule ústavy alebo v ďalšom texte ústavy. Európa nemá len kresťanskú tradíciu, sme dedičmi viacerých kultúrnych odkazov a tradícií. Nemyslím si, že v súčasnej etape vývoja sveta a Európy je potrebné prisudzovať niektorému zo svetonázorov exkluzivitu, ktorú objektívne nemá. Pozerajme sa do budúcnosti. To konkrétne pre mňa znamená, že sa musíme orientovať na podporu občianskych práv a slobôd, na filozofický a morálny odkaz humanizmu, na sociálno-etický rozmer nášho bytia.

? Ako vnímate kritiku Anny Záborskej, že rozhodnutia Európskeho súdneho dvora môžu byť postavené nad rozhodnutia národných štátov? Záborská tiež zdôrazňuje, že v zmluve nie je žiadna poistka, ktorá by obmedzovala rozhodnutie tohto súdu.

→ Tvrdenie, že rozhodnutia Európskeho súdneho dvora budú priamo vnucované orgánom únie a jej členským štátom bez možnosti odvolať sa, a že súdny dvor je oslobodený od akejkoľvek kritiky, je dnes minimálne nepochopiteľné. V každom právnom systéme totiž existuje najvyššia a konečná autorita, ktorej rozhodnutia sú konečné a nemožno sa voči nim odvolať. Ak by tomu tak nebolo, dochádzalo by k právnej neistote, nestabilite a anarchii. Nejde preto o vnucovanie, ale o akceptáciu autorít a rešpektovanie zákonnosti. To však neznamená, že Európsky súdny dvor bude oslobodený od akejkoľvek kritiky. Treba si uvedomiť, že sme súčasťou spoločenstva, v ktorom musia platiť rovnaké pravidlá pre všetkých a musí vládnuť právna istota.

? Súhlasíte s tým, aby rozhodnutia Európskeho súdneho dvora boli postavené nad rozhodnutia národných štátov?

→ Rozhodnutia Európskeho súdneho dvora v konkrétnej veci môžu byť postavené nad rozhodnutia národných štátov, pokiaľ pri vydaní rozhodnutí členských štátov nedošlo k správnej interpretácii a uplatneniu práva. Ak by sme totiž takúto zásadu neakceptovali, poškodili by sme našich občanov a zobrali by sme im možnosť uplatniť si v rovnakej veci rovnaké práva, ako majú ostatní občania členských krajín. Keďže sme sa stali právoplatným členom EÚ, je našou povinnosťou zabezpečiť, aby naši občania mali rovnaké práva a povinnosti ako občania ostatných členských krajín. To znamená, že musia mať rovnaké možnosti dovolať sa v rovnakej veci rovnakých práv a ochrany ako napríklad občan ČR. A práve toto právo môže byť zabezpečené prostredníctvom rozhodnutí Európskeho súdneho dvora.

? Poslanci za KDH tvrdili, že v Európskom parlamente budú hlasovať proti návrhu ústavnej zmluvy, nakoniec sa však zdržali hlasovania. Ako sa pozeráte na ich postoj

→ Oceňujem postoj poslancov KDH, ktorí v hlasovaní o Ústave EÚ nehlasovali proti, ale zdržali sa hlasovania. Svojím hlasovaním tak neprispeli k zisku odporcov Ústavy EÚ.

Radovan Pavlík

Pohľad Američana na teokraciu

výňatok z knihy Chester Dolan: Religion on Trial

Kniha „Religion on Trial" je dar, ktorý zaslal jej autor Chester Dolan Spoločnosti Prometheus s prosbou preložiť do slovenčiny a dať ju do rúk nášho čitateľa. Táto kniha vyšla v USA vo vydavateľstve Mopah Publications už v treťom vydaní. Chystaný preklad bude mať názov „Obžaloba náboženstva". Z venovania knihy vyberáme motiváciu, prečo nám autor daroval práva na jej preklad: ***"Nezmieriteľné rozdiely medzi súčasnými náboženstvami by mohli v blízkej budúcnosti spustiť katastrofu – vojny takého rozsahu, že by to mohlo končiť vyhubením celého ľudstva. Organizácie, akou je aj tá Vaša, sú absolútne rozhodujúce v prispievaní k tomu, aby sa predišlo takejto hrozivej katastrofe a dali šancu nášmu rodu „Homo sapiens" prežiť aj túto hrozbu."***

Kniha má rozsah 80 kapitol, každá z nich rozoberá jeden zo základných problémov vzťahov náboženských ideológií k civilizačným otázkam ľudstva z pohľadu široko rozhľadeného humanistu. Jej základom sú myšlienky popredných svetových filozofov a spisovateľov, ktorých cituje, a na základe ich názorov pripája svoje vlastné analýzy a názory. Opiera sa pritom asi o 800 autorov, ktorých cituje na vyše 1000 miestach. Napriek tejto obsahovej náročnosti je dielo prístupné a zrozumiteľné každému. Jej čítanie je nielen poučné, ale aj zábavné ako napínavý román.

V jednotlivých číslach nášho časopisu vám budeme postupne prinášať vybrané úryvky z tejto knihy. Ten prvý je venovaný teokracii.

Kapitola XXII

Teokracia

O kresťanstve sa v citáciách, ktoré sa v tejto knihe často vyskytujú, nehovorí s veľkým nadšením. Väčšina autorov početných citácií uvádzaných v tejto knihe považuje kresťanstvo za negujúce zdravý úsudok a zdravý rozum. Ak by kresťanstvo bolo iba takým, nebolo by to ešte to najväčšie nešťastie. Aj s nezmyslami možno žiť. Svet ich je plný. Kresťanstvo však je niečo iné, najmä ak si jeho prívrženci myslia, že jeho prevádzkové zásady sú záväzné a uplatňujú sa v riadení celého vesmíru.

Len čo sa nejaké náboženstvo prehlási za držiteľa všetkých odpovedí a zásluh o dobro ľudských bytostí na svete, nastupuje cestu k ovládnutiu celého sveta. Druhá dôležitá fáza tohto procesu je, že sa takéto náboženstvo prerobí na obludnú mašinériu chrliacu peniaze, ktorá je schopná financovať akýkoľvek krok smerujúci k tomuto cieľu. Tretí najzávažnejší bod je mať k dispozícii nesmierne predvídavých a schopných vodcov, ktorí dokážu svoje gigantické ego udržať pod kontrolou s dostatočnou trpezlivosťou, až kým nedovedú každé podujatie k úspešnému koncu, skôr než sa pustia do ďalšieho.

Azda najpravdepodobnejší predpoklad, ako raz kresťanstvo zanikne, je, že jeho vodcovia nebudú natoľko múdri a trpezliví, akými by mali byť. Potom azda podcenia svoje poslucháčstvo, ktoré prestane dôverovať náboženským televíznym a kostolným nahováračom, odtiahnu sa bez protiopatrení – ešte predtým než sa ľuďom premyjú dostatočne mozgy, aby prijímali ich návody na cestu do raja. Avšak to bude trvať ešte veľmi dlho, kým sa ľudia rozhodnú zameniť svoje terajšie otroctvo za slobodu, bez ohľadu na to, že toto otroctvo má vábivý obal.

Voltaire vo svojich ***Filozofických listoch*** napísal: „V každej krajine dominujúce náboženstvo, ak neprenasleduje iné náboženstvá, ich napokon všetky pohltí." Katolíci v Mexiku a v Strednej i Južnej Amerike, ako aj islam v Severnej Afrike, Pakistane, Indonézii, Malajsku, Indii, Egypte, Alžírsku, Turecku sú toho skvelým príkladom.

Inou krajinou s budhistickým štátnym náboženstvom je Kambodža, kde sa hovorieva: „Ak nie si budhistom, nie si Kambodžanom". Téravádsky budhizmus, ktorý je najfundamentalistickejšou odrodou tohto náboženstva, v Kambodži vyznáva osemdesiat päť percent obyvateľstva. Mahajánsky budhizmus, ktorý prevažuje na iných miestach, tu neexistuje. Katolíctvo a islam, s nepatrným počtom protestantov, tvoria zvyšok. V kastovníckom systéme, ktorý tam vládne, môžu nirvánu dosiahnuť len mnísi, pričom ženy a tí, ktorí sú na nižšom stupni karmy, zostávajú mimo (pozn. prekladateľa: „karma" znamená metafyzický princíp, zákon karmy viaže ľudské bytosti k cyklu opätovného sa narodenia, prevtelenia- reinkarnácie). Ich jediná nádej je prevtelenie – reinkarnácia, teda že sa im podarí prevteliť sa do lepšieho stavu. Keďže Korán vraví jednoznačne, že iba moslimovia pôjdu do neba, vidno tu opäť akýsi druh ego-mánie, ktorá vyvoláva náboženské vojny. Tak moslimovia, ako aj kambodžskí budhisti tvrdia, že by radšej zomreli, než by sa mali vzdať svojho náboženstva.

Dve zásadné zmeny sú potrebnejšie než hocičo iné, aby sa hegemónia katolicizmu a islamu v príslušných oblastiach uviedli na pravú mieru. Obe tieto náboženstvá (z ktorých každé má asi jednu miliardu prívržencov) sa stali natoľko nápadne panovačné a presvedčené o svojej neporaziteľnosti, že čoraz viac si vynucujú právo dirigovať život svojich jednotlivých stúpencov. Islam bude sotva robiť výpady mimo názorových oblastí, v ktorých sa v súčasnosti nachádza, jedine že by upustil od svojho schvaľovania otroctva a ponižujúceho postoja k ženám. Katolicizmus by mal mať viac porozumenia pre uplatňovanie sa žien, vrátane uznania, že aj ženy môžu byť vynikajúce ako kňažky. Mali by prestať s ponižujúcim zaobchádzaním s mníškami, ktoré sa podobá otroctvu.

Robert L. Maddox v diele Odluka cirkvi od štátu (Separation of Church and State) uvádza: „Vlády a náboženstvá môžu byť priateľmi, susedmi, no nesmú bývať v rovnakom dome a nikdy – vôbec nikdy, sa nesmú zosobášiť." Prvý dodatok k Ústave [USA], nie je o nič menej jednoznačný: „Kongres neprijme žiaden zákon na ustanovenie náboženstva alebo na zákaz jeho slobodného vyznávania". Anne Nicol Gaylor napísala v časopise Sloboda skúmania (Free Inquiry): „Nemať vzťah k náboženstvu je výhodou pre jednotlivca a nevyhnutnosť pre vlády". Ako už Jefferson a signatári [americkej] konštitúcie boli presvedčení: prvý dodatok k ústave znamenal vybudovanie deliaceho múru medzi cirkvami a štátom. O tom nemožno pochybovať. Jasne bolo postavené mimo zákon financovanie náboženských škôl alebo vyvesovanie náboženských symbolov na steny v štátnych budovách.

Ak dokážu vymyslieť krajné prípady, ktoré sú hodné výnimky, potom aj rôzne iné náboženské skupiny sa pokúsia votrieť do verejného školského systému. Niektoré z ich trikov už vyšli najavo vo vysielaní modlitieb študentov či v reportážach o tom, ako sa školské zariadenia využívajú na náboženské účely, reportážach o nosení židovských modlitebných čapíc, moslimských závojov žien, krížov, popola namazaného na čelo v rôznych školách, atď. Súdy budú mať čo robiť v nasledujúcich rokoch, aby vyriešili tieto prípady.

Politici v Indii a Pakistane nazývajú svoju jadrovú zbraň, ku ktorej získali prístup, ako „Hinduistická bomba" alebo „ Moslimská bomba". Takáto reakcia masovej národnej hrdosti v týchto dvoch súperiacich štátoch je veľavravná. Doteraz sa nikdy nestalo, aby v krajinách, ktoré mali atómovú výzbroj ako prvé, ich nazývali protestantské,

katolícke, židovské, anglikánske či pravoslávne bomby.

Deliaca čiara medzi cirkvou a štátom sa v mnohých krajinách čoraz viac zahmlieva. Fatwa (= svätá vojna) islamská, hinduistický zákaz amerických televíznych programov a hudby z kompaktných diskov, „ príručky na náboženské konvertovanie“ vydávané rôznymi kresťanskými sektami sú určené na zvýšenie ich vplyvu mimo oblastí ich pôsobnosti. Napriek hlásanej tolerantnosti každé z týchto väčších náboženstiev by bolo najradšej, keby tie ostatné vymizli z povrchu zemského.

Oddanosť božstvu a oddanosť k vlasti začínajú splývať v akýsi druh posvätnej delikatesnej zmesi, ktorá nadobúda hrozivé rozmery. Ak by sa zmocnila moci na celom svete jedna monopolistická, dominantná náboženská viera, prestane akékoľvek skúmanie skutočnej pravdy. Všetko by sa muselo zamerať výhradne na potvrdzovanie, že princípy tohto náboženstva sú jediné smernice, ktorými sa musia riadiť všetky inštitúcie. Občania by sa museli pokoriť, politici, a dokonca aj vojsko by sa triaslo v strachu pred obrovskou mocou náboženstva. Takáto svetová (pozn. prekladateľa: ale aj čiastočná) teokracia, ktorú sa niektorí náboženskí vodcovia usilujú vnútiť, by znamenala koniec všetkého, čo sa čo len približuje rozumne fungujúcej spoločnosti

Markíz de Lagfayette, francúzsky štátnik a dôverný priateľ Georgea Washingtona, to vyjadril takto: „Ak sa slobody amerického národa raz zničia, učiní sa to rukami kléru.“ Toto sa už aj stalo v mnohých teokraciách sveta a takýto trend ešte zďaleka neprestal. Keď Taliban, teda moslimskí fundamentalisti prebrali Afganistan, došlo tam k zničeniu slobody. Ak raz Dore Shugden, boh geluckej sekty tibetského budhizmu začne vládnuť v Tibete, k tomu istému dôjde aj tam. Ak kresťanská koalícia preberie niekedy moc v Spojených štátoch, stane sa to tu, u nás. Náboženský bigotizmus v Indii rozdrobil túto krajinu na tri štáty: Indiu, Pakistan a Bangladéš.

Každý, kto žije alebo žil v Južnej Amerike, kde oficiálnym náboženstvom je katolicizmus, až vtedy pochopí, čo sa stane so slobodou v teokracii. Sotvakto si môže čo len zmyslieť, že si zvolí iné náboženstvo alebo presvedčenie. V Ekvádore, kde som žil jedenásť rokov, je každý rituál, ceremónia, dokonca každá udalosť v živote ľudí, vrátane spôsobu myslenia, ktorý sa odvážia vyjadriť, podmienená súladom cirkvi. Oficiálne sa síce vyhlasuje, že aj iné náboženstvá majú právo na existenciu v krajine, avšak nikdy sa ešte nestalo, aby „cudzie“ náboženstvo sa pokúšalo o väčší nápor. Všetky ostatné náboženstvá majú nepatrný vplyv v porovnaní s rímskokatolíckou cirkvou. Vo vidieckych oblastiach Ekvádoru nasiakol katolicizmus aj prvkami pôvodných domorodých náboženstiev. Ak by sa tieto mali pretaviť do väčších zmien v samotnom katolicizme, boli by okamžite potlačené. Keď v Kolumbii partizánska skupina M-19 zavraždila šéfa Instituto Lingüístico de Verano (Letného jazykového inštitútu), Ekvádorčania použili túto príhodu ako zámienku na to, aby vypovedali tento inštitút zo svojej krajiny. Nemocnice a školy, ktoré fungovali 30 rokov, teraz miznú v pažeráku nenásytnej džungle.

Norman Mailer v knihe Kanibali a kresťania *(Cannibals and Christians)* vyslovuje túto myšlienku: „Propagačné reklamy sú vynálezom hlboko veriaceho kresťanského národa - oba tieto pojmy sledujú zámer predať niečo, čomu nikto neverí.“ Toto prirovnanie je naozaj pozoruhodné. Avšak Mailer si nemusel vybrať práve kresťanstvo, pretože ono nemá monopol na tento nezmysel. Najväčšou oštarou je, že religionisti presvedčia aj seba samých a uveria tomu, čo vyhlasujú.

Je mi ľúto, že sa tak negatívne vyjadrujem o Mailerovom výroku, ktorý vyjadruje napriek tomu všetkému niečo dôležité. Pridám ešte jednu pripomienku: náš prvý prezident bol silne proti tomu, aby sme Spojené štáty nazývali kresťanským štátom, a táto pripomienka platí až dodnes. Norman Mailer sa teda mýlil, keď hovoril o kresťanskom národe, a najnovšie dostal v tomto omyle aj posilu. Jerry Falwell v poslednom čase tiež vytrvalo nazýva Spojené štáty kresťanským národom. Nech už to tvrdí ktokoľvek, nie je tomu tak.

Azda je správne nazývať Izrael židovským národom. Možno to platí aj o Iráne a Pakistane, ktoré sú moslimskými národmi. Avšak v Spojených štátoch existujú nielen tieto dve náboženstvá, ale aj množstvo iných.

Ak sa kresťanskej koalícii a iným kresťanským organizáciám podarí presvedčiť občanov Spojených štátov, že žijú na území kresťanského štátu, dobre vedia, že by to znamenalo podarený štátny prevrat, aký nemá páru.

Vyhlásenie Spojených štátov za „kresťanské“ by znamenalo obrovský krok. Odstránilo by to oficiálne uznávanie všetkých práv „cudzích“ náboženstiev v Spojených štátoch.

Redaktor Kaz Dziamka tvrdí, že ani americká demokracia nie je dokončený výtvor, že to nie je vodotesná predloha, ale stále sa vyvíjajúci proces. Akýmkoľvek východiskovým bodom k demokracii však musí byť odluka politickej vlády od inštitucionalizovaných náboženstiev. Bez takejto odluky by bolo oveľa ľahšie vtesnať kresťanské praktiky spolu s kresťanskou výzbrojou do štátneho aparátu, do verejných škôl. Premenou Spojených štátov na teokraciu by sa stalo čosi ako nemožný sen. S pomocou takých univerzít, ako sú Liberty a Regent (pozn. prekl. = kresťanské univerzity), ako aj iných náboženských „univerzít“ by zvíťazila ortodoxná náboženská ideológia, čím by sme definitívne stratili veľa z našich cenných a ťažko vybojovaných slobôd.

Sir Henry Walton v Chválospevoch na Kráľa Charlesa (Panegyric of King Charles) napísal: „Túžba po diskusii o kontroverziách ukáže chrasty na tele cirkvi“. Reakcie publika na diskusie medzi vodcami cirkví a svetskými autoritami závisia zväčša aj od toho, ako a komu sú naklonené novinové správy a úvodníky opisujúce tieto konflikty. Keby noviny informovali, ako cirkvi porušujú ústavu a vlastné právomoci v takýchto kontroverzných prípadoch, museli by cirkvi ustúpiť a svoje vyhlásenia uviesť na pravú mieru. V súčasnosti najvážnejšími prípadmi, ktoré odpodstatňujú pripomienky, sú stanoviská k rozvodom, homofóbii, podceňovanie žien, lobovanie a zasahovanie v kongrese, pomer so ženami, pedofília, a zneužívanie fondov kňazmi. Ich arogancia, akou samých seba stotožňujú s Bohom, je ďalšia vážna chyba.

Cirkvi hrajú svoju rolu veľmi dokonalým sledovaním všetkého, čo sa týka ich záujmov. Starostlivá analýza spätnej väzby každej invektívy voči jednoznačne svetským oblastiam ukazuje, akí sú trúfanliví. Ak však počúvame ustálených náboženských vodcov, možno si všimnúť, ako premyslene volia každé slovo tak, aby súhlasilo s ich stanoviskom v širokej škále ich záujmov či opačných záujmov.

Občania milujúci slobodu ich sledujú, rovnako ako aj ich konanie, ktoré potvrdzuje, že ich konečný cieľ a túžba nie je nič iné, ako nastoliť teokraciu. Stratégovia usilujúci o teokraciu zadržiavajú svoj dych, len čo Jerry Falwell alebo taký Pat Robertson sa objavia na pódiu, vystatujúc sa svojou namyslenosťou a sebaistotou. Ich ozrutánske ego a nedoceňovanie toho, čo všetko publikum akceptuje z ich extravagancií, môže raz vyvolať aj silný verejný nesúhlas. Ich nádeje na premenu Spojených štátov na teokraciu sa potom skončia.

Preložil: ***Alexander Rehák***

Tajomstvá inkvizície

Vznik inkvizície

Slovo inkvizícia má pôvod v latinskom *inquisitio* - vyhľadávanie. Bola to špeciálna súdna a vyšetrovacia inštitúcia katolíckej cirkvi, ktorá mala slúžiť ako nástroj boja proti kacírstvu. Slovo kacír má pôvod v názve sekty „katharov“, čistých. Tvorcom jej učenia bol macedónsky kňaz Bogomil. Všetko, čo je hmotné, je zlé. Aby sa veriaci očistili, musia žiť asketickým spôsobom života. Katarom sa zakazoval pohlavný styk, jedenie mäsa a tiež vlastníctvo akýchkoľvek hmotných predmetov. Táto sekta sa rozšírila najprv v južnom Francúzsku, v okolí mesta Albi, a preto ju aj niekedy nazývali „albigénski“. Keď táto sekta prerástla do silného hnutia, ktoré sa rozšírilo do viacerých západoeurópskych krajín, cisár Friedrich I. Barbarossa a pápež Lucius III. na Veronskom koncile presadili dekrét, ktorý nariadil biskupom, aby menovali inkvizítorov.

Pápež Inocenc III. vyzval v roku 1209 ku križiackej výprave proti albigénskym v južnom Francúzsku. Vyvražďovanie mnohých miest a dedín trvalo dvadsať rokov. Ale inkvizícia musela pôsobiť ešte v tomto regióne dlhý čas, než bolo toto hnutie úplne vykorenené. Prospech z tohto víťazstva mal predovšetkým francúzsky monarcha a šľachta, pretože sa upevnilo jej postavenie.

Za Inocenca III. sa tiež príslušne pozmenilo cirkevné právo. Inkvizičný proces sa konal bez advokátov, obvinený sa nesmel dozvedieť mená tých, čo ho udali inkvizícii. Po ukončení procesu bol obvinený formálne vydaný svetskej moci na potrestanie. Toto vydanie sprevádzala formálna a pokrytecká žiadosť, aby svetské „rameno spravodlivosti“ malo s obvineným súcit a ušetrilo jeho život. Ak svetskí činitelia váhali s vykonaním rozsudku, riskovali, že budú tiež obvinení z kacírstva. V roku 1254 pápež Inocenc IV. vyslovene povolil inkvizítorom, aby mučili obvinených.

Brána do sídla inkvizície, Cuzco, Peru

Inkvizícia v Španielsku

S výnimkou malých území na severe sa okolo roku 711-714 podarilo Arabom dobyť Pyrenejský polostrov. O niekoľko rokov sa začína tzv. *reconquista* – boj kresťanov za ovládnutie polostrova. Toto obdobie krvavých bojov sa zakončilo v roku 1492. Vtedy víťazi dali moslimom a židom žijúcim na dobytých územiach na výber, buď prijmú kresťanstvo alebo budú musieť opustiť krajinu. Väčšina židov sa rozptýlila v európskych krajinách, ktoré boli ochotné im poskytnúť útočisko, väčšina moslimov odišla do severnej Afriky.

Tí, čo chcú ospravedlňovať neskoršiu činnosť španielskej inkvizície, zdôrazňujú, že židia a moslimovia, ktorí prijali kresťanstvo, to často urobili iba zdanlivo a skryto dokonca vykonávali obrady svojho pôvodného náboženstva. Lenže oni predsa kresťanstvo neprijali dobrovoľne, ale boli k tomu donútení.

Španielska inkvizícia vytvorila mohutný donášačský systém. Udavači sledovali, či podozriví jedia bravčové mäso, či nepracujú v piatok (moslimský deň pokoja) alebo v sobotu, či sa nesprávajú iným „pochybným“ spôsobom. Už sme spomínali, že inkvizičné súdy nedodržiavali tradičné pravidlá súdneho procesu.

Inkvizičné súdy mali celú škálu trestov, od povinného nosenia potupného znamenia, telesných trestov, väzenia, až po upálenie. Dodnes sa vedú spory, koľko bolo obetí inkvizície. Jej obhajcovia tvrdia, že tí, čo kritizujú jej činnosť, zveličujú počet obetí. Lenže, nejde ani o to, koľko bolo obetí, ale že niečo také sa vôbec mohlo stať.

Po reconquiste bezprostredne nasledovala *conquista*. V roku 1492 bol objavený nový svetadiel – Amerika. Španieli na dobytých územiach nútili Indiánov, aby prijali kresťanstvo. Tí to tiež často urobili iba naoko a tajne vykonávali obrady svojich pôvodných náboženstiev. Veď aj dnes, ak by sa európsky katolík oboznámil s náboženskými predstavami Indiánov, ťažko by ich považoval za súvercov. Zakrátko na americké územia po dobyvateľoch prichádzali inkvizítori.

Keď potláčanie bývalých židov a moslimov bolo nakoniec úspešné, pre inkvizítorov sa otvorilo nové pole pôsobnosti, aj do Španielska prenikali názory reformátorov Luthera a Kalvína a neskôr názory osvietencov. Posledný kacír bol vo Valencii upálený v roku 1826.

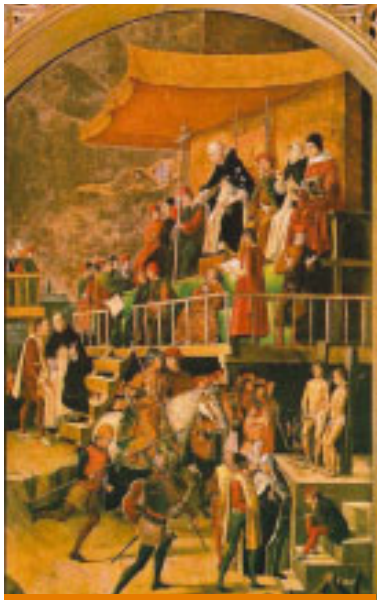

P. Berrugete: Španielska inkvizícia

Protireformácia

Činnosť inkvizície obnovil v roku 1542 pápež Pavol III. Jej činnosť sa zostrila za Pavla IV. V tomto období sa obeťami inkvizície dokonca stali aj kardináli Sadoleto, Pole a Morone.

Väznení, mučení, odsudzovaní na galeje boli nielen prívrženci reformačných myšlienok, ale aj tí, čo sa s nimi stýkali, a poznatok, že títo ľudia majú kacírske názory, neudali inkvizícii. Na území Talianska sa podarilo snahy o vytvorenie evanjelických cirkví potlačiť, výnimkou je iba niekoľko údolí v Alpách, kde sa dodnes udržala valdénska cirkev.

Vyšetrovacia komisia

Pod nadvládou Španielov bola v Taliansku Kalábria a v západnej Európe Nizozemsko. V Nizozemsku to bola aj činnosť inkvizície, ktorá zapríčinila rozsiahle povstanie. Spod španielskej nadvlády sa podarilo vymaniť iba na severe Holandsku, kým Belgicko stihol iný osud.

Hoci evanjelici nevytvorili podobnú inštitúciu ako inkvizícia, tiež prenasledovali inakšie zmýšľajúcich. V Nemecku to boli novokrstenci, ktorých rovnako prenasledovali katolíci i prívrženci Martina Luthera. Stretol som sa s tvrdením, že luteráni boli pri ich prenasledovaní ešte krutejší než katolíci. Podobne Kalvín zasa nechal v Ženeve upáliť Miguela Serveta, ktorý popieral existenciu Trojice a tvrdil, že Ježiš Kristus nebol bohočlovek, ale človek ako iní ľudia.

Hon na čarodejnice

Prenasledovanie ľudí, ktorí vraj upísali svoju dušu diablovi a ten ich zato obdaril čarodejníckou mocou, je jednou z najtemnejších kapitol európskych dejín. Navyše sa udialo v období, ktoré patrí skôr k novoveku než k stredoveku.

V roku 1484 vydal pápež Inocenc VIII. bulu odsudzujúcu čarodejníctvo a v roku 1487 dominikáni Institoris a Sprenger vydali zlopovestnú knihu Kladivo na čarodejnice. V skutočnosti ide vlastne o návod, ako možno krutým mučením donútiť kohokoľvek, aby sa priznal k ľubovoľným absurdnostiam.

Čarodejnice boli rovnako kruto prenasledované tak v katolíckych, ako aj v protestantských krajinách. Dokonca aj reformátori Luther a Kalvín verili nielen v existenciu čarodejníc, ale súhlasili aj s tým, že ich treba prenasledovať.

Nemožno síce poprieť, že existovali ľudoví liečitelia, ktorí poznali nielen byliny na liečenie chorôb, ale bylinkári poznali aj prostriedky buď na vyhnanie plodu alebo vyvolanie impotencie. Navyše povestná „bosorácka masť“ obsahovala halucinogénne látky.

Pred obvinením z čarodejníctva nechránil žiaden vek, ani stav. Obviniť zo „zmluvy s diablom“ mohli rovnako tých, čo popierali jeho všemocnosť a neverili, že existujú čarodejnice, ako aj tých, čo boli napríklad prehnane pobožní a príliš často chodili do kostola. Upálení za čarodejníctvo nezriedka boli aj kňazi, či mnísi a mníšky.

Marianne Lachance: Inkvizícia

Čarodejnícke procesy vrcholili v rokoch 1590-1630. Ustupovať začali až v 18. storočí. Na našom území s nimi definitívne skoncovala až osvietenská panovníčka Mária Terézia, ktorá vieru v čarodejnice považovala za „ignorantstvo“.

Medzi prvých odporcov čarodejníckych procesov patrili dolnorýnsky lekár Johannes Weyer a jezuita Friedrich von Spee, ktorý v roku 1630 napísal knihu *Cautio criminalis* (ostražitosť pri kriminálnych procesoch). Von Spee sa za svoj názor sám skoro dostal na hranicu.

Inkvizičnému procesu sa nevyhol ani Galileo Galilei
Maľba Cristiana Bantiho

Od činnosti inkvizície sa jednoznačne dištancoval až súčasný pápež Ján Pavol II. Lenže aj tak existuje dosť publikácií, ktoré opakujú argumenty typu „taká bola doba“ či „v 20. storočí sa diali horšie veci, ktoré mali za následok nepomerne väčší počet obetí“. Lenže odsudzovanie inkvizície zároveň znamená odsudzovanie fanatizmu a netolerancie. Mimochodom, žijeme v dobe, v ktorej akoby sa oživovali povery, o ktorých sa myslelo, že sú už dávno zabudnuté. Žiaľ, najmä minulé storočie dokázalo, že sa môžu diať tie najabsurdnejšie veci. Aj procesy s čarodejnicami prebiehali v dobe, ktorá sa zdala byť osvietenejšou než „temný“ stredovek.

Peter Greguš

Hamlet a fyzika

(Skoro celkom vážna úvaha pre laikov o tom, prečo sme, a či by sme mohli aj nebyť.)

Nešťastný dánsky princ Hamlet pred viac ako 400 rokmi meditoval: „To be or not to be?“ Skúsme o niečom podobnom pouvažovať z pohľadu dnešnej fyziky aj my. Otázku „byť či nebyť?“ si totiž môže klásť nielen jednotlivec, napríklad v kontexte filozofie existencializmu, ale aj celé ľudstvo v súvislosti s existenciou bytia a sveta vôbec. Pretože, milý Hamlet, alebo lepšie, milý Wiliam (Shakespeare), nechýbalo veľa, a mohlo sa ľahko stať aj to, že by túto otázku nemal kto v celom všehomíre vysloviť. Že prečo? Presne nevieme, ale predsa sa k tomu dá povedať aspoň niečo, a nemusí to byť iba „story told by an idiot, signifying nothing“, teda nejaké „nezmyselné koktanie blbca“ (opäť Shakespeare, ale tentokrát Macbeth). Exaktných fyzikov prosím pri čítaní nasledujúcich riadkov o značnú zhovievavosť s prihliadnutím na fakt, že chcem osloviť hlavne laikov, nefyzikov.

Epochálna snímka HST známa ako „Hubblova vesmírna hlbina“(alebo aj Hubblovo hlboké pole). Zobrazuje oblasť veľkú iba asi ako 2/30 zdanlivého priemeru Mesiaca, ktorá však obsahuje viac ako 3 000 galaxií! Oblasť sa nachádza v súhvezdí Veľkej medvedice (v mieste Veľkého voza). Snímka vznikla z kolekcie 342 záberov zhotovených medzi 18. a 28. decembrom 1995. Z toho si možno urobiť predstavu o nesmiernej bohatosti a veľkoleposti nášho vesmíru.

Veľký tresk a symetria

Už snáď aj malí školáci vedia, že najznámejšou, najuznávanejšou i najprepracovanejšou (čo narobíme, keď jednoducho lepšiu zatiaľ nemáme!) teóriou vzniku nášho vesmíru („nášho“ píšem len pre istotu, keby náhodou existovali aj viaceré a iné) je teória **veľkého tresku** (big bangu) s horúcim počiatkom, prípadne aj s inflačnou fázou (náhle zrýchlenie už aj tak prudkej expanzie pralátky zo singulárneho stavu). Táto teória pomerne uspokojivo vysvetľuje nielen mnoho pozorovaných astronomických faktov, ale z nej vyplývajúce predikcie sa aj experimentálne potvrdili a potvrdzujú. Nemožno však zamlčať, že má aj slabšie miesta, a nedá sa dokonca tvrdiť ani to, že sú úplne zanedbateľné. Pokiaľ však nemáme nič lepšie, musíme sa pridržať scenára, ktorý najlepšie zodpovedá súčasným vedeckým poznatkom, a pri otázke počiatku a vývoja vesmíru je scenár, ktorý pravdepodobne najviac zodpovedá skutočnosti, písaný práve podľa spomínanej teórie veľkého tresku.

Podľa tohto scenára sa dá vývoj vesmíru chápať aj ako prechod od dokonalej symetrie (súmernosti) pri počiatočnom chaose k slabo, a neskôr k silno porušenej symetrii, ku ktorej došlo v čase jednej desaťmiliardtiny sekundy po veľkom tresku (resp. po singulárnom stave). Pri rozpade, alebo narušení symetrie sa objavili nielen dnes už jasnejšie oddelené štyri známe interakcie (sily), ale udiali sa aj mnohé iné a dosť podivné veci. Na tomto mieste z úsporných dôvodov vynechám dnes vášnivo diskutované problémy s tmavou energiou vesmíru, údajne prepojenou s premenlivým energetickým poľom, ktoré vedci nazvali **kvintesencia.** Má to byť akási piata sila, hoci niektorí opatrnejší už pri terminológii tvrdia, že ide iba o ďalšiu formu hmoty (energie), doplňujúcu jej štyri formy známe už v antike (voda, vzduch, oheň, zem). Všetko to súvisí aj s „najväčším Einsteinovým omylom v živote“ (zavedenie kozmologickej konštanty lambda do vlastných relativistických rovníc), ktorý sa dnes už nezdá byť až takým „veľkým omylom.“

Porušená symetria, hmota a antihmota

Kedysi, v istej, nepredstaviteľne vzdialenej minulosti, vznikali častice vytvárajúce hmotu, i antičastice vytvárajúce niečo, čo sa dosť nešťastne nazvalo **antihmota.** Nešťastne preto, lebo to vyvoláva mylný dojem, že antičastica nemá napríklad hmotnosť alebo ju dokonca má zápornú! Pritom zjednodušene povedané, ide stále o hmotu, ktorá má rovnaké gravitačné vlastnosti ako tá „naša“ obyčajná (baryonická) hmota, ale má opačné znamienko obecného náboja, napr. elektrického.

Aj vyššie spomínaný proces vzniku častíc a antičastíc sa mal logicky riadiť spravodlivým a osvedčeným pravidlom, podľa ktorého sme si ako deti delili napríklad cukríky: „Tebe jeden, mne jeden.“ Ale prečo sa pri tomto delení dostalo na kôpku „hmota“ o jeden, možno o pár „cukríkov“ (častíc) viac, ako na kôpku „antihmota?“ **Kto** (toto zámeno má v kontexte nasledujúcej otázky už silný antropický, prípadne teleologický a možno až teologický podtón), alebo **ako**, a hlavne **prečo** sa tento spravodlivý princíp symetrie porušil? Pre tých, ktorí sa fyzikou vôbec nezaoberajú, pripájam ešte toto: Fyzikálne zákony jednoznačne hovoria, že hmota a antihmota sa vedľa seba vôbec neznášajú, dokonca sa akosi „nenávidia“. Pri akejkoľvek vzájomnej interakcii častíc s antičasticami dochádza totiž okamžite k ich úplnej **anihilácii**, teda zničeniu. Všetka ich energia sa pritom uvoľní vo forme žiarenia. Prečo sa povedzme milión častíc hmoty a antihmoty vzájomne zničilo, ale milión prvá častica hmoty už nenašla svoj proťajšok v antihmote a pretrvala, čím sa vlastne začalo víťazné ťaženie hmoty nad antihmotou? A dôsledok tohto narušenia symetrie v prospech hmoty je dnes už evidentný a ľahko pozorovateľný. Existujeme predsa v hmotnom svete a nie vo svete z antičastíc, a aj sami sme hmotní, ba niektorí, žiaľ, až príliš. Sú tu predsa psi, býci, vtáci z mäsa a krvi, a nie z antimäsa a antikrvi, i fyzici a nie antifyzici, ktorí si nad tým už dlho lámu hlavy, a nie voľajaké antihlavy!

Zhrnuté a podčiarknuté

Pre vyššie spomínané porušenie dokonalej zrkadlovej symetrie medzi hmotou a antihmotou v prvopočiatku vesmíru neexistuje žiadny racionálny dôvod. Vie niekto, prečo by malo byť vo vesmíre viacej hmoty ako antihmoty? Zatiaľ nikto nejaké prijateľné vysvetlenie nepublikoval, hoci by takýto výkon určite bol na nobelovku. A predsa je to tak, veď dnes je už prevaha hmoty značná. Odhaduje sa, že na jednu antičasticu pripadá najmenej 10 miliárd častíc hmoty! A tak si znovu a znovu musíme klásť tie isté otázky, z ktorých sme už niekedy dosť nervózni asi aj pre tušenie, že nás riadne presahujú a odpoveď na ne zatiaľ nemáme.

Sú to metafyzické otázky?

Ako, a hlavne **prečo** sa toto veľkolepé prírodné divadlo odohralo tak, že sa tu ocitol hmotný vesmír i s nami? Prečo je vesmír taký aký je, a nie iný? Prečo nie je príroda dokonale symetrická a rovnako aj mnohé jej zákony? Prečo sa udialo „niečo“, čo prerušilo neustálu vyváženú anihiláciu častíc a antičastíc? A dokonca sa môžeme pýtať, prečo sa vôbec začalo „rozdávanie cukríkov“ z hmoty a antihmoty? A keď sa už raz toto rozdeľovanie začalo, prečo sa v ňom spravodlivo nepokračovalo, po rovnakých množstvách? A aby som neostal nič dlžný ani obom táborom **(a)teistov** (okrem toho, že takýmto spoločným zápisom usporím pár znakov, vyjadruje to aj fakt, že oba tábory sú pre mňa v jednom vreci, keďže potrebujú

na podporu svojej základnej tézy priam nekonečnú vieru): Akú úlohu mal pri spomínanom delení **Boh**? Ak vôbec existuje, chcel, aby tu bol vôbec ktosi, kto je schopný stvoriť postavu Hamleta, aby sebe i nám kládol filozofické otázky? Takto a podobne by sme sa mohli pýtať ešte veľmi, veľmi dlho. Sú to však všetko otázky, ktoré stále patria a asi aj budú patriť k najväčším záhadám teológie, kozmológie/kozmogónie a vedy vôbec.

Hľadanie odpovedí

Tým, čo som zatiaľ napísal, nechcem v žiadnom prípade povedať, že sa moderná kozmológia nepokúša nájsť odpovede napríklad aspoň na otázku: **AKO** sa to všetko stalo? Pokúša sa o to, a niekedy veru aj dosť úspešne. Je vlastne obdivuhodné a súčasne i povzbudzujúce, že sa veda dokáže celkom nádejne popasovať s otázkou spôsobu (AKO?) vzniku nášho reálneho sveta a porušenia symetrie. Všetko to súvisí okrem iného aj so symetriou fyzikálnych zákonov, ktoré nerozlišujú medzi minulosťou a budúcnosťou. Slovami Stephena Hawkinga to povedzme cez jeho počítač trocha presnejšie, ale predsa ešte dosť zrozumiteľne takto: „Fyzikálne zákony sa nemenia, ak na ne aplikujeme kombináciu operácií (alebo symetrií) známych ako C, P a T. (C znamená výmenu častíc za antičastice, P znamená vytvorenie zrkadlového obrazu, takže vymeníme ľavú stranu za pravú, a nakoniec T znamená obrátenie smeru pohybu všetkých častíc, čiže spätný pohyb.) Fyzikálne zákony, ktorými sa riadi správanie hmoty pri všetkých bežných situáciách sa nemenia, ak na ne aplikujeme kombináciu dvoch operácií C a P. Inými slovami, život obyvateľov cudzej planéty, ktorí by boli naším zrkadlovým obrazom a boli by z antihmoty, by bol úplne rovnaký. Keď sa však stretnete s niekým z inej planéty (*a ja sám mám na SAV už za viac ako 30 rokov takýchto prípadov hlásených neúrekom veľa*!) a on vám podá ľavú ruku, nesnažte sa mu ju potriasť. Mohla by byť z antihmoty a obaja by ste zmizli v gigantickom svetelnom zábleskuˮ (S.Hawking: Ilustrovaná teória všetkého, Argo 2004, s.91). Takže sa celkom dôvodne uvažuje napríklad o tom, že prvú nepatrnú asymetriu v zastúpení bariónov a antibariónov v ranom vesmíre zapríčinilo rovnako slabučké porušenie kombinovanej parity, odbornejšie CP parity. Bolo by vhodné pridať sem aj kombináciu s T, ale k tomu nutné vysvetlenie by už značne presiahlo rozsah i zámer tejto úvahy. Konštatujme ešte, že za práce, ktoré s týmto problémom súvisia, bolo už udelených niekoľko Nobelových cien. To všetko sa však týka otázok typu: AKO? Treba tiež pripomenúť, že všetky tieto pokusy fyzikov je veľmi ťažko zrozumiteľne pretlmočiť zvedavým laikom. Ale aby si niekto nedajbože o všetkom povedanom nemyslel, že sú to iba akési sci-fi meditácie potrhlých vedeckých teoretikov, uvediem aspoň niečo, čo okrem iného dokazuje, že napríklad i problém narušenia CP parity stojí pevne na zemi, prinajmenšom aspoň jednou nohou.

V roku 2001 sa napríklad na kalifornskom urýchľovači SLAC podarilo 600 fyzikom pod vedením J. Dorfana potvrdiť narušenie CP parity (sledovali rozpad 32 miliónov mezónov a antimezónov B). Dá sa ale zaspomínať aj na práce a úvahy ruského fyzika Andreja Sacharova, ktorý sa zamýšľal nad tým, prečo náš pozorovateľný vesmír obsahuje 10^{78} atómov, a nevyzerá to tak, že by v ňom bolo aj toľko antiatómov (z dobrých dôvodov sa uvažujú predovšetkým vodíkové). Tento prebytok atómov mohol existovať od samého počiatku, alebo aj nie. Sacharov uvažoval nad odklonom od dokonalej symetrie látky a antilátky, a pátral aspoň po nejakom experimentálnom potvrdení týchto narušení. Už vtedy (rok 1964) mu dôkaz poskytli dvaja americkí fyzici, James Cronin a Val Fitch, ktorí sledovali rozpady nestabilnej častice označovanej K^o (častica a antičastica neboli dokonalými zrkadlovými obrazmi, lebo sa rozpadávali mierne odlišnými rýchlosťami**).**

Situácia je však ešte ťažšia (no snáď nie beznádejná), keď prejdeme k otázkam typu: PREČO sa to všetko stalo, a prečo práve tak a nie inak? To je už iná, a omnoho tuhšia káva! Okrem toho, že tu už cítiť závan metafyziky, priznajme si pokorne, že k týmto otázkam nevieme dnes veľa zmysluplného povedať. Zdá sa dokonca, že nič, alebo skoro nič. Snáď jediné zmysluplné konštatovanie je iba toto: porušenie symetrie v zastúpení častíc a antičastíc bolo nutné, aby mohli vzniknúť atómové jadrá, hviezdy, galaxie, planéty a nakoniec človek (nemusí to byť hneď Shakespeare), najlepšie keby to bol fyzik, ktorý by sa nad tým poctivo zamyslel, a potom aj niečo k tomu vymyslel.

Existujú (iba) dve "odpovede"?

Napriek všetkému povedanému si myslím, že popísaná patová situácia v otázke porušenej prasymetrie sa predsa dá naoko „riešiť" už aj dnes. Existujú najmenej dve celkom elegantné odpovede!

Tá **prvá „odpoveď"** pochádza zo sveta dospievajúcich a detí, ako je napríklad môj 13-ročný syn Dominik. Ten na všetky preňho nezvládnuteľné otázky typu „PREČO", po krátkom uvažovaní odpovie: „**LEBO**!" Tým sa všetko končí a vec je preňho „vyriešená". Môžeme sa nad tým síce blahosklonne pousmiať, ale nekonáme tak často podobne i my dospelí? Na otázky, ktoré ešte nie sú vyriešené (niektoré snáď riešenie ani mať nemôžu) a ktoré zrejme presahujú naše chápanie, sa predsa často snažíme dať „odpoveď". Ale tá „odpoveď" je odpoveďou iba akoby (preto tie úvodzovky). Odpovedáme totiž často iba úplne bezobsažným výrokom (niekedy iba definíciou), ktorým sa nič nevysvetľujeme! K tomu dajú uviesť mnohé príklady a dokonca i z fyziky, ale vojde sa sem iba príklad z úplne inej oblasti.

Fyzik Ch. Misner hovorí: „**Výrok, že Boh stvoril vesmír, nevysvetľuje ani Boha, ani vesmír**." Skutočne sa mi zdá, že taký výrok nanajvýš udržuje naše vedomie otvorené tajomstvám vznešeného majestátu, ktorý by sme inak možno úplne ignorovali alebo neustále prehliadali. Vráťme sa však späť k otázke hľadania odpovede na príčiny narušenia pôvodnej symetrie.

Tá **druhá „odpoveď"** (úvodzovky opäť úmyselne) na terajšiu patovú situáciu je ešte elegantnejšia. Nedivte sa, veď som ju vyčítal kdesi v prednáškach Richarda P. Feynmana. Hoci ide opäť iba o akýsi kverulantský únik pred priamou odpoveďou na otázky typu PREČO (prečo vesmír vôbec existuje a prečo nie je príroda dokonale symetrická?), popíšem jeho „odpoveď", aby bolo jasné, ako sa na rozdiel od Dominika chcel dostať z tejto šlamastiky slávny fyzik a laureát Nobelovej ceny.

V japonskom meste Neiko, existuje jedna krásna brána s množstvom štítov, hláv, sošiek a rôznych ozdôb (pravdepodobne pod vplyvom čínskej kultúry). Všetko je na pravej i ľavej polovici brány vytvorené zrkadlovo presne, až zázračne symetricky. Predsa sa však dá nájsť jeden - jediný znak, ktorý je vyhotovený naopak - asymetricky. Na otázku prečo je to tak, domáci vykladači odpovedajú: „**Ľudia túto chybu spravili preto, aby bohovia nežiarlili na dokonalosť človeka.**" Tvorca brány teda úmyselne spravil chybu, aby ochránil ľudí pred hnevom bohov! „Odpoveď" je síce tiež na úrovni Dominikovho „lebo", ale buďme opäť radi, že vôbec nejakú máme. A Feynman nás navyše nabáda, aby sme sa pokúsili z toho poučiť a veci trocha obrátiť a odľahčiť aspoň takto:

Takže prečo niečo dostalo prednosť pred ničím a prečo sa porušila pôvodná symetria? Nuž asi preto, že **„príroda je iba približne symetrická!"** To nás ale neuspokojuje, lebo je to vlastne iba púhe konštatovanie pozorovaného stavu, vlastne dôsledok, ktorý nič nehovorí o svojej príčine. Pokračujme teda ďalej: A prečo je príroda iba približne symetrická? „**Lebo Boh stvoril prírodné zákony iba približne symetrické!**" Alebo, ako sa raz k tomu vyjadril Wolfgang Pauli, geniálny fyzik rakúskeho pôvodu: "**Boh je mierny ľavák.**" (Týkalo sa to slabej interakcie, o ktorej je známe, že sa správa odlišne v ľavo a pravostrannej verzii toho istého fyzikálneho problému.) Ale existujú aj iné príklady porušenia zrkadlovej symetrie. Napríklad energetické hladiny a hladiny ich zrkadlových obrazov nie sú presne také isté (rozdiely sú však strašne malé: napr. u jednej konkrétnej aminokyseliny, je tento rozdiel 1: 10^{17}!). No aj to zrejme matke prírode (či Bohu?) stačí, aby z toho vznikol celý prekrásny svet!

Vráťme sa ešte na záver k Bohu, i k Feynmanovmu „vysvetleniu". Prečo ich (zákony) Boh stvoril také? **„Lebo sa bál, aby ľudia nežiarlili na Jeho dokonalosť."** Takže teraz neviem, kto je vlastne dokonalý a kto na koho nemá žiarliť? Z uvedeného vyplýva, že snáď obaja, človek i Boh, a musia preto robiť úmyselné omyly, aby medzi nimi nevzbĺkla vzájomná žiarlivosť a hnev. A možno sa celkom na záver hodia sem aj slová W. Goetheho: „**Dokonalosť je norma nebies a iba túžba po dokonalosti je normou človeka.**"

Igor Kapišinský

Autor je astronóm, Astronomický ústav SAV, Bratislava, Článok bol uverejnený v K&S, október 2004, s. 2

Nehorázna trúfalosť biskupov

Odbornej a laickej verejnosti je viac-menej známe, že v rámci svojho vedeckého výskumu zameraného na problematiku dejín štátu a práva sa Katarína Závacká odborne zaoberá aj otázkou vzťahu štátu a cirkvi a už neraz prezentovala svoj názor na riešenie tohto problému na Slovensku. Jej vystúpenie v Slovenskej televízií ohľadom financovania cirkvi, odluky či neodluky cirkvi od štátu, znovu neušlo pozornosti katolíckej cirkvi. V liste vedeniu Slovenskej akadémie vied Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska (TK KBS) jej názory označila za „veľmi neprofesionálne“. Zároveň vedenie SAV požiadala o informáciu, či K. Závacká vyslovila svoje osobné názor alebo išlo o názory jej pracoviska - Ústavu štátu a práva ako inštitúcie SAV. Aká trúfalosť sa skrýva za tým zisťovaním? Patrí vari Ústav štátu a práva SAV katolíckej cirkvi?

Útok na akademickú slobodu

Myslím si, že im v spore medzi K. Závackou a katolíckou cirkvou nešlo o nedorozumenie, ako to komentovali niektoré médiá, ani o to, že by „svätá“ cirkev chcela vedeckú pracovníčku len umravniť. Ide o nezvyčajný list biskupov vedeckej inštitúcii, ktorý v sebe skrýva ďalekosiahlejší zámer (otvorený a skrytý) ako sa navonok môže zdať. Svedčí o tom aj fakt, že už pred listom biskupov navštívil poslanec za KDH František Mikloško vedenie SAV, aby mu tlmočil pohoršenie a nesúhlas s názormi jej niektorých pracovníkov (menovite K. Závackej) na riešenie postavenia cirkvi v spoločnosti. Jadro sporu katolíckej cirkvi s K. Závackou spočíva v tom, že jej názory nezapadajú do plánu katolíckej cirkvi pastorácie a evanjelizácie Slovenska. Naopak, sú proti jeho klerikalizácii. Jej vyjadrenia považuje za „veľmi neprofesionálne“ preto, lebo pripúšťa aj inú filozofiu, inú alternatívu riešenia vzťahu štátu a cirkvi, akú presadzuje cirkev.

List biskupov je útokom na akademickú slobodu, o ktorej jeden z kancelárov oxfordskej univerzity hovorí, že „... je slobodou v medziach zákona skúmať a overovať odovzdané poznatky, presadzovať nové myšlienky, sporné, nepopulárne názory, bez toho, aby sa ich nositeľ uviedol do nebezpečia, že príde o miesto alebo postavenie.“ Ten mal prinajmenšom K. Závackú zahnať do kúta a umlčať ju, naviac dať ju ako memento pre vedeckých pracovníkov s podobnou filozofiou.

Politický rozmer konania biskupov

List biskupov má však širší zámer. Nielen ideologický, ale aj politický. Rozširovanie svojej moci a vplyvu vo verejnom priestore katolícky klérus spája s otvorenými i skrytými politickými ambíciami. Toto jeho úsilie je o to nebezpečnejšie, že nachádza plné porozumenie a podporu u súčasnej pravicovo-kresťanskej štátnej moci. Potom nečudo, že si s občianskymi právami a slobodami robia čo chcú. Nezáleží im na tom, aby občan sa mohol slobodne vyjadrovať k problémom spoločnosti, diskutovať o rozdielnych názoroch, čo je základom demokratickej a občianskej spoločnosti.

Štát by mal garantovať slobodu myslenia a prejavu všetkým svojím občanom. To možno zabezpečiť len vtedy, ak sa nebude nijakým spôsobom identifikovať so žiadnym náboženstvom či filozofiou. Skutočnosť na Slovensku je však taká, že náš štát od seba neodlučuje cirkev, ale vedu, školstvo, kultúru. Kto spočítal, o koľko v posledných rokoch poklesol počet pracovníkov v SAV, vo výskumných ústavoch, na vysokých školách? Prečo Slovensko doteraz nemá Centrum pre popularizáciu vedy a vedeckých poznatkov? Na to štát peniaze nemá, zato zo štátnej pokladnice ide čoraz viac miliónov korún na neustále rastúci počet kňazov, cirkevných škôl, teologických fakúlt, seminárov, univerzitu. A preto sa veda vytráca z diania a života našej spoločnosti a na jej miesto postupne nastupuje mystika a paveda.

Nezávislosť vedy nevyhnutná

SAV sa nemôže vzdať svojej nezávislosti, práv a suverenity. Naopak, budúcnosť Slovenska v zjednotenej Európe vyžaduje, aby hlas vedcov, umelcov a ostatných tvorivých pracovníkov bolo oveľa lepšie počuť, aby nebojácnejšie brali pod ochranu rozum, vedu pred útokmi iracionalizmu, mysticizmu a náboženského fundamentalizmu. Ináč také Slovensko možno stratiť.

Vedecké myslenie a bádanie by preto mali byť úplne nezávislé a prísne oddelené od moci a vplyvu náboženstva. Musí sa diať úplne slobodne a bezpečne a pri vylúčení akéhokoľvek diktátu politickej a náboženskej moci, ktorá nemôže byť garantom týchto hodnôt.

Sme optimisti. Náboženstvo v ťažení proti tvorivému duchu, základnému vedeckému výskumu doteraz prehralo všetky bitky. Niet najmenších pochýb, že ich prehrá aj na Slovensku.

Peter Prusák

Rekatolizácia Slovenska?

Stane sa Slovensko vatikánskou kolóniou?

Spoločnosť Prometheus odmieta prijatie vatikánskej zmluvy o výhrade svedomia, pretože „dáva katolíckej cirkvi ďalšie privilégiá a výhody a porušuje zásadu rovnosti pred zákonom.“ Spolu s ďalšími čiastkovými zmluvami (zmluva o duchovnej službe v ozbrojených silách a zboroch, zmluva o katolíckej výchove a vzdelávaní a pripravovaná zmluva o financovaní cirkví) čoraz viac otvára priestor na pôsobenie katolíckej cirkvi a posilňuje jej vplyv na všetky oblasti spoločenského života. Tým sa tieto zmluvy stávajú „platformou na rekatolizáciu Slovenska“. Podľa Spoločnosti Prometheus sú uvedené zmluvy výhodné len pre Vatikán a katolícku cirkev. Vatikán tak prostredníctvom svojich štruktúr zasahuje do vnútorných záležitostí Slovenskej republiky, obmedzuje jej suverenitu a ponižuje a oslabuje štátne právo. Pripravovaná zmluva o uplatnení výhrad svedomia je len „karikatúrou nášho právneho štátu a občianskej spoločnosti“. ***(-jt-)***

Viac poriadku do financovania cirkví

Sprehľadnenie financovania cirkví na Slovensku má v pláne presadzovať v najbližšom čase Aliancia nového občana (ANO). Predtým s takouto iniciatívou vychádzala strana Smer, väčšinou však len vo verbálnej podobe. ANO už vytvorila pracovnú skupinu, ktorá sa bude orientovať na audit cirkevného majetku a na cirkevné dane. Okrem predstaviteľov aliancie sú v nej odborníci špecializujúci sa na cirkevnú problematiku.

Hovorca Konferencie biskupov Slovenska Marián Gavenda však oponuje, že politická strana nemôže nariadiť cirkvi vykonať finančný audit. „To akoby sa biskupi dohodli, že chcú spraviť audit majetku ANO," vyhlásil Gavenda. Zároveň však upozornil, že peniaze, ktoré dostáva cirkev od štátu, kontroluje Najvyšší kontrolný úrad. S Gavendom sa na tom, že strana nemôže navrhnúť urobiť audit cirkevného majetku, zhoduje aj právnik a poslanec Národnej rady SR Miroslav Abelovský. Podľa neho takáto možnosť by prichádzala do úvahy len vtedy, ak by sa zmenil zákon.

Gavenda: „To akoby sa biskupi dohodli, že chcú spraviť audit majetku ANO."

„Pasportizácia v parlamente nemá šancu na úspech, ale prečo máme niekoho k niečomu nútiť, čo by mohol urobiť prirodzene aj sám," uviedol v tejto súvislosti predseda Smeru Robert Fico. Zároveň dodal, že ak niekto získal veľký majetok, nemal by mať problém povedať, že disponuje takým a takým majetkom. „Cirkvi by vlastnou iniciatívou utíšili diskusie, ktoré sa budú čoraz viac objavovať, pretože teraz sa dosť nešťastne naakumulovalo zvýšenie platov duchovných, reštitučný zákon, či zavedenie náboženstva do škôl," vyhlásil predseda strany Smer.

Fico: „Prečo máme niekoho k niečomu nútiť, čo by mohol urobiť prirodzene aj sám?"

Za odluku cirkvi od štátu v čo najkratšom období je Komunistická strana Slovenska (KSS). „Ak by sme však my vyšli s takýmto návrhom, všetko by sa obrátilo proti nám," povedal ústredný tajomník Ústredného výboru KSS Ladislav Jača. Jeho strana však podporí akýkoľvek takýto návrh.

Ľudová strana-HZDS sa podľa svojho podpredsedu Antona Blajska odlukou cirkvi od štátu nezaoberala. „Osobne si myslím, že to bude do budúcna veľmi zložitý problém," uviedol. Zdôraznil, že nikto nepozná majetok cirkvi a pri jeho vyčísľovaní by bolo treba vyriešiť mnoho historických problémov. Upozornil tiež, že SR je k určitým veciam viazaná zmluvou zo Svätou stolicou.

Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) nemá podľa podpredsedu strany Pavla Minárika na otázku odluky cirkví od štátu zatiaľ zásadnú odpoveď. „Osobne si však myslím, že v súčasnosti nie je priestor na úplnú odluku. Tento stav sa však časom môže zmeniť tým, že sa cirkev ekonomicky osamostatní," uviedol Minárik. Podľa neho však 40 rokov devastácie cirkevného majetku v tejto chvíli na odluku nedáva priestor.

Ministerstvo kultúry podľa riaditeľa Cirkevného odboru na ministerstve kultúry Jána Jurana už raz pracovalo spolu s predstaviteľmi cirkví na troch alternatívach nového spôsobu financovania. Prvá z nich navrhovala, aby cirkvi dostávali príspevok zo štátneho rozpočtu na jedného veriaceho. Počet veriacich by sa zisťoval pri sčítaní ľudu. Podľa Jurana by však bolo ťažké stanoviť jednotnú sumu.

Ďalšou z alternatív bola obligatórna daňová asignácia. Teda daňovník by mal možnosť rozhodnúť, komu poukáže stanovenú časť svojej dane. Vybrať by si mohol jednu z cirkví alebo obnovu kultúrnych pamiatok. Podľa Jurana, aby sa dosiahol súčasný stav, by daňová asignácia musela byť vo výške aspoň štyroch percent. Takýto návrh však neakceptovali cirkvi ani ministerstvo financií.

Najschodnejšou alternatívou bola podľa Jurana tá, ktorá mala zabezpečiť príspevok štátu na platy zákonom stanoveného maximálneho počtu duchovných. Cirkvi by síce mohli mať vyšší počet duchovných, ale finančné prostriedky na ich platy by si museli zabezpečiť z iných zdrojov. Návrh zákona, ktorý pripravilo ministerstvo kultúry podľa tejto alternatívy, rátal s tým, že cirkev, ktorá má viac ako 2,5 milióna veriacich, mala by mať jedného duchovného na 1450 veriacich. Cirkev s počtom veriacich od jedného do 2,5 milióna veriacich by mohla mať jedného duchovného na 1050 veriacich. Cirkvám s menej ako päťtisíc veriacimi by mal štát platiť maximálne jedného duchovného na 150 veriacich. Návrh počítal s príspevkom štátu na plat jedného duchovného vo výške 80 percent priemerného mesačného platu v národnom hospodárstve.

Takýto návrh zákona schválila v minulom volebnom období aj vláda. V parlamente však neprešiel. Poslanci vtedajšej vládnej koalície i opozície odhlasovali, že návrhom zákona sa nebudú zaoberať.

Radovan Pavlík

Cirkev vraj nemá výraznejší príjem zo svojich majetkov

Katolícka cirkev nemá podľa hovorcu Konferencie biskupov Slovenska Mariána Gavendu výraznejší príjem zo svojich majetkov. Ako uviedol, cirkev tvorí viacero právnych subjektov, a preto by bol problém so sumarizáciou majetku cirkvi. „Určitý majetok majú rehole, diecéza, ale aj farnosti. Kto by mal urobiť tú celkovú sumarizáciu," opýtal sa Gavenda. Problémom podľa neho je aj vyčíslenie majetku, pretože množstvo budov je príliš starých a vyžadujú si množstvo investícií. „Len minimum pozemkov je lukratívnych," uviedol Gavenda.

Štát by podľa Gavendu na úplnú odluku cirkví od štátu doplatil. „Cirkev by totiž musela zrušiť mnohé verejnoprospešné aktivity a musel by ich nahradiť štát." Podľa neho cirkev financuje napríklad domovy dôchodcov, v ktorých pracujú rehoľné sestry. Štát by musel v takýchto prípadoch platiť civilných zamestnancov. „Ďalším príkladom sú aj letné tábory pre tisíce mladých, ktoré vedú vedúci zadarmo," zdôraznil Gavenda.

Židovské náboženské obce dostávajú podľa Františka Alexandra z Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR od štátu necelé tri milióny korún. „Ak by sme o ne prišli, spôsobilo by nám to problémy," uviedol Alexander. „Je to pre nás plus a za podporu od štátu sme vďační," dodal. Podľa neho by však stratu peňazí od štátu museli vykryť z iných zdrojov. Mohlo by ísť najmä o výnosy z reštituovaných budov, ktoré začínajú byť v súčasnosti po rekonštrukciách prevádzkyschopné. Alexander zároveň pripomenul, že židovské obce dostali v reštitúciách najmä cintoríny, a nie lukratívne budovy.

Generálny dozorca Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania Ján Holčík upozornil, že štát ani v súčasnosti úplne nefinancuje chod cirkví, ale len čiastočne prispieva na mzdy duchovných a prevádzku biskupských úradov. Podľa neho úplná finančná odluka cirkví od štátu v súčasnosti nie je možná. „Bude to reálne, keď sa zlepší ekonomická situácia občanov," uviedol Holčík. Zároveň dodal, že cirkvám sa doteraz nevrátil všetok zreštituovaný majetok. „Majetok, ktorý sa vrátil evanjelickej cirkvi, nedáva predpoklad na jej samofinancovanie," zdôraznil. ***(-rp-)***

Islam

Bezprostredne po teroristických útokoch v USA 11. septembra 2001 sa v celom neislamskom svete začalo diskutovať o islame, o náboženstve, ktoré je popri kresťanstve rozšírené na svete najviac. Z médií odvtedy dennodenne počuť výrazy ako islamskí radikáli, moslimskí fundamentalisti či islamskí teroristi. Takéto nálepkovanie vzbudilo vo svete predstavu o moslimoch ako o nebezpečných teroristoch, ktorí na každom kroku predstavujú hrozbu mierumilovnému, neislamskému svetu. Týmto článkom by sme chceli prispieť k potretiu pretrvávajúcich predsudkov, s ktorými sa dnes islam vo svete stretáva.

Slovo ***islam*** v arabčine znamená mier – mier s Bohom, mier so sebou samým a mier s božími tvormi prostredníctvom poddanosti a odovzdanosti Bohu. Islam je najmladšie z troch veľkých monoteistických náboženstiev a jediné, ktoré historicky vzniklo po kresťanstve. Z nábožensko-historického hľadiska sa obdobie bezprostredne pred Mohamedovým vystúpením považuje za prelomové. Polyteizmus, ktorý bol v tom čase všeobecne rozšírený, sa začal otriasať v základoch, určite aj pod vplyvom židov a kresťanov žijúcich na týchto územiach. Hlásanie pravdy o jedinom Bohu sa v Koráne (*korán* – arab. čítanie) spájalo s výzvou konať dobro v mene Boha, lebo v deň súdu každý, „kto vykonal dobro, hoci malé ako zrnko prachu, on ho uvidí“ a každý, „kto vykonal zlo, hoci malé ako zrnko prachu, on ho uvidí“ (Korán 99, 7 n).

Pri 1/5 svetovej populácie islam nie je len osobným náboženstvom, ale je komplexnou cestou života. Moslimovia veria v jedného Boha – stvoriteľa, živiteľa a ochrancu sveta, v anjelov, ktorých stvoril, v prorokov, ktorí ľudstvu priniesli jeho odkaz, v deň posledného súdu, v osobnú zodpovednosť za svoje skutky, v Božiu moc nad osudom v dobrom i zlom a v posmrtný život.

Posledný Boží odkaz ľudstvu – potvrdenie večného odkazu a zhrnutie všetkých predchádzajúcich odkazov – bol zjavený prorokovi Mohamedovi prostredníctvom archanjela Gabriela. Človek sa môže stať moslimom, keď verí a vyhlási, že „Nie je boha okrem Boha a Mohamed je jeho prorokom.“ Alah je pritom totožný výraz pre jediného Boha. Týmto vyhlásením – šahádou oznamuje veriaci svoju vieru vo všetkých Božích prorokov a v Písma (v ich pôvodnej podobe), ktoré priniesli poslovia.

Korán je pravé slovo Boha. Presne a úplne odráža slová, ktoré Boh zjavil svetu prostredníctvom archanjela Gabriela a proroka Mohameda. Mohamed a jeho nasledovníci poznali Korán naspamäť, diktovali ho svojim spoločníkom a zapisovali ho pisári. Počas storočí sa nezmenilo ani jedno slovo zo 114 súr (t. j. kapitol). Korán je hlavným zdrojom viery a života každého moslima. Zaoberá sa všetkým, čo sa týka ľudskej bytosti, múdrosti, doktríny uctievania a zákona, jeho základnou témou však zostáva vzťah medzi Bohom a jeho stvoreniami.

Prorok Mohamed

Zakladateľ islamu Mohamed sa narodil v Mekke v roku 570. Bol synom Abdulláha, šľachtica z kmeňa Kurajšovcov. Jeho otec zomrel ešte pred narodením Mohameda a krátko po jeho narodením zomrela aj jeho matka. Keď Mohamed vyrástol, medzi ľuďmi mal povesť vierohodného, štedrého a úprimného človeka, vďaka čomu získal titul Al-Amín – dôveryhodný. Mohamed bol často poverovaný riešením sporov a poskytovaním rád obyvateľom Mekky. Nebol však spokojný s úpadkom jeho spoločnosti. Jeho zvykom sa stalo občas meditovať v jaskyni Hirá neďaleko vrchu Al-Nur – Hory sveta neďaleko Mekky. Keď dovŕšil 40 rokov, po prvýkrát mal Božie zjavenie prostredníctvom archanjela Gabriela. Tieto zjavenia, ktoré pokračovali ďalších 23 rokov, sú známe ako Korán. Mohamed začal prednášať slová, ktoré počul od Gabriela. Obyvatelia Mekky ho ignorovali, neskôr sa dokonca postavili proti nemu a skupine jeho nasledovníkov. Títo prví moslimovia boli kruto prenasledovaní. V roku 622 prikázal Boh moslimskej komunite emigrovať. Táto udalosť – „hidžra“ – emigrácia do mesta Medina približne 260 km na sever je začiatkom moslimského kalendára. Medina bola pre Mohameda a moslimov bezpečným miestom, ➔

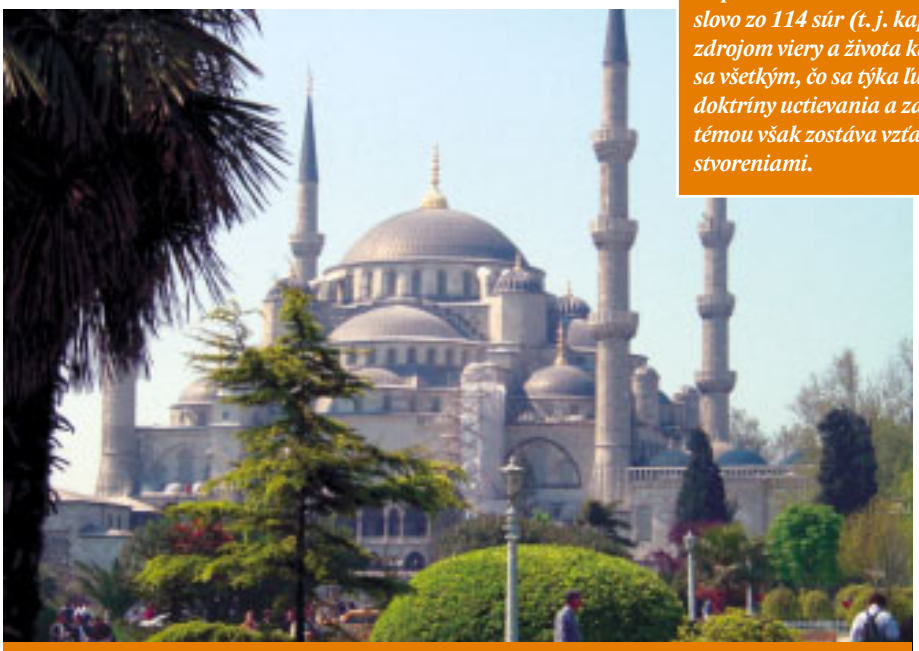

Modrá mešita v Istanbule

v ktorom sa mohla moslimská komunita rozrastať. Po niekoľkých rokoch sa Mohamed a jeho nasledovníci vrátili do Meky, kde odpustili svojim nepriateľom. Pred smrťou Mohamed v 63. rokoch bola väčšina územia Arábie moslimská a v priebehu storočia, v ktorom zomrel, sa islam rozšíril na západ do Španielska a na ďaleký východ až do Číny.

Rôzne tradície islamu

Pre moslima je náboženstvo niečo také samozrejmé, že si nevie predstaviť, prečo to tak nie je u všetkých. Nedostatok toho istého presvedčenia u ostatných si zväčša vysvetľuje tým, že prekážkou na prijatie islamu sú ich nesprávne informácie alebo zlé úmysly. Ako protiakcia ku chybným informáciám publikujú sa dnes početné informačné materiály, v ktorých sa islam obvykle predstavuje ako jednotné náboženstvo, a len zriedkavo sa hovorí o mnohých náboženských smeroch a významových formách. Okrem týchto rôznych smerov a teoretických spôsobov postupovania v duchu náboženského zákona existujú nespočetné lokálne praktiky, ako aj množstvo foriem ľudovej nábožnosti (napr. nosenie amuletov).

Ak sa pozrieme na vzťah medzi islamom a súčasným svetom a jeho životnými spôsobmi, môžeme konštatovať zásadné rozdiely v zachovávaní tradície, ktorú možno považovať za normatívnu. Z tohto pohľadu môžeme rozlíšiť štyri základné smery:

- Atatürkov († r. 1938) štýl v Turecku, ktorý sa usiloval oddeliť náboženstvo od štátneho práva;
- Ajjatoláha Chomejního a ostatných ochrancov islamskej revolúcie, ktorí chceli v Iráne v rokoch 1978 – 1979 znova absolutisticky zaviesť do života stredoveké islamské právo (šárijá);
- moslimských bratov v Egypte a Sýrii, ktorí sa v plnej miere pokúšali zaviesť Korán, avšak odmietali jeho neskoršie dodatky;
- početne malej skupiny tých, ktorí dokonca v samom Koráne rozlišujú medzi historickým a spoločensky podmieneným a medzi skutočným zjavením, a cítia sa byť zaviazaní zachovávať iba skutočné zjavenie.

Základné piliere islamu

Napriek rôznorodosti sa všetci moslimovia zhodujú v tom, že v islame je záväzné dodržiavanie nasledujúcich zásad, ktoré sú jeho piliermi:

1. ***šaháda*** – monoteistické vyznanie viery opierajúce sa o učenie ohlasované Mohamedom uznať Boha za učiteľa a Pána – podstata náboženstva sa vyjadruje vyznaním viery: „Nieto boha okrem Boha a Mohamed je Posol Boží“;
2. ***salát*** – každodenná modlitba praktizovaná päťkrát za deň, ku ktorej sú veriaci povinní pristupovať v stave čistoty (najskôr sa musia umyť), aj miesto modlitby musia udržiavať v čistote ako sväté (pred vstupom sa musia vyzuť) a raz do týždňa sa musia zúčastniť na spoločnej pobožnosti v mešite;
3. ***zakát*** – dobročinnosť, almužna; každý veriaci je povinný určiť časť príjmu na ciele komunity a pomoc chudobným;
4. ***saum*** – pôst v pôstnom mesiaci ramadan – spočíva v zdržiavaní sa jedla, pitia a „pozerania na ženu“ od východu slnka po západ, čo má slúžiť na očistenie človeka;
5. ***haddž*** – povinnosť moslima najmenej raz za život uskutočniť v pútnickom mesiaci púť na sväté miesto Kaaba v Mekke.

Islam a vojna

Podobne ako kresťanstvo, aj islam povoľuje boj v sebaobrane, pri ochrane náboženstva alebo vojenskej pomoci tým, ktorí boli násilne vyhnaní zo svojich domovov. Islam ukladá prísne pravidlá boja, ktoré zahŕňajú zákaz ubližovania civilnému obyvateľstvu, porazeným vojakom, poškodzovanie lesov a dobytka. Podľa moslimského chápania by na svete zvíťazila nespravodlivosť, keby dobrí ľudia neboli ochotní riskovať svoje životy za spravodlivosť. Vojna je podľa islamského učenia posledným východiskom a podlieha stanoveným podmienkam, ktoré ukladá posvätný zákon. Často nesprávne chápaný a používaný výraz džihád znamená „boj“, a nie svätú vojnu (tento výraz sa v Koráne nenachádza). Džihád ako islamský koncept možno chápať na úrovni jednotlivca – ako vnútorný boj, ak je to nevyhnutné, tak i boj vo vojne.

Postavenie žien v islame

Podľa Koránu sú muži a ženy pred Bohom rovní. Ženy nie sú hanobené za znesvetenie „zakázaného stromu“ a ich utrpenie pri tehotenstve a pôrode nie je trestom za tento skutok. Podľa islamu je žena, slobodná alebo vydaná, samostatná individualita, ktorá má právo vlastniť a disponovať so svojím majetkom a príjmami. Veno dáva ženích neveste do jej osobného užívania, pričom si nevesta môže ponechať meno svojej rodiny a neprijať manželovo meno. Úlohy mužov a žien sa doplňujú a navzájom by mali spolupracovať. Oba rody majú rovnaké práva a povinnosti. Postoj k ženám v niektorých moslim-

Do posvätného mesta Mekka každoročne zavítajú vyše dva milióny

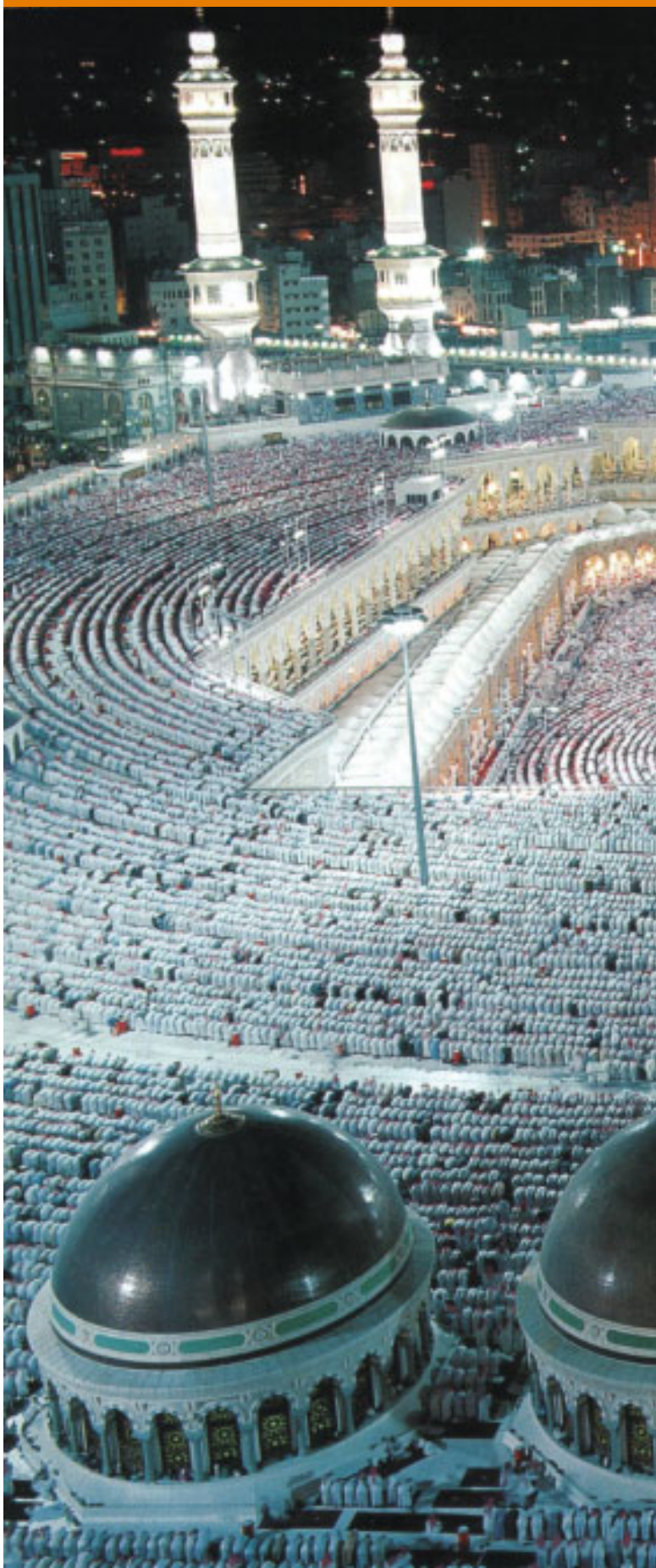

ských oblastiach odráža ich kultúrne zvyklosti, ktoré nie sú vždy v súlade (dokonca i v protiklade) s pravým islamským učením, podľa ktorého „najdokonalejším vo viere medzi veriacimi je ten, kto je najlepší k svojej žene.“

moslimov z celého sveta.

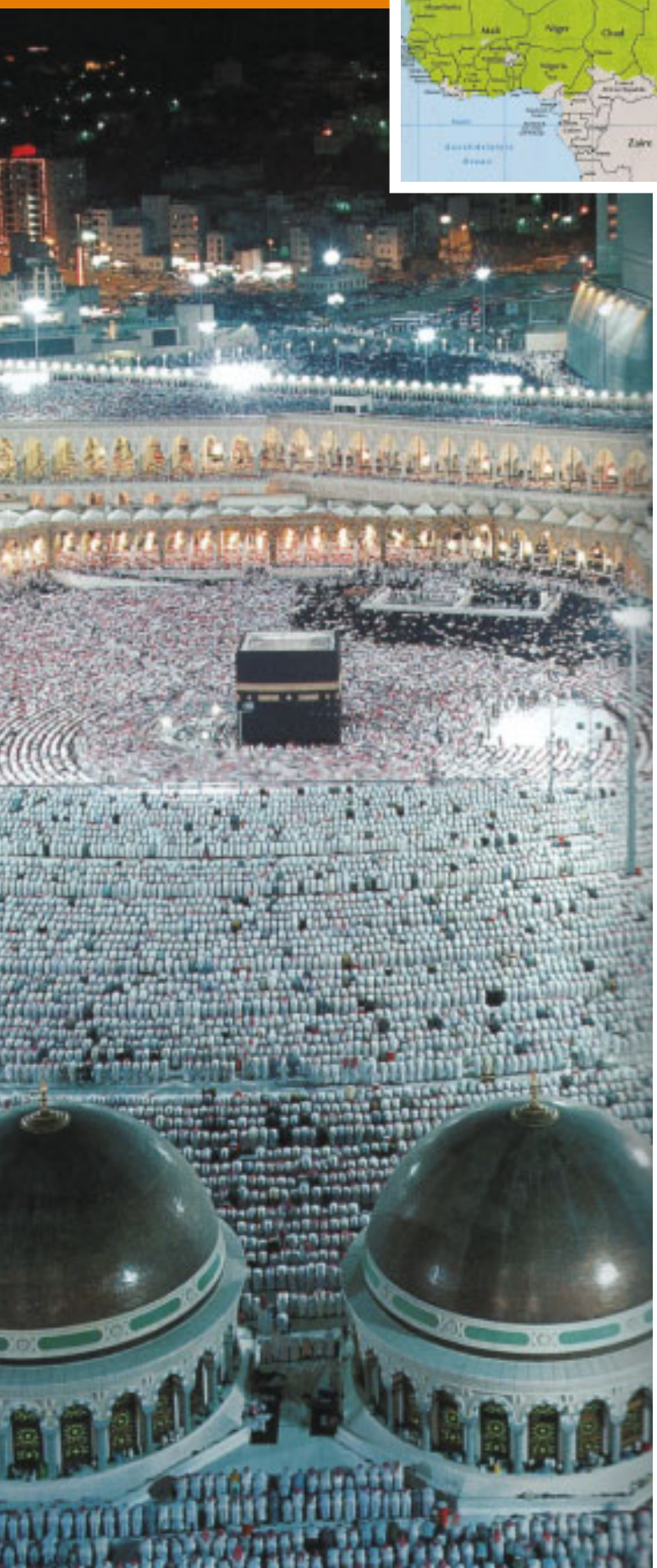

V súčasnosti sa vo svete v rôznych prúdoch islamu nachádza približne 900 miliónov moslimov, z toho sunnitov 800 miliónov (89%), šíitov 96 miliónov (11%) a charidžovcov asi 3 milióny (0,4%).

Korán verzus Biblia

Kresťania od začiatku bojovali proti nárokom moslimov o uznanie Mohameda ako proroka a dokonca ako predpovedaného Parakleta (por. Korán 61, 6). Moslimovia naproti tomu (na základe tézy o sfalšovaní Písma) sú skeptickí k Biblii, zápasia s náukou o vtelení a taktiež s náukou o Svätej Trojici. Veria v narodenie Ježiša z panny, jeho zázraky, spravidla odmietajú jeho smrť na kríži a popierajú, že je Božím synom.

Po viacročných ťažkých vzájomných vzťahoch, polemike a ozbrojených konfliktoch (napr. krížové výpravy, kolonizácia) v druhej polovici 20. storočia sa ukazoval istý zvrat smerom k dialógu. Zároveň Svetová rada cirkví, ako aj Katolícka cirkev hľadajú príležitosť na dialóg s moslimami. Cieľom takých stretnutí je lepšie vzájomné spoznanie, aby sa odstránili prekážky, resp. aby sa im predišlo a na spoločnej báze sa podnikli kroky smerom k vzájomnej spolupráci pre dobro ľudí a pokoja vo svete.

Moslim verí, že Boh, ktorý mnohokrát hovoril ústami prorokov, na konci prehovoril prostredníctvom Mohameda a odovzdal ľuďom, čo sú povinní robiť a v čo veriť. Toto zjavenie zostalo, podľa presvedčenia islamu, v pravdivej podobe zapísané v Koráne, vo svätej knihe moslimov, preto už nebude iných prorokov (odtiaľto pramení odmietnutie náboženstva bahá´izmu, ktorého zakladateľom bol Bahá u‘ lláh).

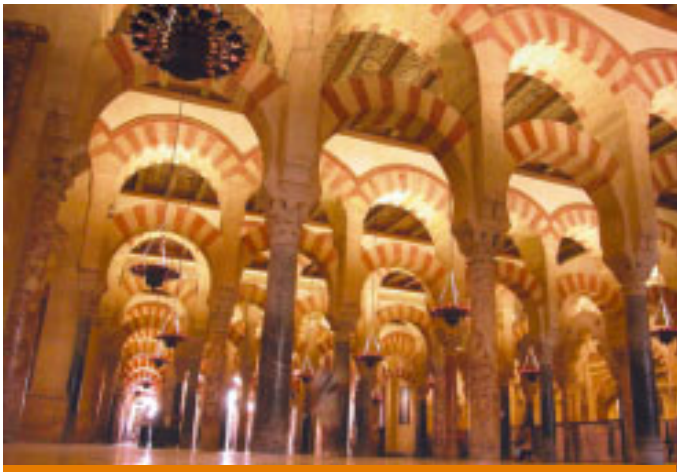

Mešita v Córdobe je dedičstvom pôsobenia Arabov v Španielsku

Židia a kresťania ako „ľudia knihy“ v islamskom ponímaní nie sú nevidiaci ako pohania, avšak ich písma obsahujú chyby, ktoré odstránil až Korán. Osobitne o tom hovorí – v porovnaní s pohanmi – zaobchádzanie s „ľuďmi knihy“ (status dimmi), výraz, ktorý sa nachádza v Koráne a bol rozvinutý v islamskom práve.

Zo zahraničných zdrojov spracovala
Judita Takáčová

Ideológia jednej strany povýšená na národnú identitu

Politickou platformou aktivít, ktoré smerujú k faktickej ideologizácii štátu na základe účelovej interpretácie preambuly Ústavy SR (cyrilo-metodská tradícia) a pod egidou „väčšinového" zastúpenia katolíkov v slovenskej spoločnosti, sa stala Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o zvrchovanosti členských štátov Európskej únie a štátov kandidujúcich na členstvo v Európskej únii v kultúrno-etických otázkach. Tento dokument predložila do slovenského parlamentu skupina poslancov za KDH a bol schválený 59 hlasmi dňa 30. januára 2002.

Text deklarácie, podľa ktorého NR SR *„hlásiac sa ku koreňom, tradičným hodnotám a etickým princípom európskej civilizácie, ktoré prispeli k duchovnej jednote Európy, uvedomujúc si nebezpečenstvo spochybňovania a relativizovania týchto hodnôt a princípov, súc presvedčená o potrebe zapojenia sa kandidátskych krajín do diskusie o budúcej Európskej únie, považuje za užitočné a potrebné rešpektovanie princípu zvrchovanosti členských štátov Európskej únie a štátov kandidujúcich na členstvo v Európskej únii v kultúrno-etických otázkach, ktorý spočíva v ponechaní rozhodovania o kultúrno-etických otázkach ochrany života a dôstojnosti ľudskej bytosti od počatia až po smrť, ochrany rodiny a inštitúcie manželstva ako základu spoločnosti, ako i rozhodovania o veciach s tým súvisiacich v oblasti zdravotníctva, výchovy a vzdelávania, vo výlučnej právomoci členských štátov a štátov kandidujúcich na členstvo v Európskej únii, rešpektovanej Európskou úniou,"* predstavuje krajne konzervatívne ideologické predstavy KDH o rodine a reprodukčnom správaní sa človeka, o umelom prerušení tehotenstva, sexuálnej výchove ako neodškriepiteľnú súčasť slovenskej národnej identity, ktorú vraj treba chrániť pred údajnými nebezpečnými názormi Európskeho parlamentu. Za touto manipuláciou s pojmami národná identita a zvrchovanosť sa skrývajú izolacionizmus a xenofóbia. Deklarácia širokú oblasť kultúry a etiky fakticky zužuje na sexuálne správanie sa ľudí. Jasne to vyplýva z textu deklarácie, ako aj z dôvodovej správy k nej. Je to neprofesionálny a verejnosť zavádzajúci prístup. Manipuluje sa tu s pojmami národná identita, zvrchovanosť a štátny záujem. Prečo by úzko stranícky a vyhranene ideologický názor na výklad a praktické uplatňovanie niektorých ľudských práv týkajúcich sa sexuálneho správania, ktorý evidentne naráža vo veľkej časti slovenskej spoločnosti na silný odpor, by sa mal vydávať za hodný ochrany zavedením princípu zvrchovanosti členských štátov Európskej únie v kultúrno-etických otázkach? Prečo by sa ideologický názor KDH na umelé prerušenie tehotenstva a registrované partnerstvo mal prezentovať ako všeobecné slovenské stanovisko či prejav slovenskej kultúrnej identity?

Deklarácia širokú oblasť kultúry a etiky fakticky zužuje na sexuálne správanie sa ľudí.

Deklarácia znamená povestné vlámanie sa do otvorených dverí. V otázkach, o ktoré KDH ide, totiž EÚ rešpektuje zvrchovanosť členských i kandidátskych krajín. V oblasti rodinnej a sociálnej politiky sa neuplatňuje jednotný model a členským krajinám sa ponecháva priestor na hľadanie takých modelov, ktoré rešpektujú ich tradície a špecifické potreby. V preambule Charty základných práv EÚ, ktorá bola schválená v decembri 2000, sa uvádza, že EÚ prispieva k udržiavaniu a rozvoju nedeliteľných a univerzálnych hodnôt ľudskej dôstojnosti, slobody, rovnosti a solidarity a zásad demokracie a právneho štátu „pri rešpektovaní mnohotvárnosti kultúr a tradícií národov Európy, ako aj národnej identity členských štátov, organizácií ich štátnej moci na národnej, regionálnej i miestnej úrovni." V článku 22 Charty sa konštatuje, že „Únia rešpektuje mnohotvárnosť kultúr, náboženstiev a jazykov".

Napriek tomu, že podľa ústavy sa Slovenská republika neviaže na žiadnu ideológiu ani náboženstvo, prijatím textu deklarácie sa KDH podarilo povýšiť jej ideologické predstavy a politické ciele na štátny záujem a nepriamo ich nanucovať všetkým občanom SR. Došlo k paradoxu, že dnes ostro polemizujú s politickou a ideologickou agendou KDH opierajúcou sa o Deklaráciu aj tie politické strany a poslanci, ktorí tento dokument v parlamente podporili.

Napriek tomu, že podľa ústavy sa Slovensko neviaže na žiadnu ideológiu ani náboženstvo, prijatím textu deklarácie sa KDH podarilo povýšiť jej ideologické predstavy a politické ciele na štátny záujem a nepriamo ich nanucovať všetkým občanom SR.

Ešte dôležitejšia ako samotný text deklarácie o zvrchovanosti v kultúrno-etických otázkach je však dôvodová správa k návrhu tohto dokumentu. Ideologická agenda jednej parlamentnej strany, ku ktorej mám všetok rešpekt a úctu, sa tu ponúka ako veľký zápas o národnú identitu a zvrchovanosť Slovenska po vstupe do EÚ. Svoju ideologickú predstavu sa kresťanskí demokrati v dôvodovej správe pokúsili stotožniť s koreňmi, tradičnými predstavami a princípmi európskej civilizácie a súčasné chápanie a uplatňovanie ľudských práv v oblasti reprodukčného správania sa, ktoré sa artikuluje v dokumentoch Európskeho parlamentu, sa vykladá ako nebezpečenstvo spochybňovania a relativizovania týchto hodnôt a princípov tak v Európskej únii, ako aj na Slovensku. Teda Európsky parlamentu sa tu predsunul občanom Slovenskej republiky ako nejaká hrozba pre Slovensko a pre jej národnú identitu. Analýza vystúpení predstaviteľov KDH na tlačovej konferencii a dôvodovej správy k návrhu deklarácie ukazuje, že prekladatelia sa cieľavedome usilujú izolovať Slovensko od niektorých trendov v niektorých oblastiach ľudskoprávnej praxe, ktorá sa široko, a treba povedať konsenzuálne, presadzuje v členských krajinách EÚ. Tým sa vytvára nový základ pre delenie Slovákov na tých, ktorí sú za tradičné hodnoty, a na tých, ktorí sú za hodnoty, ktoré presadzuje „zlý" Európsky parlament. Ak ideologický pohľad jednej politickej strany sa tu vydáva za tradičný a zhodný s národnou identitou či štátnym záujmom, potom ten istý pohľad, napríklad sociálnodemokratický, ktorý sa presadil aj s podporou Európskej ľudovej strany aj v uzneseniach Európskeho parlamentu a presadzuje sa v členských krajinách EÚ, je vlastne v rozpore s národnou identitou a jeho nositelia by potom vlastne nemali byť dobrí Slováci.

Predkladateľ rozdelil pohľady na kultúrno-etické otázky, ako je ochrana ľudského života, ochrana rodiny, ochrana ľudskej dôstojnosti, na tradičné

a netradičné a konštatuje, že zápas týchto dvoch pohľadov sa presúva z úrovne štátov, resp. národov, na medzinárodnú úroveň, a konštatuje, že Európsky parlament sa prikláňa k netradičnému pohľadu na kultúrno-etické otázky. Dôvodová správa považuje za potrebné chrániť Slovákov pred názormi Európskeho parlamentu. Inak povedané, väčšinový názor Európskeho parlamentu predstavuje niečo netradičné, na čo by mal slovenský parlament v mene tradičných názorov odpovedať miesto toho, aby sa v Európskom parlamente o týchto otázkach viedla demokratická diskusia.

Dôvodová správa jednoznačne podporuje diskriminačné prístupy. KDH otvorene namieta voči odporúčaniu Európskeho parlamentu zahrnúť sexuálnu orientáciu medzi zakázané dôvody pre diskrimináciu. Ide to až tak ďaleko, že namieta proti 13. článku Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, ktorý pripúšťa prijatie opatrení proti diskriminácii kvôli sexuálnej orientácii. Ochranu rodiny a manželstva si KDH predstavuje tak, že namieta proti výzve Európskeho parlamentu voči členským krajinám „zaručiť rodinám s jedným rodičom a nezosobášeným párom“, až potom sa dodáva, že aj párom rovnakého pohlavia „... rovnaké práva, aké používajú tradičné páry a rodiny, čo sa týka daňových zákonov, peňažných a sociálnych práv.“ Inak povedané, predkladatelia tohto návrhu deklarácie v záujme upevnenia tradičnej inštitúcie manželstva neváhajú spochybniť výzvu Európskeho parlamentu zaviesť takú legislatívu, ktorá by zakázala akúkoľvek diskrimináciu dlhodobo spolužijúcich a zabezpečila by im rovnakú právnu ochranu ako legálne zosobášeným párom. Inak povedané, presadzujú diskriminačný prístup voči tým ľuďom, ktorí nežijú v tradičnom manželskom zväzku, a voči deťom, ktoré sa zrodia z takýchto zväzkov.

Kresťanskí demokrati sa tak nepriamo prihlásili k zasahovaniu štátu do tých najintímnejších oblastí ľudského života a k deleniu občanov na ľudí prvej a druhej kategórie, podľa toho, či vzišli alebo nevzišli z tradičného manželského zväzku. V mene upevnenia tradičnej rodiny teda majú byť na Slovensku ľudia, ktorí nežijú v klasickom manželskom zväzku, ako aj ich deti, radšej v sociálne a ekonomicky v nevýhodnejšom postavení, než dnes zabezpečuje prax vo väčšine krajín Únie. Pod zámienkou zvrchovanosti v kultúrno-etických otázkach predkladatelia tohoto návrhu odmietajú tiež rezolúciu Európskeho parlamentu o dodržiavaní reprodukčných práv, v ktorej sa členským krajinám pripomína, že „rovnosť medzi mužmi a ženami spočíva v úplnej kontrole ich sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv, oslobodeného od akéhokoľvek donucovania diskriminácie násilia a s prístupom k informáciám a službám, ktoré to vyžaduje.“ Teda slovenským kresťanským demokratom sa nepáči, že v Európskej únii sa všeobecne uznáva právo ženy rozhodovať o svojom materstve, potreba koncepčnej a kvalitnej sexuálnej výchovy na školách, užitočnosť širokej informovanosti o antikoncepčných prostriedkov a ich všeobecnej dostupnosti a to, čo sa v krajinách Európskej únie stalo bežnou súčasťou života, sa predkladatelia návrhu deklarácie pokúšajú slovenským ľuďom predostrieť ako netradičný, a teda nebezpečný pohľad na ľudské práva ohrozujúci našu národnú identitu, pred ktorým ich treba chrániť zavedením princípu zvrchovanosti členských štátov Európskej únie v kultúrno-etických otázkach.

Kresťanskí demokrati sa nepriamo prihlásili k zasahovaniu štátu do tých najintímnejších oblastí ľudského života.

Teda Slovensko by malo byť na jednej strane súčasťou EÚ, ale na druhej by malo byť akýmsi ideologickým skanzenom, v ktorom sa budú uplatňovať iba tieto, presne vymedzené ultrakonzervatívne predstavy o obsahu a výkone niektorých ľudských práv. Ide o manipulovanie s pojmom slovenskej národnej identity.

Peter Weiss

Predstavy o vzniku života na zemi u vybraných národov (kozmogonické mýty)

Všetky národy zaujímalo stvorenie sveta. Ľudia sa od nepamäti snažili pochopiť zákonitosti prírody, ktoré však pre nich boli príliš zložité. Preto sa vo všetkých mýtoch o stvorení sveta stretávame s predstavami božstiev. Z ich vôle vzniká človek, ktorého osud riad celý jeho život.

Podľa starých Egypťanov bol na začiatku všetkého praoceán, ktorého vládcom bol boh Novev. Po čase sa z oceánu vynoril boh Ré, ktorý sa podobal chrobákovi skarabeovi. Lenže Ré bol na svete sám, a tak stvoril zo svojich slín boha vzduchu Šova a bohyňu vlhkosti Tefnet. Narodili sa im deti, boh zeme Geb a bohyňa neba Nút. Svet bol teda ohraničený nebom a zemou, medzi ktoré vstúpil vzduch a oddelil ich. Bohovia žili vo svete bez ľudí a rozmnožili sa. Panoval im boh Ré. Ako každý vladár, mal i on svojich nepriateľov. Aby sa im ubránil, posielal svoje oko, aby za neho bojovalo. Raz šlo oko opäť na bojisko, ale boj trval veľmi dlho a oko sa tak dlho nevracalo. Až keď porazilo všetkých nepriateľov, vrátilo sa späť k bohu. Ale v Réovej hlave zatiaľ vyrástlo iné oko a na hlave už nebolo miesto. Oko, ktoré sa vrátilo z boja, sa zarmútilo a dalo sa do plaču. Sotva sa Réova slza dotkla zeme, premenila sa na človeka. A pretože sĺz bolo naozaj veľa, svet bol čoskoro plný ľudí.

Azda najznámejším príbehom Indiánov Strednej a Južnej Ameriky z predkolumbovskej éry je aztécký mýtus o stvorení človeka.

Narodilo sa slnko a bohovia odpočívali. Kvitli stromy a zvierat bolo všade habadej. Žiadne z nich však nevedelo, komu majú za slnko poďakovať. To bohov sklamalo a rozhodli sa, že stvoria človeka.

Múdry boh Tlalok okamžite vytvoril človeka z hliny, len aby bol prvý. Lenže sotva hlinený človek stúpil do kaluže, rozpustil sa a zostala z neho len hromada blata. Boh Šipe Totek vzal obsidiánový nôž, zrezal pár vetví, aby z nich vyrezal bábky. Mali ruky, nohy a vo vode sa nerozpustili. Bohovia ich teda nechali žiť. Lenže dreveným ľudom sa tak darilo i v živote. Nesmiali sa, neplakali. To sa bohom tiež nepáčilo a zahubili ich. Boh Tezkatlipoka potom povedal, že hliny a dreva je na svete dosť, a preto vytvoril ľudí zo zlata. Lenže tí zas boli príliš nafúkaní, a tak sa biely boh Quetzalkoatl rozhodol, že človeka stvorí on sám. Umiesil cesto zo žltej i z bielej kukurice a porezal si malíček, aby s cestom zmiesil svoju krv. Potom starostlivo vymodeloval trup, hlavu a údy. Človek bol hotový. Quetzalkoatl mu vdýchol život a začalo svitať.

Mytológia severoamerických Indiánov zahŕňa zložitú súbor predstáv a názorov o vzniku života. Obyvatelia predkolumbovskej Ameriky nepoznali písmo a hovorili niekoľkými stoma jazykmi a dialektami. Napriek všetkým rozdielom však možno v mytológii a náboženstve Indiánov Severnej Ameriky nájsť spoločné rysy, ako je viera v dobrých a zlých duchov a v duše mŕtvych. V mýtoch vystupuje najvyšší tvorca vesmíru, ktorý dal všetkým veciam počiatok, ale po stvorení sveta a človeka zostáva v pozadí a ľudské osudy už neovplyvňuje. Jednou zo spoločných predstáv severoamerických Indiánov bola viera v existenciu nadprirodzenej, nepersonifikovanej sily zvanej Manido, Orenda alebo Wakanda. Predstava najvyššieho boha, ktorý všetko riadi a ovplyvňuje, bola pôvodnému indiánskemu mysleniu cudzia. Postava veľkého ➔

ducha Manitúa vznikla až pod vplyvom šíriaceho sa kresťanstva. Mýtus o havranovi, ktorý je považovaný za jeden z najstarších, pochádza zo severozápadu Severnej Ameriky od kmeňa Tlingitov. Havran je obľúbenou postavou indiánskej mytológie, rovnako ako aj had alebo korytnačka, ktorá na svojom chrbte nesie svet. Príbeh o havranovi predstavuje hlavné božstvo Nazcakiyela, v ktorého dome sa nachádzali slnko, mesiac a hviezdy. Nascakiyel stvoril Volavku a Havrana ako dobrých a múdrych mužov nadaných nadprirodzenou silou. Okrem nich stvoril tiež niekoľko obyčajných ľudí a poslal ich na svet, kde však museli žiť v tme. Havran nad nimi pocítil ľútosť a premenil sa na ihličie, ktoré Stvoriteľova dcéra vypila s vodou a otehotnela. Dieťa, ktoré sa jej narodilo, dostalo tiež meno Havran a keď vyrástlo, darovalo ľuďom svetlo, vodu a oheň.

V Tibete (v preklade Snehová krajina) vznikol veľmi dômyselný a originálny mýtus, ktorý nemá vo svete obdoby. Povesť o tom, že Tibeťania sú potomkami opíc, ktoré prišli na svet zo spojení mystického opičiaka a démonky rákšasí, pripomína Darwinovu evolučnú teóriu. Za patróna Tibetu bol považovaný dobrý boh Avalokita. Ten poslal do Tibetu prevteleného opičiaka, aby tam konal rozjímanie. Boh bol však zvedený skalnou démonkou rákšasí a z ich spojenia sa narodilo 6 opičiek, ktoré sa potom prevtelili do sveta zvierat, ľudí, démonov a bohov. Aby netrpeli hladom, vyprosil im ich otec u Avalokity jačmeň a pšenicu. Keď sa opičky najedli, začala sa im skracovať srsť a vzpriamili sa. Po tom, ako sa naučili rozprávať, sa z nich stali ľudia. A pretože ľudia v Snehovej krajine pochádzajú na polovicu z otca opičiaka a na polovicu z matky rákšasí, delia sa na dva druhy. Tí, ktorí sú z rodu svojho otca, sú znášanliví, dobrotiví, pracovití a cnostní. Naopak chamtiví, neúnavní, zbrklí a ohovárajúci ľudia pochádzajú z matkinho rodu.

Spracovala ***Alena Behúnová***

Špeciálna ponuka pre čitateľov časopisu Prometheus

Farárova milenka

Šokujúci príbeh na základe skutočných udalostí. Milovali sme sa, až kým som nezistila, že nie som jediná. O pokrytectve a skutočnej morálke v katolíckej cirkvi.

280 str., 229,-Sk zlacnené na 99,-

Vtipy medzi nebom a zemou

Anekdoty o farároch, cirkvi, svätej spovedi a o tom, ako to v skutočnosti je, o tom, ako sa voda káže a víno pije, o tom ako sa dáva rozhrešenie atď.

120 str., 109,- Sk, zlacnené na 49,-

Katechizmus pre dospelých

Aká je skutočná história kresťanstva? Prečo mohli bibliu čítať len vyvolení? Aké sekty u nás pôsobia? Aká je pravda o biblických zázrakoch? Sú farári obyčajní luhári?

303 str., 249,- Sk, zlacnené na 99,-

Svoju objednávku pošlite na:
Eko-konzult
P. O. Box 61
851 07 Bratislava 57

Učiteľom etickej výchovy

■ Vydavateľstvo Rastislav Škoda v edícii k teórii a praxi humanistickej výchovy práve vydáva preklad metodickej príručky a námety na humanistickú etickú výchovu „Zvládnuť umenie žiť a stať sa občanom sveta nie je jednoduché“. Túto originálnu prácu autorov Tryntsje de Groota a Emmy Klarenbeekovej v anglickom jazyku vydalo Pedagogické študijné centrum humanistickej etickej výchovy v holandskom Utrechte.

■ Žiakom základných škôl v Holandsku zákon zaručuje právo na náboženskú alebo nenáboženskú svetonázorovú výchovu v škole. Od školského roku 1969/70 k tejto výučbe prispievajú humanisti a ich príspevok veľmi priaznivo hodnotia žiaci, rodičia i školy. Nenáboženskú svetonázorovú výchovu nazývajú humanistickou etickou výchovou.

■ Hlavným cieľom humanistickej etickej výchovy v holandských štátnych základných školách je na základe osvojených humanistických princípov naučiť žiakov kritickým a tvorivým spôsobom riešiť problémy mravných hodnôt a noriem, podnecovať ich nezávislé myslenie a konanie, čo im postupne umožní dať zmysel a podobu vlastnému životu, ako aj životu iných. Za týmto účelom bola vytvorená špeciálna metodika (poznaj → skúmaj/skúšaj → vyberaj → hodnoť). Jej hlavnou úlohou je orientácia v smerovaní, nie nariaďovanie a dávanie receptov. Inými slovami, humanisti ako alternatívu k náboženskej výchove ponúkajú žiakom vyučovací predmet, cieľom ktorého je pomôcť im stať sa zrelými, zodpovednými dospelými ľuďmi - predmet s dobre premyslenou metodikou, zameraný na ich mravný a sociálno-emocionálny rozvoj.

■ Hlavnou zásadou je obraz človeka, ktorý zvládol umenie žiť a stal sa z neho empatický občan sveta. Sociálne umenie žiť je tu chápané ako inšpirácia, ako výzva k obnove, ako dlhodobý proces. Spájajú sa v ňom dve hodnoty: radikálne ovládnutie kormidla vlastného života a mnohostranná sympatia s tými, čo sú od iných sociálne hore i dolu. A to nie z povinnosti alebo pre sebaobetovanie, ale preto, že je to súčasťou šťastnej ľudskej existencie. Uvedomelé svetové občianstvo sa týka sympatie k tým, čo sú v sociálnom zmysle hore i dolu od iných, a to aj za regionálnymi a štátnymi hranicami.

■ Metodická príručka poskytuje pohľad na nenáboženskú svetonázorovú výchovu v štátnych základných školách ako špecifický príspevok humanistov v Holandsku.

■ Sme presvedčení, že táto príručka aspoň čiastočne vyplní existujúcu veľkú medzeru v tejto oblasti. Pomôže korigovať nejasné predstavy odbornej i občianskej verejnosti o hlavnom obsahu výchovy žiakov – humanistov v škole. Prispeje k demokratizácii výchovy v škole a k zvyšovaniu kvality výchovy a vyučovania na školách v Slovenskej republike.

Matej Beňo *(humaneti@pobox.sk)*

Metodickú príručku „Zvládnuť umenie žiť a stať sa občanom sveta nie je jednoduché“ si môžete objednať na adrese:

Vydavateľstvo Rastislav Škoda
J. Stanislava 8/73
841 05 Bratislava
E-mail: rastskoda@t-online.de
Cena knihy bude približne 81.- Sk + poštovné.

ZÁKLADY INTELIGENCIE

Civilizačný šlabikár ľudstva

Kniha je veľmi originálnou snahou autora Jozefa Kozaňáka pozrieť sa na svet okolo seba inými očami, panoramatickým záberom pragmatického človeka bez zbytočnej sentimentality - plný futuristických výkričníkov. Je akousi zlatou niťou dejinami a filozofiou zároveň, v exkluzívnych výrokoch mocných a múdrych tohto sveta. Ide o pokus podať výpoveď o celkovom stave nášho sveta.

Voltairov odkaz

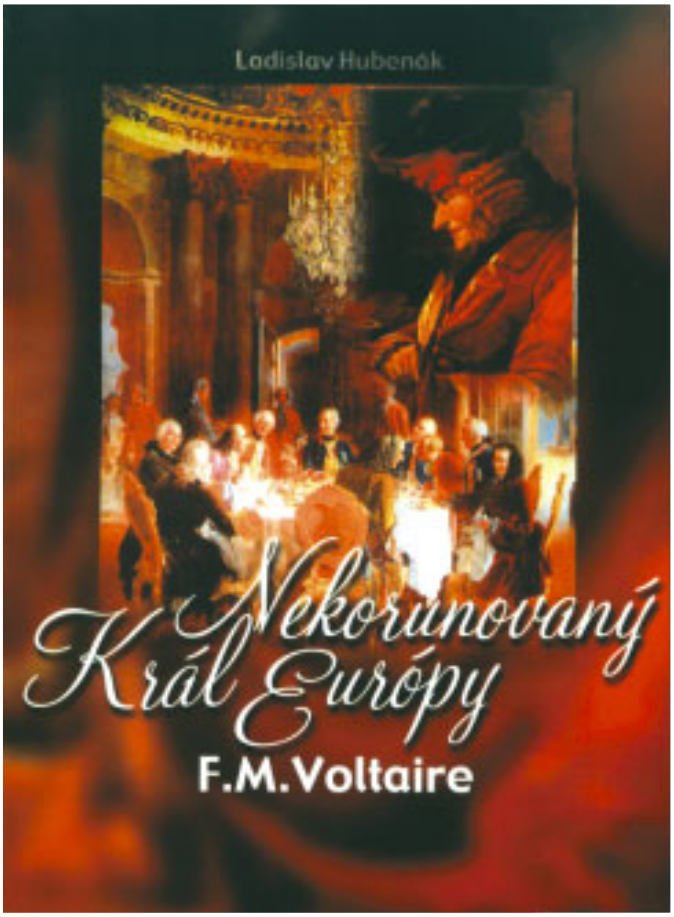

Na nedávny predvianočný knižný trh uviedol akademik Milan Čič v bratislavskom librese kníhkupectva Veda (1. 12. 2004) myšlienkovo bohatú knižku Nekorunovaný kráľ Európy F. M. Voltaire (Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2004) z pera historika, právnika v jednej osobe Ladislava Hubenáka.

Prečo práve tejto osobnosti venoval autor pozornosť? Voltaira a jeho dielo, ktoré vyvolávalo záujem predošlých generácií a vyvoláva ho aj dnes, si vlani - v roku 310. výročia narodenia Voltaira - pripomenul celý kultúrny svet a tak túto príležitosť využil aj L. Hubenák. Pripravil prehľadnú a výstižnú publikáciu o tomto významnom velikánovi francúzskeho a európskeho osvietenstva, humanistovi, historikovi, filozofovi, spisovateľovi, popularizátorovi pokrokových prírodovedeckých poznatkov a neohrozenom bojovníkovi za ľudské práva.

Aká vlastne bola doba, v ktorej Voltaire žil a tvoril? Odpoveď nájde čitateľ v úvodnej časti knihy, v ktorej autor priblížil celkový pohľad na epochu osvietenstva. Charakterizoval ju ako spoločensko-politický prúd, predstavitelia ktorého sa usilovali rozširovaním ideí dobra, spravodlivosti, nových poznatkov odtraňovať nedostatky vtedajšej spoločnosti, zmeniť jej mravy a politiku. Hoci jeho zakladatelia viedli spory o základných otázkach, všetkých zjednocovala túžba demystifikovať svet a oslobodiť myseľ od neosobných síl, ktoré ju dovtedy držali v zajatí. Na tento prehľad nadviazal životopisnou črtou Voltaira – vlastným menom Francois Marie Aroueta, ktorá plasticky načrtla životnú cestu tohto génia, formovanie jeho osobnosti, úspechy i neúspechy, víťazstvá i sklamania, odchody do zahraničia, vyhnanstvo i návraty do Francúzska. ‚Mojím povolaním je hovoriť, čo si myslím“, hlásal Voltaire a túto myšlienku po celý život aj plnil. Voltaire nevystupoval ako otvorený zástupca revolučného boja. „Jeho zbraňou“, ako konštatoval autor, „bola čisto osvietenecká ideologická propaganda, obracanie sa k svetovej verejnej mienke, satirické zosmiešňovanie nerozumností, nespravodlivosti feudálnych poriadkov, fanatizmu, tmárstva.“ Voltairov program sociálno-ekonomických zmien bol v ostrom protiklade s vtedajším stavom vo Francúzsku.

Ladislavovi Hubenákovi sa podarilo vykresliť pútavý portrét Voltaira ako dramatika, básnika, spisovateľa. Upozornil a zhodnotil však aj menej známe stránky jeho činnosti, predovšetkým v oblasti filozofie, histórie a obrany ľudských práv. Voltaire totiž vytvoril nové chápanie dejín, ako prvý „vniesol pochodeň filozofie do temných archívov histórie“ a bol priekopníkom svetského dejepisectva. Obhajobou obetí fanatizmu, bojom za právo a spravodlivosť, sústavnou kritikou vtedajších spoločenských pomerov sa stal „kráľom Voltairom“, hlas ktorého počúvala celá Európa. „Voltairov boj proti náboženským poverám a predsudkom mal“, ako zdôraznil autor, „naprosto výnimočný význam pre oslobodenie ľudského myslenia od zastaralého myšlienkového systému...“ Pripomeňme si ešte Voltairove slová z jedného rozhovoru, v ktorom povedal: „Viete, ja som vlastne vojak. Vediem nekonečnú vojnu proti fanatikom, čiže proti ľuďom, ktorí vám opierajú pušku o hlavu a rozkazujú vám, aby ste zmýšľali ako oni. Nemôžem si vybrať, musím zahynúť na bojisku. Moji stúpenci sa na mňa spoliehajú“.

Dnes v bežnom živote si ani neuvedomujeme, že známe výroky „Možno s vaším názorom nesúhlasím, ale do krvi budem brániť vaše právo vysloviť ho“ alebo „Od tej doby, čo ľudia premýšľajú, vždy tvrdili, že nič nie je bez príčiny“ či „Sloboda je len schopnosť konať“ patria práve Voltairovi, ktorý sa stal zosobnením spoločenskej mienky rodiacej sa v polofeudálnej Európe. Celé jeho dielo sprevádza starostlivosť o humanizmus, úsilie o toleranciu. Rad Voltairových názorov práve o tolerancii vyznieva mimoriadne aktuálne i v súčasnosti, keď sme svedkami vojnových, národnostných, rasových náboženských a ďalších konfliktov po celom svete.

Nekorunovaný kráľ Európy teda vykročil za slovenským čitateľom. Priniesol im nielen prierez životom a dielom francúzskeho mysliteľa, prehľadné kalendárium, ale aj výber neobyčajne podnetných myšlienok, ktoré výstižne charakterizujú tohto veľkého hlásateľa humanistických ideálov, bojovníka proti zvôli a bezpráviu, vojne, fanatizmu, priekopníka slobodného bádania rozumu. Voltaira už generácie oprávnene obdivovavali a uctievali a túto úctu a obdiv si zasluhuje od nás aj dnes. Preto Hubenákovu knihu vo svojom zamyslení ocenil akademik M. Čič ako „dôstojný vklad do nášho poznania voltairovského duchovného dedičstva“.

Ľudmila Čelková

Rozprávajú sa dvaja psy:
-Tak čo, ako tá ekonomická reforma pôsobí na tvoj život a životnú úroveň?
-Ani sa nepýtaj, nestojí to za nič. Už mi skrátili reťaz.
-To nie je zle, aspoň nemusíš behať toľko okolo.
-No, ale žrádlo nechali na pôvodnom mieste! ☺

Rozprávajú sa dvaja katolícki farári:

— Kto vie, či raz príde čas, kedy sa budeme môcť ženiť?

— Ach, toho sa my nedožijeme, ale možno naše deti... ☺

Prines mi toho druhého červa!

Katechét na hodine náboženstva vraví:

- Tak, dnes si povieme niečo o tom, ako vznikli prví ľudia.

Hlási sa Janko a riekne:

- To už vieme! Chceli by sme vedieť, ako vznikli tí ďalší. ☺

Jedného dňa sa v raji stretli Stalin, Dubček a Dzurinda. Počas prechádzky uvideli Ježiša Krista a po chvíli uvažovania sa rozhodli podísť bližšie, aby sa ho spýtali, čo prispelo k tomu, že sa ocitli v raji. Ako prvý a najstarší podišiel Stalin:

– Ježiš, čomu vďačím za to, že som tu?

Ježiš mu odvetí:

– Vyhral si vojnu a porazil Hitlera, ten nástroj diabla.

Druhý v poradí sa pýta Dubček:

– A ja som si to čím zaslúžil?

– Tým, že si dal socializmu ľudskú tvár.

Nakoniec predstúpi pred Krista Dzurinda:

– Pan Ježiš a čomu môžem vďačiť ja, že si ma pustil do raja?

– Ty si mal šťastie, si tu len vďaka tomu, že mám pribité ruky. ☺

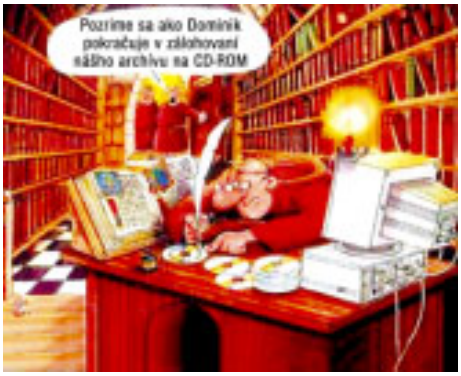

Tri vzorné kresťanky sa rozprávajú o bohumilých veciach. Jedna hovorí:

– Môj syn je pastor. Všetci farníci ho oslovujú „svätý otec...“

– Predstav si! A môj syn sa nedávno stal kardinálom. Všetci ho oslovujú „Vaša osvietenosť“. – hovorí druhá.

Tretia skromne mlčí. Dve spolubesedníčky do nej dobiedzajú:

– A ty sestra, sa nemáš čím pochváliť?

– Nuž čo vám povedať... Môj syn je krásny, svalnatý, dvojmetrový blonďák a stal sa striptízovým tanečníkom. Keď sa objaví na pódiu všetky ženy zborovým hlasom vzdychajú: „Och, Bože!...“ ☺

Autor: ***Vojtech Kúkoľ***	podviedol, ocigánil	na sto spôsobov, mnohorako	mužské meno	somár	vrenie	rímske číslo 999	milovanie, lúbosť	**Pomôcky:** Amilan, Lotar, Orr, Ur, Aymé	Občianske fórum (čes. skr.)	počiatočná časť omše (cirk.)	politické útočisko	tlakostroj	rímske číslo 99	plakal (bás.)	franc. spisovateľ (Zelená kobyla)
prihovoril sa k dakomu								vybielila, vymaľovala (nár.)							
1. časť tajničky								**2. časť tajničky** / javorový porast							
zlý človek, zločinec						slovenský jazyk / st. kanad. hokejista			horská mačkovitá šelma / lámka				chem.zn. amerícia / krmivo pre vtáky		
Aralské jazero (hovor.)					dymom ovial / Mária (dom.)							nevyhovujúce / bodnutie (v šerme)			
kaz, nič, znemožňuj				**6. časť tajničky** / zadrž (zastar.)							lebo (bás.) / darca krvi			rozhodný, energický	mužské meno
keď			angl. šľachtic. titul. / predložka so 4. p				Obchodná akadémia (skr.) / rozum			**4. časť tajničky** / náš operný spevák					
športové náčinie (futbal)						starobabylon. mesto / úhor po nemecky			predložka / odpočívaj, spi				falošný po maď. / existoval		
	EČV okr. Kežmarok	plúž / meno herca Pacina			jap.sylon. vlákno / zvratné zámeno							čes. cit. bzučania / akí (hovor.)			
5. časť tajničky							nevykoná, nevybaví niečo								
vedome hovoril nepravdu							**3. časť tajničky**								

PROMETHEUS KUPÓN č. 1

Správne odpovede s nalepeným kupónom zasielajte na adresu redakcie časopisu Prometheus, Štefánikova 4, 811 05 Bratislava do 30. marca 2005.

Traja vyžrebovaní výhercovia budú odmenení zaujímavými knihami.

Citát Jeana Jacqua Rousseaua

Ďalšie číslo časopisu Prometheus v predaji koncom apríla!

V roku 2005 si pripomíname okrúhle výročia viacerých významných svetových humanistov. K niektorým z nich sa vrátime v nasledujúcich číslach nášho časopisu Prometheus.

Thomas Münzer
nemecký kňaz, doktor teológie, revolučný činiteľ

515. výročie narodenia
480. výročie úmrtia

Sergej Vasiljevič Gercen
ruský revolučný demokrat, filozof, spisovateľ a publicista

135. výročie úmrtia

Lucretius Carus Titus
rímsky básnik, filozof staroveku

2060. výročie úmrtia

Ján Kepler
nemecký astronóm

375. výročie úmrtia

Friedrich Engels
nemecký myslitel', vedec, publicista

185. výročie narodenia
110. výročie úmrtia

Arnold Brescijský
taliansky kazateľ

905. výročie narodenia,
850. výročie úmrtia

Pierre Gassendi
kňaz, profesor teológie, astronóm, matematik, fyzik

350. výročie úmrtia

Timiriazew Kliment Arkadievič
ruský prírodovedec, publicista, profesor

85. výročie úmrtia

Giovanni Boccacio
taliansky básnik, spisovateľ a umelec

630. výročie úmrtia

Michail Vasilievič Lomonosov
ruský myslitel', prírodovedec, historik, filológ, básnik, zakladateľ moskovskej univerzity

240. výročie úmrtia

Vladimír Vladimirovič Majakovskij
ruský básnik, dramatik a publicista

75. výročie úmrtia

Ján Hus
český teológ, myslitel', kazateľ a náboženský reformátor

590. výročie úmrtia

Jacques André Naigeon
francúzsky materialistický filozof, redaktor a publicista

195. výročie úmrtia

Demjan Bednyj
ruský básnik

60. výročie úmrtia

Desatoro ateistu

1. Boh, ktorý sa stará o ľudstvo, je iba fikciou, neexistuje. Ľudstvo je plne závislé na sebe, svojom myslení, svojej činnosti a svojom konaní.

2. Boh, ktorý údajne stvoril svet, je nedokázateľný a nešpecifikovateľný. Naše tvrdenie o opaku sú naivné a klamlivé a často účelové.

3. Všetky naše možnosti poznania sú v poznávaní objektívneho sveta, ktorého sme súčasťou. Naše myslenie, emócie a duševno sú dôsledkom vysoko organizovanej hmoty a sú predmetom stáleho poznávania.

4. Nadprirodzeno, teda ani duše, okrem ľudského psychična, neexistuje. Zdrojom viery v ich existenciu sú naše želania.

5. Na poznávanie objektívneho sveta slúži ľudský rozum, ktorý na to používa stále dômyselnejšie technické prostriedky. Naše poznávanie je bez konca, teda nebude nikdy zavŕšené.

6. Pre život v ľudskom spoločenstve slúži tvorivá činnosť, riadená rozumom a kontrolovaná etikou, pretože dobro i zlo sú v nás obsiahnuté.

7. Ľudstvo sa musí pozitívne integrovať, stále skvalitňovať život, byť šetrné k prírode. Musí preferovať etiku a humanizmus pred ziskuchtivým násilím.

8. Naším zameraním nech je etická racionalita a čistý a striedmy realizmus.

9. Náboženstvo je rítus, je klamaním dôverčivých ľudí a stiahnutou roletou pred realizmom a racionalitou.

10. Strojcom kvality života ľudstva je človek sám.

Stanislav Vittek

STAVERNÍCTVO
2004
STROJÁRSTVO ENERGETIKA
2004
SLOVAKIA
2005
AUTOSALÓN NITRA 2004
AUTOMOBILY prehľad modelov
Informácie z prvej ruky
Vydavateľstvo Grafické štúdio
SLOVAKIA
Commercial EXPORT-IMPORT Directory
2005
www.infoma.sk
INFOMA Business Trading®, spol. s r.o.
Bulharská 70, P.O.BOX 47, 820 02 Bratislava 22, tel.: +421-2-43 42 15 31, fax: +421-2-43 42 15 60, email: infoma@infoma.sk, www.infoma.sk
INFOMA